

Antal anslag 256.623

Normalsider 113

”EU-kommissionens forslag om præsentation af væsentlighedsniveauer i revisors erklæring”

“European Commission’s proposal on presentation of materiality levels in the independent auditor’s report”

Forfattere:

Christian Rosendahl Poulsen

Jack Frimand

Vejleder:

Henrik Parker

Afleveringsdato:

19. november 2012, Copenhagen Business School

1	Indledning	1
1.1	Executive summary	1
1.2	Præsentation af emne.....	2
1.3	Problemformulering.....	2
1.3.1	Problemstilling.....	3
1.3.2	Definition af begreber.....	3
1.4	Afgrænsning.....	4
1.5	Metodevalg.....	5
1.5.1	Afhandlingens struktur	7
1.6	Kildekritik og litteratur	9
1.7	Afhandlingens målgruppe.....	9
2	Revisionsteori.....	10
2.1	Formål med revision	10
2.1.1	Revisionsrisikomodellen	11
2.1.2	Væsentlighed ved planlægning og udførelse af revisionen.....	13
2.1.3	Vurdering af fejlinformation under revisionen.....	16
2.1.4	Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab	17
2.2	Delkonklusion.....	20
3	Revisionsprocessen.....	21
3.1	Planlægning	21
3.1.1	Klientaccept\ fortsat betjening af klienten.....	21
3.1.2	Vurdering af faglige kompetencer og uafhængighed	21
3.1.3	Vurdering af revisionsrisiko og væsentlighed	21
3.1.4	Vurdering af risici for væsentlige fejlinformationer	22
3.1.5	Planlægning af revisionen	23
3.1.6	Revisionsstrategi.....	23
3.1.7	Revisionsplan.....	23
3.2	Udførelse.....	24
3.3	Konklusion og rapportering.....	25
3.4	Delkonklusion.....	25
4	Teoretisk grundlag for revision	26
4.1	R.K. Mautz og Hussein A. Sharaf	26
4.1.1	Due audit care	27
4.1.2	Fair Presentation	29
4.2	David Flint	31
4.2.1	Krav til revisionsstandarder	33
4.2.2	Revisors erklæring	34
5	Grønbogen af 13. oktober 2010	36
5.1	Finansielle krise.....	36
5.2	Grønbog – ”Revisionspolitik: Læren af krisen”	36
5.2.1	Svar på høringsrunden.	37

5.2.2	EU-Kommissionens reaktion på de indkomne høringssvar.....	40
5.2.3	Delkonklusion	41
6	Væsentlighed i overensstemmelse med ISA 320	43
6.1	Formålet med ISA 320	43
6.1.1	Overholdelse af gældende lovgivning	43
6.1.2	Tillid til revision som profession	43
6.1.3	Fastsættelse af væsentlighed i forhold til revisionsprocessen.....	44
6.2	Fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed	44
6.2.2	Fastsættelse af procentsats.....	46
6.2.3	Eksempler på procentsatser	48
6.2.4	Alternativer til procentsatser	49
6.3	Fastsættelse af væsentlighed ved udførsel	55
6.3.2	Fastsættelse af væsentlighed for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger	59
6.4	Delkonklusion	60
7	Den uafhængige revisors erklæring jf. ISA 700.....	62
7.1	Formålet med den uafhængige revisors erklæring	62
7.2	Titel og adressat.....	63
7.3	Indledende afsnit.....	64
7.4	Ledelsens ansvar for regnskabet.....	65
7.4.1	Iboende risiko og kontrolrisiko.....	66
7.5	Revisors ansvar	67
7.5.1	Formålet med den udførte revision	68
7.5.2	Den udførte revision	70
7.6	Revisors konklusion	76
7.7	Andre erklæringsforpligtelser	77
7.8	Delkonklusion	77
8	Præsentation af oplysning om væsentlighedsniveauer i revisors erklæring.....	81
8.1	Hvad udspringer forslaget af?.....	81
8.2	Værdien af oplysning om væsentlighedsniveauer for regnskabsbruger.....	81
8.2.1	Klart ubetydelige forhold.....	82
8.2.2	Væsentlighed ved udførsel	83
8.2.3	Væsentlighed for regnskabet som helhed.....	87
8.3	Konsekvens for revisor	90
8.4	Delkonklusion	91
9	Konklusion	93
10	Perspektivering	97
11	Litteraturliste	100
12	Bilag	103

1 Indledning

1.1 Executive summary

Based on the Green Paper Audit Policy: Lessons from the Crisis, the European Commission has submitted the below proposal:

“lay out the details of the level of materiality applied to perform the statutory audit”

Based on the theorists David Flint and Mautz & Sharaf, this thesis aims to assess whether the European Commission’s proposal on presentation of auditor’s materiality levels in the independent auditor’s report will improve the users’ understanding of the performed audit and thus reduce the expectation gap.

In order to assess the proposal, we have based our analysis on an assessment of the current standard on determination of materiality, ISA 320 “Materiality in Planning and Performing an Audit”. We perform an analysis of whether the current ISA 320 needs to be changed.

Subsequently, we make an assessment of the information in the current auditor’s report, cf ISA 700 “Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements”. Based on David Flint and Mautz & Sharaf, as well as the issues noted in the green paper, we assess the need for changes to the independent auditor’s report. Material matters from the Green Paper are incorporated in the thesis’s proposal for a new auditor’s report.

The purpose of the prepared auditor’s report is to include the requested information in order to reduce the expectation gap.

Finally, in our analysis we assess the value of presenting the auditor’s materiality levels in the independent auditor’s report. Advantages and disadvantages are discussed.

In conclusion, we perform an overall assessment. Based on our conclusions made throughout the thesis, we reply to our problem statement. The thesis provides an assessment of whether the European Commission’s proposal will help reduce the established expectation gap and whether the proposal will improve the value of the independent auditor’s report to the users.

1.2 Præsentation af emne

EU-Kommissionen har den 13. oktober 2010 offentliggjort Grønbogen ”Revisionspolitik: Læren af krisen”. Formålet med grønbogen var at få rejst en debat og få belyst, om der var behov for ændringer på revisionsområdet. Grønbogen stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt den økonomiske krise kunne have været undgået eller virkningen begrænset, hvis blandt andet revisorerne havde været mere grundige i deres arbejde.

På baggrund af Grønbogen har EU-kommissionen i november 2011 fremlagt sine konkrete forslag til ændringer i lovgivningen på revisionsområdet. Forslaget indeholder blandt andet ændring af revisors erklæring.

Der fremstilles i EU-kommissionens forslag et konkret forslag om præsentation af revisors væsentlighedsniveauer i den uafhængige revisors erklæring, hvilket vil blive behandlet i denne afhandling.

Begrebet væsentlighed er bestemmende for fastlæggelsen af vurdering af fejlinformationer og omfanget af revisors arbejde. Væsentlighed er derfor essentielt i forhold til revisionen.

Begrebet ”Væsentlighed” er en central del af revisors arbejde. Regnskabsbrugers fokus på revisors arbejde med baggrund i nyere tids erhvervsskandaler har stillet spørgsmålstejn ved revisors arbejde og afledt heraf implicit revisors væsentlighedsniveau. Denne tvivl til revisors arbejde kan skyldes manglende retningslinjer i den gældende ISA 320 ”Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision”, eller manglende forståelse for revisors arbejde som helhed.

International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) iværksatte i 2004 det såkaldte ”Clarity Project”, hvilket betød en ajourføring og ændring af de internationale revisionsstandarder – International Standards on Auditing (ISA). En af de væsentligste ændringer var opdelingen af ISA 320 i to nye standarder, ISA 320 ”Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision” og ISA 450 ”Vurdering af fejlinformation identificeret under revisionen”.

Afhandlingen vil med udgangspunkt i EU-kommissionens ovennævnte forslag analysere, om denne nye ISA 320 er tilstrækkelig, og om den uafhængige revisors erklæring er dækkende, samt om denne vil blive forbedret at tilføjelsen af revisors væsentlighedsniveau.

1.3 Problemformulering

På baggrund af den finansielle krise og Grønbogen finder vi det interessant at fortage en analyse af EU-kommissionens forslag om præsentation af revisors væsentlighedsniveauer i den uafhængige revisors erklæring om et revideret regnskab. Forholdet ønskes analyseret via nedenstående problemstilling:

1.3.1 Problemstilling

”Vil indførelse af EU-kommissionens artikel 22, stk. 2 pkt. j om præsentation af revisors væsentlighedsniveauer i den uafhængige revisors erklæring forbedre regnskabsbrugernes forståelse af den udførte revision.”

Problemstillingen forsøges besvaret via nedenstående underspørgsmål:

- Hvilke retningslinjer er gældende for revisors fastsættelse af væsentlighedsniveauer, og er disse tilstrækkelige.
  - Hvad er væsentlighedsniveauet, og hvorfor skal det anvendes?
  - Hvordan fastsættes væsentlighedsniveauet?
  - Er retningslinjerne tilstrækkelige og forståelige?
- Hvordan reguleres revisors erklæring?
  - Hvad regulerer revisors erklæring?
  - Er revisors nuværende erklæring tilstrækkelig og forståelig?
- Hvordan bør EU-kommissionens forslag påvirke revisors erklæring?
  - Hvad er Grønbogen?
  - Hvordan ønskes det på baggrund af Grønbogen, at revisors erklæring skal ændres?
  - Vil tiltaget i EU-Kommissionens forslag forbedre regnskabsbrugers forståelse af den udførte revision?

1.3.2 Definition af begreber

De ovenstående anvendte begreber vil i nærværende afsnit blive forklaret og defineret for at underbygge forståelsen for, hvad vi ønsker at belyse i afhandlingen.

1.3.2.1 Grønbogen

EU-Kommissionen udsendte den 13. oktober 2010 Green Paper (Grønbog, Revisionspolitik: Læren af krisen) som lægger op til en debat om revisors rolle. Dette debatoplæg vil i afhandlingen blive benævnt ”Grønbogen”.

1.3.2.2 Finansielle krise

Begrebet ”finansielle krise” henviser til den finanskrisen, som startede i USA i 2007 med konkurser hos både banker og kapitalinstitutioner¹. Til begrebet knytter sig også et faldende salg af boliger i USA i samme periode, der har medført lavkonjunktur og stigende arbejdsløshed, hvilket har udviklet sig til en decideret økonomisk krise, ikke bare i USA, men også globalt set. Hele denne verdensomspændende krise vil i afhandlingen blot blive benævnt som ”den finansielle krise”.

1.3.2.3 EU-kommissionens artikel 22, stk. 2 pkt. j

EU-kommissionens artikel 22, stk. 2 pkt. j henviser til ”Regulation of the european parlement and of the council – on specific requirements regarding statutory audit of public-interest entities” af 30. november 2011.

1.3.2.4 Regnskabsbrugere

Ved regnskabsbrugere forstås enhver bruger af virksomhedernes eksterne regnskab. Der er tale om såvel interne brugere som eksterne brugere. Ved eksterne brugere forstås personale, vareleverandører, banker m.v.. Interne brugere er for eksempel virksomhedens ledelse, direktionen, bestyrelsen og kapitalejere.

1.4 Afgrænsning

Med udgangspunkt i problemformuleringen defineres herunder de specifikke områder, der ikke indgår i afhandlingen.

Der vil i afhandlingen kun blive behandlet væsentlighedsvurdering i forbindelse med revision af regnskaber med generelt formål.

Vores afhandling vedrører kun årsrapporter, der aflægges efter årsregnskabsloven.

Der vil i opgaven ikke blive behandlet regnskabstekniske problemstillinger så som værdiansættelse af aktiver m.m., lige som revisionstekniske afdækning af going concern forhold ikke vil blive behandlet. Læser forventes at have kendskab til disse begreber. Der vil ligeledes ikke blive behandlet formkrav til årsregnskaberne.

Fra EU-kommissionens nævnte forslag i problemformuleringen er det kun forslag artikel 22, stk. 2 nr. j, der vil blive behandlet i afhandlingen.

Revisors reaktion på besvigelser jf. ISA 240 vil ikke blive behandlet som en del af denne afhandling. Der vil ligeledes ikke blive gennemgået konsekvenser for revisors erklæring ved væsentlige fejl i informationer i det reviderede regnskab, udover konstateringen af behovet for at afgive en erklæring med modifikationer. Der vil kun blive behandlet revisors erklæring i overensstemmelse med ISA 700. Erklæring om assistance og review (gennemgang) vil ikke blive behandlet i afhandlingen. Revisionsprotokollater vil ligeledes ikke blive behandlet uanset, at dette kan være en

---

¹ <http://laan-penge-her.dk/artikel/finanskrisen/>

væsentlig måde at kommunikere væsentlige informationer fra revisors til virksomhedens ledelse/bestyrelse m.v.

1.5 Metodevalg

I afsnittet redegøres for hvilken metode, der anvendes ved udarbejdelsen af denne afhandling.

Opgaven vil som udgangspunkt have en deduktiv tilgang, forstået på den måde, at EU-kommissionens forslag om præsentation af væsentlighedsniveauer i revisors erklæring først og fremmest vil blive analyseret og vurderet ud fra det teoretiske grundlag for revision herunder revisionsteori generelt, agent/principal-teorien, revisionsrisikomodelen og i særdeleshed ud fra revisionsteoretikerne David Flint og Mautz & Sharaf. Det er med andre ord teorien, der er omdrejningspunkt for opgavens analyser og vurdering af EU-Kommissionens forslag. Det skal dog nævnes at opgaven undervejs vil inddrage reaktioner på Grønbogen, eksempler samt konkrete cases for at underbygge teoriens konklusioner, men der er ikke tale om forsøg på at stille spørgsmålstejn ved den eksisterende teori.

Den deduktive tilgang er valgt ud fra en betragtning om, at der er tale om relativt gamle velfunderede og anerkendte teorier. David Flint og Mautz & Sharafs teorier betragtes i denne opgave som teoretisk grundlag for revision, og for at EU-Kommissionens forslag skal passe ind i den eksisterende regulering, må den derfor også bygge på den samme teori, som var udgangspunktet for den eksisterende regulering.

Opgaven bygger ikke på egentlige undersøgelser udarbejdet af forfatterne selv. Det kunne have været relevant at lave en eller flere undersøgelser blandt regnskabsbrugerne for, at kunne vurdere om EU-Kommissionens forslag i praksis ville have den ønskede effekt. Udfordringen ved en sådan undersøgelse er, at regnskabsbrugerne kan variere meget fra årsrapport til årsrapport, og det ville være svært at udvælge en repræsentativ stikprøve for alle regnskabsbrugere af alle årsrapporter, da populationen er meget svært at fastlægge. Der vil desuden ikke være tale om en homogen masse af respondenter, da regnskabsbrugerne kan variere så meget, og de enkelte regnskabsbruger kan have vidt forskellige forudsætninger i forhold til forståelse for regnskab, revision og erklæringen. Der vil være tale om et meget kompliceret datagrundlag at drage konklusioner ud fra. Det er ligeledes meget ressourcekrævende at udføre sådanne spørgeskemaundersøgelser. Dette ressourcekrav er vurderet at ligge udover rammerne for denne afhandling. Gevinsten ved en sådan undersøgelse vurderes ikke at være tilstrækkelig i forhold til den ressourcekrævende proces, det ville være at forarbejde og analysere data grundigt nok til at opnå en pålidelig konklusion omfanget af denne afhandling taget i betragtning.

Det er valgt undervejs at inddrage allerede eksisterende undersøgelser og faktiske virksomheder for at underbygge opgavens pointer. De anvendte data er i alle disse tilfælde sekundære, idet de anvendte data allerede er indsamlet med et andet formål end netop denne opgave. Ulempen herved er i sagens natur, at data ikke er indsamlet til netop afhandlingens formål, og at der derved let kan opstå fejlfortolkninger, når data sættes ind i en anden kontekst. Dog skal det bemærkes, at særligt

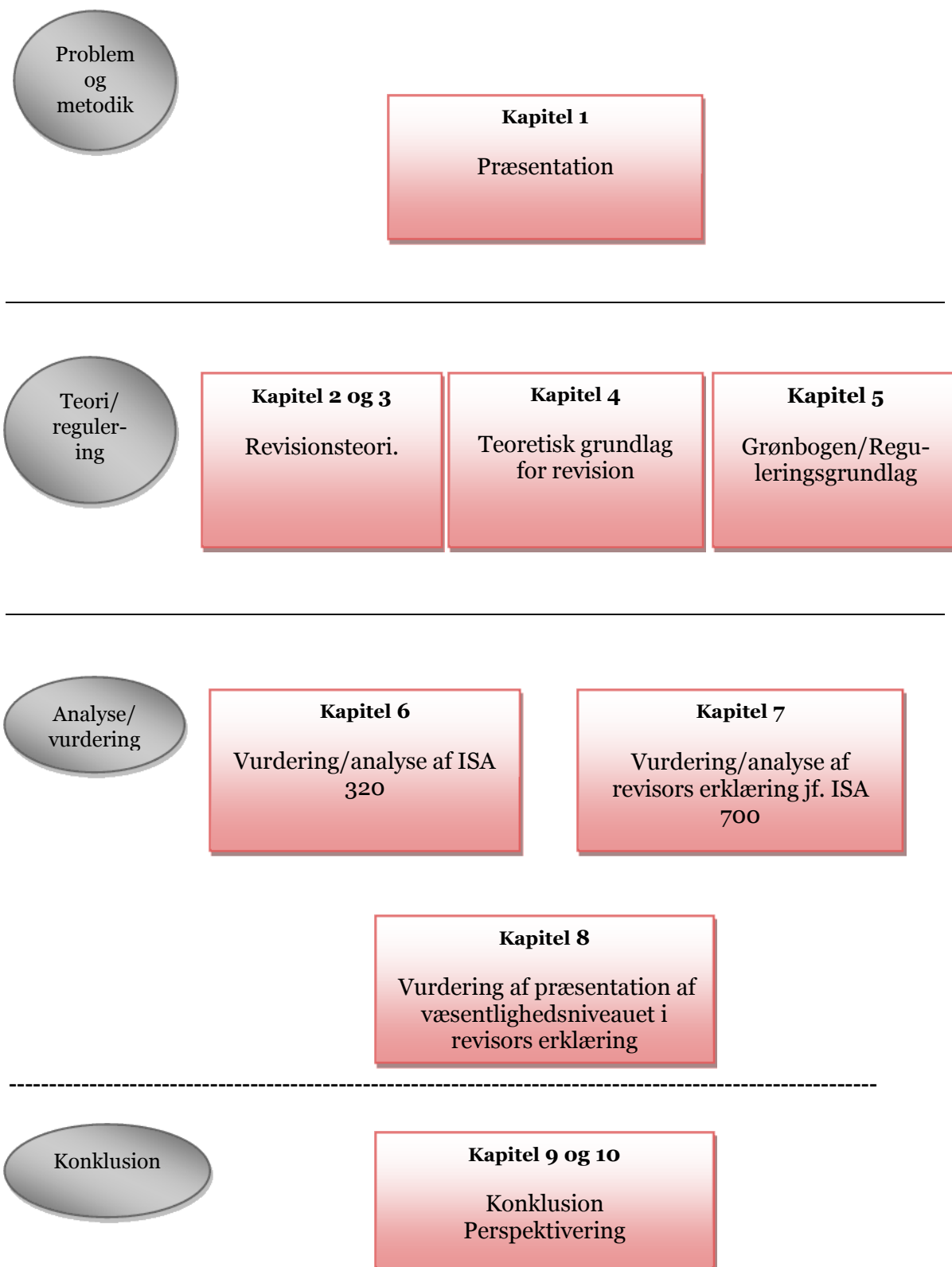

Grønbogens formål netop har været at udarbejde et beslutningsgrundlag for EU-Kommissionen, hvilket i høj grad ligger op af denne opgaves formål. De anvendte regnskabsdata fra faktiske virksomheder er grundigt gennemanalyseret og videreforarbejdet således, at de passer ind i opgaven og dennes formål, og der vurderes derfor ikke at være en egentlig risiko herved og således passende for formålet.

De anvendte data er både kvalitative og kvantitative. Grønbogens undersøgelser bygger både på "talmæssige" undersøgelser og interviews/ekspertudsagn, og er derfor en kombination af kvalitative og kvantitative data. De anvendte regnskabsdata fra konkrete virksomheder er kvantitative, idet det udelukkende er tal. Forfatterne vurderer, at denne kombination af kvalitative og kvantitative data er passende for afhandlingen. Dog understeges det, at opgavens vægt er på en teoretisk analyse af EU-Kommissionens forslag, hvorimod de inddragede data blot er underbygninger heraf, hvorfor opgaven overordnet set indeholder en begrænset mængde data som sådan.

1.5.1 Afhandlingens struktur

Afhandlingen kan afspejles i følgende model:

Kapitel 1 er et indledende afsnit med emnepræsentation, problemformulering, afgrænsning, metodevalg, kilde- og litteraturkritik samt en definition af afhandlingens målgruppe.

Kapitel 2 er en gennemgang af relevant revisionsteori. Væsentlige forhold fra Internationale Standarder om Revision vil blive præsenteret, herunder ISA 320 om "Væsentlighed ved planlægning og udførelse af revisionen" og ISA 700 "Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab", samt præsentation af relevante lovkrav til revisor såsom erklæringsbekendtgørelsen.

Kapitel 3 er en gennemgang af relevante områder i revisionsprocessen. Revisionsprocessen inddeles i praksis tre faser, en planlægningsfase, en udførelsesfase samt en rapporteringsfase. Der vil blive foretaget en gennemgang af disse tre faser.

Kapitel 4 er en præsentation af revisionsteoretikerne Mautz & Sharaf herunder begreberne "due audit care" og "Fair presentation". Der vil ligeledes blive foretaget en gennemgang af revisionsteoretikeren David Flint og hans syn på revisionsstandarder og revisors erklæring

Kapitel 5 tager udgangspunkt i en præsentation af EU-kommissionens Grønbog og EU-kommissionens forslag på baggrund af Grønbogen, samt fremhævelse af relevante forhold vedrørende revisors erklæring og oplysning om væsentlighedsniveauer.

Kapitel 6 behandler ISA 320 "Væsentlighed ved planlægning og udførelse af revisionen", og det vurderes, hvorvidt standarden er tilstrækkelig til at opfylde målet med standarden. Der vil i kapitlet ligeledes blive givet forslag til forbedringer.

Kapitel 7 behandler revisors erklæring i overensstemmelse med ISA 700 "Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab". Væsentlige punkter fra Grønbogen vil blive inddraget i vurderingen af udformningen af revisors erklæring. Der vil i kapitlet blive givet forslag til forbedringer.

Kapitel 8 er en diskussion af værdien for regnskabsbruger ved oplysning af revisors væsentlighedsniveauer. Der vil i diskussionen blive inddraget relevante forhold konstateret i de to foregående kapitler.

Kapitel 9 er en samlende konklusion, der sammendrager alle delkonklusioner fra de øvrige kapitler og giver en samlet konklusion på problemformuleringen.

Kapitel 10 er en perspektivering, der fremhæver mulige yderligere problemstillinger, som afhandlingen giver anledning til fremadrettet og i et internationalt perspektiv.

1.6 Kildekritik og litteratur

En stor del af den anvendte teori i afhandlingen tager sit udgangspunkt i gældende regulering og lovgivningen på området for regnskab og revision. Afhandlingen er baseret på den nyest gældende lovgivning.

I afhandlingen er der anvendt artikler fra Revision & Regnskabsvæsen, love, fagbøger, internethjemmesider og revisionsstandarder udstedt af internationale anerkendte organisationer.

Afhandlingen tager, så vidt det har været muligt, udgangspunkt i materiale af nyere dato. Ved brug af kilder af ældre dato er der foretaget en vurdering af pålideligheden.

Afhandlingen drager i høj grad konklusioner på baggrund af bøgerne "The Philosophy of auditing" fra 1961 af R.K. Mautz and Hussein A. Sharaf, og "Philosophy and principles of auditing: an introduction" fra 1988 af David Flint. På trods af bøgernes relative høje alder vurderes de stadig relevante, aktuelle og gældende. Bøgerne behandler udarbejdelse af en grundlæggende teori for revision. Idet der er tale om en grundlæggende teori, er det forfatterens holdning, at bøgerne stadig er relevante i forhold til de behandlede problemstillinger.

Idet der anvendes internationalt materiale, er citater med videre gengivet på originalsproget for ikke at miste sproglige nuancer i oversættelsen.

1.7 Afhandlingens målgruppe

Denne afhandling er skrevet som kandidatafhandling på cand.merc.aud.-studiet ved Copenhagen Business School, hvor almindelige begreber inden for revision og regnskab forudsættes kendt for læseren.

Afhandlingen henvender sig til revisorer samt tillige studerende på samme akademiske niveau på handelshøjskoler, som har interesse for revision.

2 Revisionsteori

2.1 Formål med revision

Formålet med revision af et regnskab er, jf. ISA 200, afsnit 3, at styrke tilliden for den tiltænkte bruger af regnskabet. Dette opnås ved, at revisor udtrykker en konklusion om, hvorvidt regnskabet i alt sin væsentlighed er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

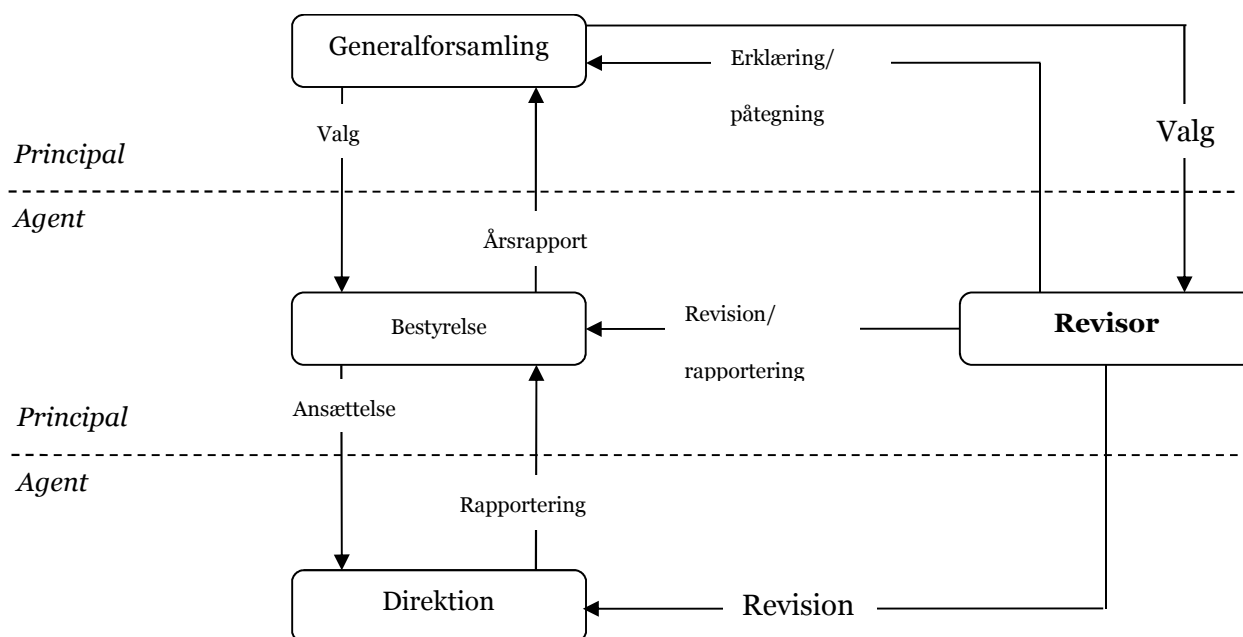
Behovet for at have en uafhængig revisor til at revidere årsrapporten opstår som følge af mulige modstridende interesser mellem regnskabsaflægger og regnskabsbruger.

Regnskabsaflægger er typisk den daglige ledelse i virksomheden, som ikke nødvendigvis er sammenfaldende med virksomhedens indehavere (stockholder). Virksomhedens indehavere kan f.eks. føre tilsyn med virksomheden gennem virksomhedens årsrapport, da indehaverne ikke altid har mulighed for at deltage aktivt i driften. Dette vil ofte være tilfældet med et børsnoteret selskab.

For at sikre at indehavernes interesse bliver varetaget af den daglige ledelse som aftalt, kan virksomheden vælge at lade årsrapporten revidere af en uafhængig revisor (forudsat at det ikke er et krav efter gældende lov). Dette forhold kaldes også agent/principal-teorien (Aasmund 2006, s. 6).

Forholdet mellem principal og agent kan forekomme på forskellige måder, nemlig mellem generalforsamling og bestyrelse samt bestyrelse og direktionen. Dette er vist i nedenstående figur.

Figur 1: Principal/agentforhold

Kilde: Wallace, *Materialsamling af Elm-Larsen og Lauersen, Peter B.*

Den teoretiske tilgangsvinkel i agent/principalteorien er, at alle parter ønsker profitmaksimering med lavest mulig ressourceanvendelse. Dette medfører, at principalen ønsker at finde ligevægt mellem investeringen og de pengestrømme der generes. Samtidigt med dette, ønsker agenten en ligevægt mellem hans arbejdsindsats og den aflønning i form af løn, som han har indgået med principalen. Principalen er med andre ord risikoavers, hvorimod agenten er risikovillig.

Ovenstående interessekonflikt betyder, at agenten derved ikke altid handler i principalens interesse. Ofte har agenten mere information om virksomhedens sande økonomiske stilling end principalen, og der vil således være asymmetrisk information mellem agenten og principalen. På baggrund af disse forhold vil det som oftest være sådan, at principalen forsøger at beskytte sig mod mulige illoyale handlinger fra agentens side. Dette kan for eksempel gøres ved at ansætte en revisor til at validere agentens rapporterede finansielle informationer. Revisors rolle er derfor at sikre, at principalen kan ligge tillid til det af agenten udarbejdet regnskab.

Ud fra ovenstående teori kan det ses, at det er essentielt for revisors integritet, at revisor skal være uafhængig af virksomhedens direktion, for at kunne tilføre tillid til årsrapporten.

2.1.1 Revisionsrisikomodellen

For at gøre revisor i stand til at erklære sig om et årsregnskab med høj grad af sikkerhed, skal revisor reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau, jf. ISA 200, afsnit 5.

Revisionsrisikoen (RR) kan opgøres som produktet af den iboende risiko (IR), kontrolrisiko (KR) og opdagelsesrisikoen (OR). Dette er også kaldet revisionsrisikomodellen og kan anskueliggøres således:

$$RR = IR \times KR \times OR$$

Revisionsrisikoen er risikoen for, at revisor afgiver en upassende konklusion på et årsregnskab, der indeholder væsentlig fejlinformation, jf. ISA 200, afsnit 13 (C). For at opnå høj grad af sikkerhed for at årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation, uanset om dette skyldes hændelige fejl eller besvigelser, skal revisor reducere revisionsrisikoen til et passende lavt niveau ved at indhente tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

For at være i stand til at udarbejde en revisionsplan er revisor nødt til at vurdere virksomhedens iboende risiko og kontrolrisiko. Iboende risiko og kontrolrisiko er virksomhedens risici, der eksisterer uafhængig af revisors revision af regnskabet, jf. ISA 200, afsnit A37.

Den iboende risiko er risikoen for at fejl, der enten enkeltstående eller sammen med andre, udgør en væsentlig fejl på den enkelte regnskabspost. Ved vurdering af iboende risiko tages der ikke højde for eventuelle interne kontroller. Den iboende risiko er påvirket af flere forhold, som for eksempel antallet af transaktioner, kompleksiteten af transaktionerne samt ved skønsmæssige vurderinger af regnskabsposter, jf. ISA 200, afsnit A38.

Kontrolrisikoen er risikoen for, at de af virksomhederne implementerede kontroller til at forebygge og opdage fejl, ikke opdager og retter fejl i årsrapporten, uanset om fejlen skyldes besvigelser eller menneskelige fejl (ISA 200, afsnit A39). Som følge af kontrollernes iboende begrænsninger kan risikoen for at væsentlige fejl forekommer i årsrapporten ikke elimineres, men udelukkende reduceres. Disse iboende begrænsninger kan skyldes mange transaktioner, hvor det ikke er effektivt at kontrollere samtlige transaktioner set ud fra et økonomisk synspunkt.

Produktet af den iboende risiko og kontrolrisikoen kaldes også ”risiciene for væsentlig fejlinformationer” (ISA 200, afsnit A40). Risiciene for væsentlig fejlinformationer knytter sig udelukkende til virksomhedens risici, og er således ikke påvirket af revisors arbejde.

For at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau, er revisor nødt til at reducere opdagelsesrisikoen, som er risikoen for, at revisor ikke opdager væsentlige fejl i årsregnskabet ved den udførte revision. Revisor kan reducere opdagelsesrisikoen ved at udføre substansrevision, for eksempel i form af analytisk revision eller ved detailrevision.

I lighed med kontrolrisikoen er der en iboende begrænsning i den udførte revision. Det kan ikke forventes, at revisor kan opnå absolut revisionsbevis for alle balanceposter og transaktioner i årsregnskabet, idet revisionsbevis er sandsynliggørende, og ikke definitivt (ISA 200, afsnit A45). Jf. ISA 200, afsnit A45 skyldes iboende begrænsninger følgende:

- regnskabsaflæggelsens art
- revisionshandlingernes art, og
- behovet for, at revisionen udføres inden for en rimelig tidsperiode og til en rimelig pris.²

Som følge heraf vil der altid være en iboende begrænsning i den udførte revision, hvorfor revisionsrisikoen ikke kan elimineres, men kun reduceres. Revisor afgiver ikke absolut sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer.

Ved vurdering af risikoen for væsentlig fejlinformation, kan det være svært at kvantificere den iboende risiko og kontrolrisikoen. Alternativt kan en kvalitativ måleenhed anvendes. Begreber som, lav, middel og høj kan anvendes til at beskrive risikoen for væsentlige fejlinformationer i regnskabet (Aasmund et al 2006, s. 65).

Anvendelse af kvalitative begreber (så som lav, middel og høj) kan være med til at tydeliggøre opdagelsesrisikoen for revisor. Er den iboende risiko for eksempel lav og kontrolrisikoen også lav, må det alt andet lige betyde, at opdagelsesrisikoen også er lav. Ved hjælp af disse kvalitative begreber, kan revisor skabe sig et overblik over risikoen for væsentlige fejlinformationer i regnskabet, og på baggrund heraf vurdere behovet for f.eks. substansrevision.

---

² Jf. lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (revisorloven) § 16, stk. 1, 2. pkt. skal revisor ”udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader.”

2.1.2 Væsentlighed ved planlægning og udførelse af revisionen

I overensstemmelse med ISA 320 "Væsentlighed ved planlægning og udførelse af revisionen" skal revisor ved udarbejdelse af den overordnede revisionsstrategi fastsætte væsentlighed for regnskabet som helhed.

Væsentlighed skal opgøres i overensstemmelse med den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme³. Ved væsentlighed forstås ofte, jf. ISA 320, afsnit 2:

- "fejlinformationer, herunder udeladelser, betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller tilsammen påvirker de økonomiske beslutninger, som brugere træffer på grundlag af regnskabet
- vurderinger vedrørende væsentlighed foretages under de givne omstændigheder og påvirkes af størrelsen eller arten af en fejlinformation eller en kombination af begge, og
- vurderinger vedrørende forhold, der er væsentlige for regnskabsbrugere, er baseret på overvejelser om de almindelige behov for finansielle oplysninger hos brugere som en samlet gruppe. Der tages ikke hensyn til fejlinformationernes mulige indvirkning på bestemte individuelle brugere, hvis behov kan variere meget."

Som udgangspunkt anvendes redegørelsen i den anvendte begrebsramme for vurdering af væsentlighed. Fremgår der ikke en vurdering af væsentlighed i den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme, anvendes ovenstående oplyste forhold til brug for vurdering af væsentlighed (ISA 320, afsnit 3).

Anvendes årsregnskabsloven som begrebsramme, fremgår det blandt andet af ÅRL § 12, stk. 2 at:

"Årsrapporten skal udarbejdes således, at den støtter regnskabsbrugerne i deres økonomiske beslutninger".

Dette er sammenfaldende med førte fremhævede punkt ovenfor. Afledt heraf må det tolkes, at der må foreligge en væsentlig fejlinformation, når regnskabsbruger ager anderledes, såfremt regnskabsbruger var bekendt med denne information.

Fastsættelse af væsentlighedsniveauet skal foretages ud fra en faglig vurdering. Ved vurdering af væsentlighed skal revisor tage udgangspunkt i regnskabsbrugers behov for finansielle oplysninger i årsrapporten. Ved vurdering heraf kan revisor med rimelighed forudsætte, "at brugere:

- a) har en rimelig viden om forretningsmæssige og økonomiske aktiviteter samt regnskabsvæsen og vilje til at læse oplysningerne i regnskabet med rimelig omhu
- b) forstår, at regnskaber udarbejdes, aflægges og revideres ud fra niveauer af væsentlighed
- c) anerkender, at der er iboende usikkerheder ved målingen af de beløb, som er baseret på anvendelse af skøn, vurdering og overvejelser af fremtidige begivenheder, og

---

³ Som relevant regnskabsmæssig begrebsramme kan fx anvendes årsregnskabsloven eller IFRS.

træffer rimelige økonomiske beslutninger på grundlag af oplysningerne i regnskabet.” jf. ISA 320, afsnit 4.

Revisor skal i planlægningsfasen af revisionen af et årsregnskab vurdere væsentlighed for regnskabet som helhed. Vurdering af væsentlighed for regnskabet er en faglig vurdering, der udføres på baggrund af revisors professionelle dømmekraft. Det forstås ved ”væsentlighed” i ISA 320 vurderingen af væsentlighed for regnskabet som helhed.

Der kan ved vurdering af væsentlighed tages udgangspunkt i forskellige benchmark⁴. Der anvendes ofte, jf. ISA 320 afsnit A3, en procentsats af det anvendte benchmark til brug for vurdering af væsentlighed. Fastsættelsen af denne procentsats kan være påvirket af følgende forhold:

- ”elementerne i regnskabet (f.eks. aktiver, forpligtelser, egenkapital, omsætning og omkostninger)
- om der er forhold, som brugerne af den pågældende virksomheds regnskab ofte fokuserer på (f.eks. fokuserer brugere ofte på overskud, omsætning eller nettoaktiver for at vurdere virksomhedens finansielle præstationer)
- virksomhedens art, hvor virksomheden befinder sig i sin livscyklus, og virksomhedens branche og økonomiske miljø
- ejerforhold i virksomheden og den måde, hvorpå den er finansieret (hvis en virksomhed for eksempel udelukkende finansieres ved hjælp af gæld i stedet for egenkapital, kan brugere lægge mere vægt på aktiver og sikkerhed i aktiverne end på virksomhedens indtjening), og
- de pågældende benchmarks relative volatilitet.” (ISA 320, afsnit A3)

Den anvendte procentsats er ligeledes påvirket af det anvendte benchmark. Ved anvendelse af årets resultat før skat der normalt anvendes en nominel større procentsats end ved anvendelse af nettoomsætning (ISA 320, afsnit A7).

Det er tidligere beskrevet, at der i enhver revision er iboende begrænsninger, hvorfor det ikke kan forventes, at revisor identificerer alle fejl i regnskabet. For at reducere risikoen for, at ikke identificerede fejl, enten enkeltvis eller samlet set skal udgøre en væsentlig fejlinformation i regnskabet, skal revisor vurdere ”væsentlighed ved udførsel” (ISA 320, afsnit 11).

Væsentlighed ved udførelse er et mindre nominelt beløb end det overordnede væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed. Væsentlighed ved udførelse reducerer sandsynligheden for, at ikke korrigerede fejlinformationer og uopdaget fejlinformationer reduceres til et acceptabelt lavt niveau. Vurdering af væsentlighed ved udførelse foretages af revisor på baggrund af en faglig vurdering på baggrund af revisors professionelle dømmekraft.

---

⁴ I ISA 320 er nævnt følgende eksempler som benchmark: overskud før skat, nettoomsætning, bruttoresultat, samlede omkostninger, samlede egenkapital eller værdien af nettoaktiver.

Det anvendte væsentlighedsniveau ved udførsel kan for eksempel vær en fast procentsats af den overordnede væsentlighedsniveau. Eller der kan anvendes et interval, hvor reduktionen er afhængig af de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer, for eksempel en reduktion på 25 - 50 % af det overordnede niveau for væsentlighed afhængig af den vurderede risici.

Revisor kan, hvor det vurderes relevant, fastsætte væsentlighed ved udførsel for enkelte grupper af transaktioner, balanceposter eller oplysninger. Der kan således være flere niveauer afhængig af oplysningernes art. Disse enkelte niveauer vil enkeltvis være mindre end væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, men kan samlet set godt overstige det samlede væsentlighedsniveau (Aasmund et al 2006, s. 92).

Fastsættelse af væsentlighedsniveau for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger kan være påvirket af både kvantitative oplysninger som er beskrevet ovenfor og kvalitative oplysninger. Disse kvalitative oplysninger kan være væsentlige for regnskabet som helhed, uden at overskride det fastsatte niveau for væsentlighed. Jf. ISA 320, afsnit A10 kan følgende faktorer være med til at påvirke denne bedømmelse:

- ”hvorvidt lov, øvrig regulering eller den relevante regnskabsmæssige begrebsramme påvirker brugeres forventninger til måling af eller oplysning om visse forhold (f.eks. transaktioner med nærtstående parter og vederlag til den daglige og den øverste ledelse)
- nøgleoplysningerne i regnskabet i relation til virksomhedens branche (f.eks. en medicinalvirksomheds forsknings- og udviklingsomkostninger)
- hvorvidt der fokuseres på et bestemt forhold vedrørende virksomhedens aktiviteter, som er oplyst særskilt i regnskabet (f.eks. en ny erhvervet virksomhed).”

Revisor skal fastsætte væsentlighedsniveauet, for at være i stand til at vurdere indvirkningen af konstateret fejlinformationer og ikke-korrigerede fejlinformationer på regnskabet som helhed ved afgivelse af revisors erklæring på det pågældende regnskab.

Som beskrevet tidligere skal revisor reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau. Revisionsrisikoen er risikoen for, at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformationer. Revisor bliver i stand til at vurdere, om de konstaterede fejlinformationer er væsentlige for regnskabet som helhed ved at fastsætte en tærskelværdi herfor i overensstemmelse med ovenstående. Er der konstateret fejl, der overskrider denne tærskelværdi for væsentlighed, vurderes regnskabet, alt andet lige, at indeholde væsentlig fejlinformation.

Revision er en iterativ proces, hvorfor revisor løbende skal genoverveje væsentlighed for regnskabet som helhed, i takt med at revisionen afdækker eventuelle fejlinformationer. På baggrund af det indhentede revisionsbevis, kan det være nødvendigt ændre væsentlighed for regnskabet, såfremt revisor er blevet bekendt med forhold, der væsentligt ændrer de forudsætninger, væsentligheden oprindeligt var vurderet ud fra. (ISA 320, afsnit 12).

Det kan ud fra ovenstående konstateres, at der ved vurdering af væsentlighed er tale om en subjektiv vurdering. Det fastsatte niveau for væsentlighed for regnskabet som helhed vil derfor være påvirket af revisors professionelle vurdering og faglige kompetencer, ud fra hvad revisor vurderer, regnskabsbruger må anse for væsentligt. Dette er dog ingen garanti for, at regnskabsbruger er enig i revisors vurdering. Grundet de iboende begrænsninger der er i enhver revision, kan revisor ikke indhente et definitivt niveau for væsentlighed, hvorfor revisor er nødsaget til at foretage denne subjektive vurdering.

2.1.3 Vurdering af fejlinformation under revisionen

For at vurdere fejlinformationer i regnskabet, kan det være nødvendigt at definere, hvad fejlinformationer er. ISA 450, afsnit 4 definerer fejlinformation således:

”En forskel mellem beløbet for klassifikationen, præsentationen eller oplysningen af et rapporteret forhold i et regnskab og beløbet for klassifikationen, præsentationen eller oplysningen af, der er nødvendig, for at forholdet er i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.”

Ikke-korrigerede fejlinformationer er ”fejlinformationer, som revisor har opsummeret under revisionen, og som ikke er blevet korrigeret”. (ISA 450, afsnit 4 (b))

Revisor skal løbende under den udførte revision opsummere den konstaterede fejlinformation, med mindre den er klar ubetydelig (ISA 450, afsnit 5).

Klart ubetydelige fejlinformationer adskiller sig fra væsentlig fejlinformationer ved, at de hverken enkeltvis eller sammenlagt er væsentlige for vurdering af om regnskabet er aflagt i overensstemmelse med den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme (ISA 450, afsnit A2). Disse fejlinformationer vurderes således ikke at kunne have indflydelse på det retvisende billede, hvorfor de ikke opsummeres under revisionen. Såfremt der måtte være tvivl om, hvorvidt et beløb måtte være ”klart ubetydeligt” må det antages, at ikke at være ”klart ubetydeligt”.

Ved at definere et niveau for ubetydelige fejl, kan revisor planlægge og udføre en mere effektiv revision, idet der ikke er behov for, at undersøge selv ubetydelige fejl, hvilket potentielt kan være meget ressourcekrævende og derved være med til at presse revisionshonoraret op.

Revisionsbevis er, som følge af de iboende begrænsninger i en revision, sandsynliggørende frem for definitive. Revisionsbeviset kan således have forskellig styrke/overbevisning, og afledt heraf er der også forskellige typer af fejlinformationer med forskellig styrke/overbevisning. Disse typer af fejlinformationer er faktuelle fejlinformationer, skønmæssige fejlinformationer og projicerede fejlinformationer. ISA 450 definerer de tre typer af fejlinformationer således:

- ”faktuelle fejlinformationer er fejlinformationer, der ikke hersker tvivl om
- skønmæssige fejlinformationer er de forskelle, der opstår som følge af den daglige ledelses vurderinger vedrørende regnskabsmæssige skøn, som revisor anser for urimelige,

eller som følge af den daglige ledelses valg eller anvendelse af regnskabspraksis, som revisor anser for uhensigtsmæssig

- projicerede fejlinformationer er revisors bedste skøn over fejlinformationer i populationerne, hvilket omfatter projektion af fejlinformationer, der er konstateret i stikprøver, til de totale populationer, hvorfra stikprøverne er taget⁵.

Faktuelle fejlinformationer er i sagens natur fejlinformationer, der er underbygget af stærkt revisionsbevis, hvor de øvrige fejlinformationer i højere grad er udtryk for en faglig vurdering.

Fejlinformationer kan jf. ISA 450, afsnit A1, opstå som følge af følgende:

- a) en unøjagtighed ved indsamlingen eller behandlingen af data, der danner grundlag for udarbejdelsen af regnskabet
- b) udeladelse af et beløb eller oplysning
- c) et ukorrekt regnskabsmæssigt skøn, der skyldes, at fakta enten er blevet overset eller klart misfortolket, og
- d) den daglige ledelses vurderinger vedrørende regnskabsmæssige skøn, som revisor anser for urimelige, eller valget og anvendelsen af regnskabspraksis, som revisor anser for uhensigtsmæssig.

Revisor skal kommunikere alle konstaterede fejlinformationer under den udførte revision til passende niveau i den daglige ledelse. Revisor skal anmode den daglige ledelse om at korrigere den konstaterede fejlinformation i regnskabet. Såfremt den daglige ledelse ikke ønsker at korrigere fejlinformationen, skal revisor indhente en forklaring herpå fra den daglige ledelse (ISA 450, afsnit 8-9).

Ikke-korrigerede fejlinformation skal kommunikeres til den øverste ledelse i virksomheden. Revisor skal informere om de ikke-korrigerede fejlinformationers påvirkning på revisors konklusion på regnskabet, både enkeltvis og samlet.

2.1.4 Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab

Produktet af en revision er, at afgive en erklæring⁵ om, hvorvidt regnskabet giver et retvisende billede i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

---

⁵ Jf. ISA 700, afsnit 43 skal erklæringen indeholde følgende elementer:

- a) "en titel
- b) en adressat, som krævet af opgavens omstændigheder
- c) et indledende afsnit, som identificerer det reviderede regnskab
- d) en beskrivelse af ledelsens (eller anden passende betegnelse...) ansvar for udarbejdelse af regnskabet
- e) en beskrivelse af revisors ansvar for at udtrykke en konklusion om regnskabet og revisionens omfang, herunder en henvisning til International Standard om Revision samt lov eller øvrig regulering og
- f) en beskrivelse af en revision i overensstemmelse med disse standarder
- g) et konklusionsafsnit, hvor der udtrykkes en konklusion om regnskabet og en henvisning til den relevante regnskabsmæssige begrebsramme, der er anvendt ved udarbejdelse af regnskabet...
- h) revisors underskrift
- i) datoen på revisors erklæring

Ved anvendelse af ISA'erne skal revisor udforme en erklæring om det reviderede regnskab. Revisor skal erklære sig om, hvorvidt regnskabet er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme i alle væsentlige henseender (ISA 700, afsnit 10). Afgivelse af revisors erklæring er udover ISA'erne reguleret af Erklæringsbekendtgørelsen i Danmark.

Ved at udarbejde revisors erklæring i overensstemmelse med ISA 700 vil det: "Når revisionen er udført i overensstemmelse med ISA'erne, fremmer ensartetheden i revisors erklæring, troværdigheden på det globale marked ved at gøre de revisioner, som er foretaget i overensstemmelse med globalt anerkendt standarder nemmere at identificere. Den bidrager også til at fremme brugernes forståelse og til at identificere usædvanlige forhold, når disse opstår." Jf. ISA 700, afsnit 4.

Revisor skal ved udformning af den endelige konklusion tage højde for:

- a) "revisors konklusion i overensstemmelse med ISA 300⁶ om, hvorvidt der er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis
- b) revisors konklusion i overensstemmelse med ISA 450 om, hvorvidt ikke-korrigerede fejlinformationer enkeltvis eller samlet er væsentlige"

Herudover skal revisor vurdere, om regnskabet i al væsentlighed er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme (ISA 700, afsnit 12).

Revisor skal afgive en erklæring uden modifikationer, når "regnskabet i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme" (ISA 700, afsnit 16).

Revisor skal modificere konklusionen i erklæringen såfremt revisor:

- a) "på grundlag af det opnåede revisionsbevis konkluderer, at regnskabet som helhed indeholder væsentlig fejlinformation, eller
- b) Ikke er i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at konkludere, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation."

Såfremt ovenstående forhold er opfyldt, skal revisor modificere sin konklusion. Jf. ISA 705 kan dette gøres ved at udfærdige en konklusion med forbehold, en afkræftende konklusion eller en manglende konklusion.

Der skal tages forbehold i revisors konklusion når:

-
- j) revisors adresse.
  - k) 6 ISA 330 Revisors reaktion på vurderede risici, afsnit 3 "Revisors mål er at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis vedrørende de vurderede risici for væsentlig fejlinformation ved at udforme og gennemføre passende reaktioner på disse risici."

- a) ”Revisor – efter at have opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis – konkludere, at fejlinformationer enkeltvis eller samlet er væsentlige, men ikke gennemgribende, for regnskabet, eller
- b) Revisor ikke er i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, som konklusionen kan baseres på, men revisor konkluderer, at de mulige indvirkninger på regnskabet af eventuelle uopdagede fejlinformationer kan være væsentlige, men ikke gennemgribende.”
(ISA 705, afsnit 7)

Er der opnået egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis for, at regnskabet indeholder væsentlige fejlinformationer, skal revisor redegøre for indvirkningen på regnskabet i et særskilt afsnit i erklæringen umiddelbart før konklusionen.

Såfremt de ovenstående forhold er gennemgribende for regnskabet, skal revisor afgive en afkræftende konklusion. (ISA 705, afsnit 8)

Er revisor ikke i stand til at indhente tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, og revisor vurderer at eventuelle uopdagede fejlinformationer kan være både væsentlige og gennemgribende, skal revisor undlade at afgive en konklusion om regnskabet (ISA 705, afsnit 9).

Revisor kan, når det vurderes nødvendigt, afgive supplerende oplysninger i tilknytning til erklæringen på regnskabet. Revisor kan afgive supplerende oplysninger, når et forhold i regnskabet, der ellers er passende præsenteret i regnskabet, er af en sådan vigtighed for forståelsen af regnskabet at det må anses for væsentligt for regnskabsbrugers forståelse af regnskabet, henlede opmærksomheden herpå ved afgivelse af supplerende oplysning herom.

Herudover kan revisor afgive supplerende oplysninger vedrørende forhold, der er væsentlige for regnskabsbrugers forståelse af den udførte revision, revisors ansvar eller revisors erklæring (ISA 706, afsnit 4).

Ved afgivelse af supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet, skal revisor tydeligt angive, at oplysningerne ikke påvirker revisors konklusion, og indsætte tydelige henvisninger til det fremhævede, forhold der beskrives i regnskabet.

Dette kunne for eksempel være usikkerhed vedrørende værdiansættelse af væsentlige aktiver i balancen, som revisor ønskede at henlede regnskabslæseres opmærksomhed på.

Afgivelse af supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen indeholder oplysninger, der ikke er indeholdt i regnskabet, og som efter revisors vurdering er væsentligt for regnskabsbrugers forståelse af revisionen, revisors ansvar og revisors erklæring⁷ (ISA 706, afsnit 5 (b)).

---

⁷ Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen kan indeholde forhold, hvor revisor ikke har mulighed for at fratræde som revisor, jf. ISA 706, afsnit A5-A11.

2.2 Delkonklusion

Som det fremgår af ovenstående, skal revisor i forbindelse med revision af regnskaber vurdere risici for væsentlige fejlinformationer, og reducere disse risici til et acceptabelt lavt niveau.

For at være i stand til at vurdere, hvad væsentlige fejlinformationer udgør, fastsætter revisor et niveau herfor. Dette niveau for væsentlighed for regnskabet som helhed gør revisor i stand til at vurdere om eventuelle konstaterede ikke-korrigerede fejlinformationer er væsentlige for regnskabet som helhed. Overskrider disse ikke-korrigerede fejlinformationer den fastsatte tærskelværdi for væsentlighed, må revisor konkludere, at regnskabet indeholder væsentlige fejlinformationer, og revisor skal på baggrund heraf afgive en konklusion på regnskabet med forbehold, eller undlade af konkludere.

Vurderingen af væsentlighed for regnskabet som helhed er en subjektiv vurdering. Vurderingen foretages på baggrund af den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Som udgangspunkt foreligger der en væsentlig fejlinformation, såfremt regnskabsbruger ville agere anderledes, såfremt regnskabet havde præsenteret denne information korrekt.

Revisor opnår en mere effektiv revision ved at opnå en større overbevisning om områder med en høj risici, og mindre grad af overbevisning for områder med begrænset risiko. Revisor skal derfor vurdere risici for væsentlige fejlinformationer for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger i regnskabet.

Risici for væsentlige fejlinformationer, også kaldet revisionsrisikoen, vurderes ud fra virksomhedens iboende risiko og kontrolrisiko. Revisionsrisikoen reduceres til et acceptabelt lavt niveau ved at reducere opdagelsesrisikoen. Behovet for at reducere opdagelsesrisikoen er afhængig af den iboende risiko og kontrolrisikoen. Jo større den iboende risiko og kontrolrisikoen er, jo mere skal opdagelsesrisikoen reduceres.

Som det fremgår i kapitlet er revision en kompliceret proces og omfanget af en revision kan variere meget fra regnskab til regnskab som følge af revisors fastsættelse af væsentlighedsniveau m.v.. Den uafhængige revisors erklæring uden forbehold eller supplerende oplysninger er ikke en garanti for at alle poster er 100 % reviderede. Revisor opnår ”kun” høj grad af overbevisning om, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer.

3 Revisionsprocessen

Revisionsprocessen er ikke direkte beskrevet i de Internationale Standarder om Revision, der blot behandler forskellige specifikke områder. Revisionsprocessen kan grundlæggende inddeles i tre faser, planlægning, udførelse og rapportering. Disse tre faser vil overordnet blive beskrevet i nedenstående kapitel.

3.1 Planlægning

Planlægningsfasen kan opdeles i følgende faser (Aasmund et al 2006, s. 135):

- Klientaccept\ fortsat betjening af klienten
- Vurdering af faglige kompetencer og uafhængighed
- Vurdering af revisionsrisiko og væsentlighed
- Planlægning af revisionen

3.1.1 Klientaccept\ fortsat betjening af klienten

Før revisor kan påbegynde en revision, skal der foretages en risikovurdering af kunden. Denne risiko knytter sig ikke risikoen for væsentlig fejlinformationer i regnskabet, men til den professionelle risiko for revisorvirksomheden, herunder vurdering af ejerkreds og integritet hos ledelsen (ISA 220, afsnit A8).

3.1.2 Vurdering af faglige kompetencer og uafhængighed

Såfremt opgaven kan accepteres, skal revisor overveje, om revisor er i besiddelse af de faglige kompetencer i forhold til opgavens art og omfang. (Aasmund et al, 2006, s. 140).

Foruden de faglige kompetencer skal revisor også vurdere sin uafhængighed i forhold til den reviderede klient. Revisors uafhængighed skal være med til at styrke revisors evne til at handle med integritet, bevare objektiviteten og professionel skepsis. Desforuden skal uafhængighed være med til at sikre, at revisor ikke går på kompromis med revisors erklæring som følge af et afhængighedsforhold til klienten (ISA 200, afsnit 14).

3.1.3 Vurdering af revisionsrisiko og væsentlighed

Vurdering af væsentlighed er beskrevet tidligere i afhandlingen under "Væsentlighed ved planlægning og udførelse af revisionen". Baggrunden for vurdering af revisionsrisikoen er beskrevet under "Revisionsrisikomodellen".

Der vil i det efterfølgende blive beskrevet forhold der har betydning for vurdering af revisors revisionsrisiko.

Revisor skal udføre risikovurderingshandlinger med det formål, at blive i stand til at identificere og vurdere risici for væsentlige fejlinformationer på regnskabs- og revisionsmålsniveau⁸ (ISA 315, afsnit 5). Risikovurderingshandlinger omfatter forespørgsler til daglig ledelse og øvrigt relevant personale i virksomheden, analytiske handlinger, observationer og inspektioner.

For at opnå en forståelse af virksomheden og dens omgivelser, for bedre at være i stand til at vurdere, hvad der er med til at styre virksomheden, skal revisor opnå en forståelse af virksomhedens brancheforhold, regulering og andre eksterne forhold, herunder den valgte relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Ydermere skal revisor opnå en forståelse for virksomhedens grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger opnå en forståelse for virksomhedens art. Dette dækker for eksempel over forhold som arten af indtægterne, virksomhedens ejerforhold, herunder eventuelle datterselskaber, finansiering af virksomhedens aktivitet m.m..

Ligeledes skal revisor opnå en forståelse for virksomhedens mål og strategi, herunder de af virksomheden identificeret forretningsrisici.

Interne kontroller

Revisor skal som led i revisionen opnå en forståelse af, hvilke interne kontroller der er relevant for revisionen. Dette skal hjælpe revisor til at vurdere virksomhedens kontrolrisiko. Revisor skal vurdere kontrollernes udformning og hvorvidt kontrollerne er implementerede.

3.1.4 Vurdering af risici for væsentlige fejlinformationer

På baggrund af den indsamlede information om virksomheden skal revisor vurdere risici for væsentlig fejlinformation på:

- a) regnskabsniveau
- b) revisionsmålsniveau for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger

til brug for planlægning af yderligere revisionshandlinger for at reducere risici for væsentlige fejlinformationer i regnskabet (ISA 315, afsnit 25), herunder vurdere risikoen på revisionsmålene (ISA 315, afsnit A111), se Bilag 1.

Ved risici for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau forstås risici for væsentlig fejlinformation der er gennemgribende for regnskabet og kan påvirke flere revisionsmål.

---

⁸ ISA 315, afsnit 4 (a): revisionsmål – udtalelser fra den daglige ledelse, udtrykkelige eller på anden måde, som er indarbejdet i regnskabet, og som anvendes af revisor til at overveje de forskellige typer af mulige fejlinformationer, der kan forekomme.

3.1.5 Planlægning af revisionen

Formålet med planlægning af revisionen er at sikre, at revisor opnår egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis til at reducere risici for væsentlige fejlinformationer til et acceptabelt lavt niveau. Revisor skal udforme revisionsstrategien og revisionsplanen således, at revisionen udføres med den nøjagtighed og hurtighed, som opgavens beskaffenhed tillader jf. revisorloven, § 16, stk. 1.

Ved planlægningen af revisionsstrategien skal revisor udføre indledende analytiske handlinger. Disse analytiske handlinger kan være af finansiel og ikke-finansiel karakter. Der kan for eksempel være tale om sammenhold af forskellige perioderegnskaber, eller sammenhold af salgsmængder.

Den indledende analyse kan på baggrund af uventede fluktuationer være med til at indikerer risici for væsentlige fejlinformationer i regnskabet. Det bemærkes dog, at der kun er tale om en foreløbig indikation af risici for væsentlige fejlinformationer (ISA 315, afsnit 6 (A)).

3.1.6 Revisionsstrategi

Revisor skal, jf. ISA 300, afsnit 7, udarbejde en overordnet revisionsstrategi, der fastlægger revisionens omfang, tidsmæssige placering og retning. Revisionsstrategien skal tjene som grundlag for revisionsplanen.

Forhold der blandt andet overvejes ved revisionsstrategien er:

- Sammensætning af revisionsteamet, den tidsmæssige placering af revisionen: skal der udføres løbende revision, eller skal revisionen udelukkende udføres efter balancedagen.
- Anvendelse af revisionsbevis fra tidligere år, for eksempel med anvendelse af rotation af test af interne kontroller.
- Anvendelse af it baseret revisionsbevis

På baggrund af revisionsstrategien kan revisor udarbejde en detaljeret revisionsplan.

3.1.7 Revisionsplan

Revisor skal udarbejde en revisionsplan på baggrund af de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer. Revisionsplanen skal udarbejdes således, at de identificerede risici på revisionsmålsniveau reduceres til et acceptabelt lavt niveau.

Revisionsplanen skal indeholde en detaljeret plan over test af kontroller, samt substanshandlinger for samtlige væsentlige poster. Revisor skal planlægge revisionshandlinger, test af kontroller⁹ og substanshandlinger¹⁰, der modsvarer de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer.

---

⁹ Test af kontroller – en revisionshandling, der er udformet til at vurdere kontrollers funktionalitet med hensyn til at forebygge, eller opdage og korrigere væsentlige fejlinformationer på revisionsmålsniveau (ISA 330, afsnit 4 (b)).

¹⁰ Substanshandlinger - en revisionshandling, der er udformet til at opdage væsentlig fejlinformation på revisionsmålsniveau. Substanshandlinger omfatter:

- detailtest (af grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger) og

Handlingerne skal udformes således, at jo højere den vurderede revisionsrisiko er, desto mere sandsynliggørende skal det opnåede revisionsbevis være (ISA 330, afsnit 7 (b)).

Ved udarbejdelse af revisionsplanen kan revisor vurdere, at enkelte regnskabsposter ikke skal indgå i revisionsplanen, idet der ikke knytter sig væsentlig risici hertil samtidig med, at der kan være tale om et uvæsentligt beløb. Revisor kan for eksempel have kendskab til, at den reviderede virksomhed lejer lokaler og som følge heraf har betalt et depositum. Under den indledende analyse kan det være konstateret, at der kun har været mindre ændringer i huslejen og depositum. Udgør depositum et uvæsentligt beløb i regnskabet og vurderer revisor, at der knytter sig en lav iboende risiko til posteringer på husleje og depositum, kan revisor vurdere, at der i revisionsplanen ikke skal udføres yderligere handlinger i tilknytning til det bogførte depositum.

Har virksomhedens betalte depositum derimod ændret sig væsentligt med uændret udgift til husleje, kan dette være en indikation på en fejl i regnskabet. En sådanne stigning kan indikere, at revisor bør udføre handlinger med henblik på at opnå revisionsbevis for værdiansættelsen. Dette kan for eksempel være afstemning af depositum til den indgåede huslejekontrakt.

3.2 Udførelse

Ved "udførelse" udfører revisor de test af kontroller og substanshandling der er fastlagt i revisionsplanen. Som nævnt tidligere, er revision en iterativ proces, hvorfor revisor løbende skal revurderer revisionsplanen i takt med, at revisor indhenter revisionsdokumentationen og opnår ny viden om virksomheden.

Som beskrevet ovenfor består revisionshandling af test af kontroller og substanshandling.

Test af kontroller

Ved test af kontroller tester revisor de kontroller der er relevante for udarbejdelse af virksomhedens årsrapport. Revisor tester om kontrollerne implementerede og om de er effektive.

Substanshandling

Substanshandling kan opdeles i detailtest og substansanalytiske handlinger. Arten, den tidsmæssige placering og omfang af substanshandling er afhængig af opdagelsesrisikoen. Som omtalt tidligere skal der mere sandsynliggørende revisionsbevis des højere opdagelsesrisikoen er.

Revisor skal uanset de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer i regnskabet udføre substanshandling for alle væsentlige grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger (ISA 330, afsnit 18).

Detailtest kan for eksempel bestå af test af enkelte transaktioner ved sammenholdes med underliggende bilag for transaktionen (Aasmund et al 2006, s. 149).

- substansanalytiske handlinger (ISA 330, afsnit 4 (a)).

Jo større det fastsatte væsentlighedsniveau ved udførslen er, jo mindre arbejde (test af transaktioner med mere) skal der alt andet lige udføres. Dog skal det bemærkes at mængden af udført arbejde foruden væsentlighed er påvirket af den vurderede risici for væsentlige fejlinformationer.

I takt med at revisor indhenter revisionsbevis for balanceposter, grupper af transaktioner og oplysninger, skal revisor løbende genoverveje, om det indhentede revisionsbevis har givet anledning til ændring af det fastsatte væsentlighedsniveau idet der er tale om en iterativ proces (ISA 320: afsnit 12).

3.3 Konklusion og rapportering

På baggrund af den indhentede revisionsdokumentation skal revisor vurdere, hvorvidt risici for væsentlige fejlinformationer, dels på revisionsmålsniveau samt på regnskabsniveau, er reduceret til et acceptabelt lavt niveau og på baggrund heraf vurdere, om regnskabet giver et retvisende billede af virksomhedens i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Revisor skal ydermere vurdere, om de udførte revisionshandlinger har givet anledning til at ændre i de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer. Såfremt dette er tilfældet, skal revisor vurdere, om der er behov for at udføre yderligere revisionshandlinger for at reducere risici for væsentlige fejlinformationer til et acceptabelt lavt niveau.

Til brug for revisors konklusion på regnskabet vurderer revisor, om det indhentede revisionsbevis er egnet og tilstrækkeligt. Revisor skal overveje alt revisionsbevis, uanset om det underbygger eller modsiger elementer i regnskabet.

Såfremt der er opnået egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis, der underbygger udsagn i regnskabet, kan revisor afgive en erklæring om regnskabet uden forbehold eller supplerende oplysninger som beskrevet i afsnittet "Udformning af en konklusion og afgivelse af en erklæring på et regnskab".

3.4 Delkonklusion

Revisors arbejde kan overordnet set inddeles i en planlægningsfase, en udførelsesfase samt en rapporteringsfase, hvor revisor afgiver sin endelige erklæring.

I planlægningsfasen foretager revisor først en indledende analyse af virksomheden og fastlægger herefter en revisionsstrategi ud fra analysen og den opnåede forståelse for virksomheden. I revisionsstrategien fastlægges revisionens omfang, den tidsmæssige placering og retning, og revisionsstrategien danner grundlag for den mere detaljerede revisionsplan.

I den detaljerede revisionsplan planlægger revisor de specifikke handlinger, som skal udføres fordelt på test af kontroller og substanshandlinger. Det er vigtigt at de planlagte handlinger modsvarer de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer for at reducere risici for væsentlig fejlinformation til et acceptabelt lavt niveau.

På baggrund af den detaljerede revisionsplan udfører revisor revisionen. De fastlagte handlinger er således afhængige af de identificerede risici og fastsatte væsentlighedsniveauer. De udførte handlinger vil derfor variere meget fra regnskab til regnskab afhængig af virksomheden og revisors analyse heraf.

Revisor danner på baggrund af det indhentede revisionsbevis en konklusion om det reviderede regnskab. Revisor kan tage forbehold eller give supplerende oplysninger i den uafhængige revisors erklæring, såfremt der er konstateret væsentlige fejlinformationer, eller øvrige forhold som revisors ønsker at henlede regnskabsbrugers opmærksomhed på.

Den uafhængige revisors erklæring er således revisors måde at formidle revisors konklusion til regnskabsbruger. Erklæringen er dermed selvagt vigtig for regnskabsbrugernes tillid til og vurdering af revisors arbejde og tillid til det reviderede regnskab.

4 Teoretisk grundlag for revision

4.1 R.K. Mautz og Hussein A. Sharaf

R. K. Mautz og Hussein A. Sharaf har i 1961 skrevet bogen "The Philosophy of auditing" der omhandler forfatternes forsøg på at udfærdige en egentlig teori om revision. Forfatterne fremhæver, at det ikke er lykkedes, at udarbejde denne teori, de har derimod opstillet otte postulater der skal være med til at danne fundament for udarbejdelse af en egentlig teori i fremtiden. Mautz og Sharaf opstiller nedenstående postulater (Mautz & Sharaf 1961: s. 49):

"Tentative postulates of auditing

1. Financial statements and financial data are verifiable.
2. There is no necessary conflict of interest between the auditor and the management of the enterprise under audit.
3. The financial statements and other information submitted for verifications are free from collusive and other unusual irregularities.
4. The existence of satisfactory system of internal control eliminates the *probability* of irregularities.
5. Consistent application of generally accepted principles of accounting results in the fair presentation of financial position and the results of operations.
6. In the absence of clear evidence to the contrary, what has held true in the past for the enterprise under examination will hold true in the future.

7. When examining financial data for the purpose of expressing an independent opinion thereon, the auditor acts exclusively in the capacity of an auditor.
8. The professional status of the independent auditor imposes commensurate professional obligations.”¹¹

Mautz & Sharaf argumenterer for behovet for en egentlig teori om revision med udgangspunkt i, at revisor ikke er i stand til at forudse alle situationer, hvorfor der vil opstå situationer revisor ikke umiddelbart har erfaring med, og som ikke nødvendigvis er beskrevet i en revisionsstandard. For at kunne agere korrekt i disse situationer, vil der være et behov for revisor, for at gå tilbage til teorien for at få guidens.

Ud fra ovenstående otte postulater forsøger Mautz & Sharaf at opstille nogle begreber, som de vurderer, er de væsentligst begreber inden for revision. Mautz & Sharaf gør dog opmærksom på, at de begreber, som de vurderer er væsentlige, ikke nødvendigvis er en fuldstændig og udtømmende liste. Der nævnes følgende væsentlige begreber: evidence, due audit care, fair presentation, independence og ethical conduct.

I forhold til denne afhandling er det taget udgangspunkt i begreberne ”due audit care” og ”fair presentation”. Disse begreber dækker over flere af de ovenstående postulater og vil blive fremhævet, hvor det anses for relevant.

4.1.1 Due audit care

Mautz & Sharaf introducerer i forbindelse med ”due audit care” fænomenet ”the prudent auditor”. Denne terminologi er inspireret af begrebet ”bonus pater”. Der er således tale om en såkaldt bonus pater revisor.

Kendetegnet ved bonus pater revisor er, at denne person accepterer det ansvar der er givet til ham i forhold til at afgive en konklusion på det reviderede regnskab. Bonus pater revisor er ligeledes kendetegnet ved at være i stand til at identificere uregelmæssigheder på baggrund af den nødvendige erfaring og uddannelse, som man med rette kan forventes af den gennemsnitlige revisor (Mautz & Sharaf 1961, s. 168).

Mautz & Sharaf beskriver blandt andet bonus pater revisor således (Mautz & Sharaf 1961, s. 162):

”The prudent practitioner will take steps to obtain any knowledge readily available which will enable him to foresee unreasonable risk or harm to others.”

Dette må nødvendigvis omfatte gældende standarder om revision, hvor revisor vil søge vejledning om diverse forhold vedrørende den udførte revision.

---

¹¹ For at udgå sproglige tab i forbindelse med oversættelse til dansk, er postulatene medtaget i afhandlingen på engelsk.

Anvendelsen af standarder om revision skal efter Mautz & Sharaf opfattelse være et middel til at vejlede og vurdere revisor. Som følge heraf erklærer de sig for enige i nedenstående opfattelse (Mautz & Sharaf 1961, s. 136):

”Standards should provide guides:

1. For the evaluation of professional performance by practicing public accountants.
2. To indicate accepted requirements of practice to those outside the profession who have occasion to judge or evaluate the work of practicing accounts.
3. To suggest the extent and nature of education expected of those preparing for entry into the profession.”

Mautz & Sharaf taler ligeledes om ”the profession’s acceptance of responsibility”. Professionen skal være villig til at forpligte sig til at opdage fejlinformationer i regnskaberne og rapportere disse, såfremt virksomheden ikke ønsker at rette regnskabet, i revisors erklæring.

Revisor skal være villig til at accepterer et ansvar for at opdage fejlinformationer, idet dette vil være med til at skabe værdi for virksomheden i form af færre fejl i regnskabet (Mautz & Sharaf 1961, s. 157). Ydermere har revisor en forpligtelse overfor ejerne til at rapportere fejl (Mautz & Sharaf 1961, s. 138).

Der kan argumenteres for, at revisionen mister sin værdi, såfremt revisor ikke er villig til at forpligte sig til at identificere fejlinformationer. Formålet med revisionen er jo netop at styrke regnskabsbrugers tillid til regnskabet, og vil revisor ikke forpligte sig til at opdage fejlinformationer, er regnskabsbrugers tillid til regnskabet ikke styrket af den udførte revision.

Der argumenteres dog for, at begrebet ”due audit care” ikke omfatter en forpligtelse til at opdage alle fejlinformationer, kun en rimelig søgen efter fejlinformationer (Mautz & Sharaf 1961, s. 157). Mautz & Sharaf diskuterer to yderpunkter for typer af fejlinformationer.

Den første type af fejlinformationer, er fejlinformation som revisor ikke kan forventes at opdage. Denne første type af fejlinformationer består af uvæsentlige fejlinformationer såsom: ikke registreret transaktioner grundet manglende dokumentation herfor: en transaktion der kun sker én gang og aldrig igen (Mautz & Sharaf 1961, s. 156).

Modsætningsvis er der de fejlinformationer revisor bør søge at opdage. Dette er fejlinformationer, der beløbsmæssigt er væsentlige såsom væsentlige fejl på balance poster der påvirker virksomhedens resultat og væsentlige mangler i de interne kontroller (Mautz & Sharaf 1961, s. 156).

Det er et sted mellem disse to yderpunkter af fejlinformationer, at bonus pater revisor skal søge at lande. Mautz & Sharaf giver ikke noget endegyldigt svar på hvor. Der konstateres dog, at der er tale om en gråzone, for præcis hvilket niveau der er det ”rigtige”.

For at gøre revisor i stand til at vurdere hvilke fejl revisor bør opdage, har revisor brug for guidens, der hjælper revisor til at vurdere, hvornår der foreligger væsentlige fejlinformationer. Denne guidens finder revisor i ISA 320 "Væsentlig ved planlægning og udførelse af en revision"

Anvendelse af "due audit care" og de af Mautz & Sharaf opstillede betingelse til revisionsstandarder vurderes relevant i forhold til vurdering af ISA 320.

4.1.2 Fair Presentation

Et andet væsentligt begreb, som Mautz & Sharaf introducere, er begrebet "Fair presentation"¹².

Mautz & Sharaf inddeler begrebet i tre undergrupper: Accounting propriety, adequate disclosure og audit obligation. I forhold til revisors erklæring er især "adequate disclosure" og "audit obligation" relevante.

4.1.2.1 Adequate disclosure

Da "adequate disclosure" indgår som en naturlig del af "audit obligation" er det nødvendigt at præsentere dette begreb først.

Som overskriften antyder, er der tale om "tilstrækkelige oplysninger". Mautz & Sharaf fremhæver betydningen af, at der bliver sorteret i de oplysninger, der bliver præsenteret i virksomhedernes regnskaber.

"Disclosure does not necessarily improve with the provision of more information. A plethora of detail, like too much of almost anything, can be more harmful than helpful." (Mautz & Sharaf 1961, s. 205)

Af ovenstående citat fremgår det, at virksomhederne er nødt til at forholde sig til, hvilke informationer der videregives til regnskabsbruger, idet for meget information kan skabe mere forvirring end klarhed om det givne emne. Der må altså være tale om et behov for, at der kun fremhæves væsentlige informationer, og disse præsenteres på en klar og overskuelig måde.

Til brug for vurdering af, hvilke oplysninger der skal oplyses fremhæver Mautz & Sharaf følgende:

"Actually, the subject of adequate disclosure involves the following:

1. The extent of detail to be disclosed...
2. Scope of information to be disclosed
  - a. With respect to possible harmful results...
  - b. With respect to the limitations and bounds of accounting and auditing..."

---

¹² "Fair Presentation" udtrykkes på dansk typisk som "retvisende billede".

Punkt 1 tager udgangspunkt i præsentationen af oplysningerne i et regnskab. Det kan være tale om tusindvis af transaktioner, der skal præsenteres på en sådan måde, at regnskabsbruger kan skabe sig et overblik over virksomhedens aktiver, passiver, finansielle stilling og resultat. Modsætningsvis kan for få oplysninger være med til at sløre billede af virksomheden. Dette kunne være tilfældet med præsentation af for eksempel "andre indtægter" der i sagens natur ikke vedrører ordinær drift. Præsenteres "andre indtægter" som "nettoomsætning" i virksomhedens resultatopgørelse, vil dette give et indtryk af, at virksomhedens ordinære drift er større end den reelt er. Ved at give for få oplysninger kan der på denne måde sløre virksomhedens udvikling i den ordinære drift. Der er derfor behov for, at der tages stilling til, hvor meget og hvor lidt der skal oplyses i virksomhedernes regnskaber.

Punkt 2 a forholder sig til, at der er begrænsninger i forhold til, hvilke oplysninger virksomhederne ønsker og kan afgive. Det er givet, at virksomhederne så vidt muligt vil undgå at afgive oplysninger, der kan være til skade for virksomheden. Dette kunne være oplysninger om dækningsbidrag, da dette kan være med til at give en indikation på virksomhedens dækningsgrad, hvilket ikke er ønskeligt ud fra et konkurrencemæssigt synspunkt.

Punkt 2 b tager sit udspring i de opsatte rammer, der er for præsentation af et årsregnskab. Der er visse normer, der skal overholdes ved udarbejdelse af årsrapporten. Dette kan for eksempel være overholdelse af årsregnskabsloven. Dette er også gældende for revisor, der afgiver en erklæring om, hvorvidt regnskabet givet et retvisende billede i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Som det fremgår af det ovenstående, er der behov for, at der tages stilling til i hver enkelt sag, hvilke oplysninger, der skal videregives, og hvilke der ikke skal, dels ud fra regnskabsbruges synspunkt, og dels ud fra virksomhedens synspunkt.

4.1.2.2 Audit Obligation

Som nævnt ovenfor udgør begrebet "adequate disclosure" en del af "audit obligation". Revisor skal derfor i forbindelse med udfærdigelse af sin erklæring overveje, hvilke oplysninger der er væsentlige for regnskabsbruger. Revisors budskab skal altså overbringes på en klar og tydelig måde til regnskabsbruger.

I lighed med udarbejdelse af årsrapporterne er der også visse begrænsninger i forhold til revisor og udformningen af revisors erklæring, idet revisor kun skal udtale sig om regnskabet udviser et retvisende billede i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Dette kan skabe modstridende interesser mellem ledelsen, der aflægger regnskabet, og revisor såfremt regnskabet indeholder fejlinformationer. Det skal dog holdes for øje, at jf. postulat nr. 2, er der ikke nødvendigvis er en modstridende interessekonflikt. Mautz & Sharaf har i dette postulat en forventning om, at ledelsen som udgangspunkt vil rette de identificerede fejlinformationer. Dette er dog ikke ensbetydende med at fejlinformationerne altid vil blive rettet. Konstateres der

fejlinformationer, er det revisors ansvar, at oplyse regnskabsbruger om dette i sin erklæring. Dette giver revisor en anden udfordring, nemlig:

”That is, he must take steps to protect those who read his report from being misled either on the extent of his examination or the nature of this opinion.” (Mautz & Sharaf 1961, s. 243)

Det påhviler altså revisor, at beskytte den der læser revisors erklæring. Som beskrevet tidligere er revisionsbevis sjældent definitivt men mere sandsynliggørende. Dette medfører en iboende risiko for, at revisor afgiver en forkert konklusion på årsrapporten. Det må således afledt heraf påhvile revisor en forpligtelse om, at informere regnskabsbruger om revisionens iboende begrænsninger. Revisor må ikke give en indikation af, at der er opnået en større overbevisning, end hvad det faktiske revisionsbevis kan opfylde, idet det bemærkes, at revisor ”kun” skal opnå høj grad af sikkerhed for, at årsrapporten ikke indeholder væsentlige fejlinformationer.

Som reaktion på disse problemstillinger opstiller Mautz & Sharaf følgende punkter, der bør overvejes i forbindelse med afgivelse af revisors erklæring:

”Whatever words are used for these purposes, they should:

1. Recognize that even professional readers may have difficulty in distinguishing niceties of expression which the auditor relies on to absolve himself of certain legal responsibilities
2. State clearly and unequivocally, and in a style befitting the profession, the nature of the examination performed to provide a basis for the auditor’s judgment.
3. Express the auditor’s judgment in straightforward terms” (Mautz & Sharaf 1961, s. 243).

Af ovenstående fremgår det, at revisor kan være forpligtet til at formulere sig på en given måde som følge af juridiske forhold. Revisor skal ligeledes forklare på en passende måde omfanget af den udførte revision. Dette kommer i naturlig forlængelse af det tidligere på siden nævnte citat om, at revisors ikke må give udtryk for en større overbevisning end revisionsbeviset tillader. Afslutningsvis skriver Mautz & Sharaf, at konklusionen skal formuleres på en klar og tydelig måde således, at der ikke kan drages tvivl om, hvad konklusionen er.

4.2 David Flint

David Flint forsøger i bogen ”Philosophy and principles of auditing: an introduction” at videreudvikle postulatene udarbejdet af Mautz og Sharaf. I lighed med sine forgængere lykkedes det ikke David Flint, at udarbejde en egentlig teori om revision. I sin søgen efter at udarbejde denne egentlige revisions teori opstiller Flint sine egne postulat, der i lighed med Mautz & Sharaf, skal udgøre en grundsten i udviklingen af denne teori. Flint arbejder med nedenstående postulat (Flint 1988, s. 21ff):

1. The primary conditions for an audit is that there is either:

- a. A relationship of accountability between two or more parties in the sense that there is a duty of acceptable conduct or performance owed by one party to the other party or parties;
  - b. A need by some party to establish the reliability and credibility of information for which they are responsible which is expected to be used and relied on by a specified group or groups of which the members may not be constant or individually identifiable, producing constructively a relationship
  - c. A public interest dimension to the quality of the conduct or performance of some party, resulting in a situation of public accountability; or
  - d. A need or a desire to establish the authenticity of information given or statements made by some party which are intended to or are likely to influence the actions of unspecified members of the general public or a section of it, producing constructively a situation of public accountability.
2. The subject matter of accountability is too remote, too complex and/or of too great significance for the discharge of the duty to be demonstrated without the process of audit
  3. Essential distinguishing characteristics of audit are the independence of its status and its freedom from investigatory and reporting constraints.
  4. The subject matter of audit, for example conduct, performance or achievement, or record of events or state of affairs, or a statement or facts relating to any of these, is susceptible to verification by evidence.
  5. Standards of accountability, for example of conduct, performance, achievement and quality of information, can be set for those who are accountable; actual conduct, performance, achievement, quality and so on can be measured and compared with those standards by reference to known criteria; and the process of measurement and comparison requires special skill and the exercise of judgment.
  6. The meaning, significance and intention of financial and other statements and data which are audited are sufficiently clear that the credibility which is given thereto as a result of audit can be clearly expressed and communicated.
  7. An audit produces an economic or social benefit”

Flint fremhæver i postulat nr. 5 behovet for at have standarder, hvorimod det udarbejdede regnskab kan måles. For at være i stand til at vurdere om disse standarder er overholdt, skal revisor være i besiddelse af særlige færdigheder og udøve faglige vurderinger.

Flint tilføjer i tilknytning til postulat nr. 5, at der er et behov for, at der fastsættes standarder for revisors arbejde. Dette beskrives således:

”The major issue is, however, that auditors must have clear and specific terms of reference which are constant for a continuing audit engagement and consistent with audit engagements of the same class and which are capable of objective specific prescription”...”The social objective of an audit can be achieved only if standards of accountability are established for each class of organization and each type of audit” (Flint 1988, s. 35).

Det er underforstået i ovenstående citat, at der er behov for revisionsstandarder, som revisor skal agere ud fra, for at være i stand til at tilføjer det reviderede regnskab troværdighed. Postulat nr. 5 er således relevant i forhold til vurdering af ISA 320 om væsentlighed.

4.2.1 Krav til revisionsstandarder

Flint argumenterer for udarbejdelse af revisionsstandarder med, at de skal være med til at sikre, at gældende lovkrav bliver overholdt. Herudover skal revisionsstandarder være med til at underbygge regnskabsbrugernes tillid til den udførte revision (Flint 1988, s. 143).

En forudsætning for, at regnskabsbruger kan tillægge revisors erklæring værdi er, at revisor har udvist den fornødne omhu, som opgaven kræver af revisor. I forlængelse heraf fremhæver Flint Mautz & Sharafs ”bonus pater revisor” som tidligere er beskrevet. Som en forudsætning for at revisors erklæring har nogen værdi, er det et krav, at der er udført et tilpas grundigt arbejde. Som tidligere beskrevet udfører bonus pater revisor de handlinger, som kan forventes af en gennemsnitlig revisor, med den erfaring som opgavens beskaffenhed påkræver, herunder holde sig ajour med, hvad der forventes af revisor.

Denne ”skyldige omhu”¹³ der skal danne grundlag for regnskabsbrugers tillid til revisors erklæring, er ikke et entydigt fænomen. Der er tale om et professionelt skøn og en branche, der løbende skal tilpasse sig den omverden den befinder sig i. Flint fremhæver dette i nedenstående:

- a) “the requirements of due care must depend on the circumstances of the case,
- b) the standards of reasonable care and skill can be expected to be more exacting than hitherto,
- c) changed standards are called for to meet changed conditions or changed understanding of dangers,
- d) these standards must be adequate for current circumstances including modern conditions of business and knowledge concerning them” (Flint 1988, s. 149).

Foruden udøvelse af revisors professionelle skøn, skal revisor også være opmærksom på, at forudsætningerne for hans arbejde kan ændre sig hen over tid. Det er altså ikke givet at det, der var

---

¹³ Flint anvender begrebet “due care”

gældende i går også vil være gældende i morgen, hvorfor der er et behov for løbende vurdering og ajourføring af revisionsstandarder.

Denne foranderlighed gør det nødvendigt for revisor at have en rettesnor i form af revisionsstandarder. Det skal fremgå af standarderne, hvad der kan forventes af en gennemsnitlig revisor. Standarderne skal, for at være med til at underbygge revisors troværdighed tage udgangspunkt i, hvad omverdenen forventer af revisor. Modsætningsvis skal standarderne også indeholde en forklaring på, hvilke forespørgsler og undersøgelser revisor skal udføre for at møde denne forventning. Flint formulerer dette således:

“It recognizes that standard should be based on a proper perception of the societal expectation for reassurance, an appreciation of the confidence which is placed in the audit opinion, and an understanding of the kind of enquiry and examination which is necessary to justify that confidence and satisfy that expectation” (Flint 1988, s. 153).

Revisors arbejde skal altså dels være så omfangsfuldt, at revisor opfylder regnskabsbrugers forventninger til dette arbejde, dog må revisor ikke give udtryk for en højere grad af sikkerhed, end det faktiske arbejde tillader (Flint 1988, s. 152). Som følge af revisionens iboende begrænsninger er der tale om sandsynliggørende bevis frem for definitivt bevis. Det ville som følge heraf være misvisende at give udtryk for, at et revideret regnskab uden forbehold er ”rigtigt”.

Som tidligere fremhævet af Flint, er alle revisioner ikke ens, og alle situationer kan ikke forudses på forhånd. Der er derfor behov for, at revisionsstandarderne giver mulighed for, at revisor kan udøve en faglig vurdering og tilpasse sine handlinger til denne vurdering.

Dette kan for eksempel være gældende ved fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed. Forudsættes det for eksempel at der altid skulle anvendes 5 % af årets resultat før skat til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed, ville det i regnskabet med et resultat før skat på kr. 0 betyde, at revisor ikke kunne tillade fejl, og som følge heraf ville revisor være tvunget til at udføre urimeligt meget arbejde. I dette eksempel er der behov for, at revisor har mulighed for at vælge et andet, og for netop denne revision, bedre benchmark til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed.

4.2.2 Revisors erklæring

Flint fremhæver i postulat nr. 6, at revisors erklæring skal formuleres på en klar og tydelig måde således, at den let kan kommunikeres og tilføre det reviderede regnskab troværdighed.

En af udfordringerne ved revisors erklæring er, at revisor sjældent har mulighed for at redegøre overfor regnskabsbruger, for eksempel en leverandør, for betydningen af den afgivne erklæring. På baggrund heraf opstår behovet for, at revisors erklæring er formuleret på en forståelig måde.

Som tidligere beskrevet, skal revisor udføre det arbejde, der kan forventes af ham dog uden at hans arbejde indikerer en højere grad af sikkerhed end arbejdet kan retfærdiggøre. Revisor har afledt

heraf den udfordring, at han skal kommunikere omfanget og graden af den opnåede sikkerhed på en klar og utvetydig måde. Revision er i sagens natur en kompliceret proces, der baserer sig på revisors professionelle skøn og sandsynliggørende bevis. Dette giver selvsagt en udfordring i forhold til regnskabsbruger, der ikke kan forventes at have en indgående forståelse til revisionsprocessen og anvendelse af fagudtryk.

Flint mener, at det må være op til de regnskabsbrugere der har den nødvendige forståelse for revisionsprocessen og de anvendte fagudtryk, at kommunikere væsentlige budskaber videre til de regnskabsbrugere, der ikke nødvendigvis har den fulde forståelse af den formulerede erklæring. (Flint 1988, s. 119) Dette giver revisor mulighed for at udfærdige en præcis formulering af identificerede forhold. For regnskabsbrugere der ikke har dette indgående kendskab til revisionsprocessen, er det jf. Flint, tilliden til revisors arbejde frem for forståelse af processen der skaber tillid. Flint formulerer dette således:

”For a great number of less knowledgeable users their confidence and reassurance is derived from their *belief* in the effectiveness of the audit rather than from their understanding of the audit process itself” (Flint 1988, s. 119).

Flint mener ligeledes, at revisor skal beskrive omfanget af revisionen i revisors erklæring som følge af de iboende begrænsninger. Som beskrevet ovenfor har regnskabsbruger ikke nødvendigvis en forståelse for denne begrænsning. Revisor kan dog, jf. Flint, referere til gældende standarder. Dette giver ikke nødvendigvis en bedre forståelse for omfanget af revisionen for en der ikke er bekendt med disse standarder. Revisor bliver dog som følge af anvendelse af disse standarder nødvendigvis forpligtet til at overholde branchens normer, og derigennem implicit give regnskabsbruger en indikation af revisionens omfang (Flint 1988, s. 123).

5 Grønbogen af 13. oktober 2010

Indledningsvist nævnes finanskrisen kort. Kapitlet tager herefter udgangspunkt i Grønbogens historie, hvorfor den findes, og hvad der er baggrunden for EU-Kommissionens forslag om præsentation af væsentlighedsniveauer i revisors erklæring.

5.1 Finansielle krise

Grundlaget for den finansielle krise blev dannet tilbage i 2001, hvor den amerikanske centralbank sænkede renten fra ca. 5 % til ca. 1 %. Denne rentesækning medførte, at flere personer i USA havde mulighed for at erhverve egen ejendom. Disse ejendomme var finansieret via såkaldte ”subprime-lån” til en variabel rente. I de efterfølgende år steg renten i takt med at højkonjunktoren. Den forhøjede rente medførte øget omkostninger for boligejerne, og afledt heraf en stigning i antallet af tvangsaktioner.¹⁴

Stigningen i antallet af tvangsaktioner medførte tab for realkreditinstitutterne. Det bemærkes i særdeleshed, at to store amerikanske realkreditinstitutter, Fannie Mae og Freddie Mac, realiserede så store tab, at de for at undgå konkurs blev opkøbt af den amerikanske stat i september 2008.¹⁵

Som følge af disse begivenheder steg bankernes indlånsrente, hvilket betød at det var dyrere for bankerne at finansiere deres udlån. Dette medførte at mange banker fik økonomiske problemer, som for eksempel Roskilde Bank, med konkurs til følge¹⁶.

Disse konkurser inden for især banksektoren er således udgangspunktet for EU-kommissionens Grønbog¹⁷.

5.2 Grønbog – ”Revisionspolitik: Læren af krisen”

EU-kommissionen har den 13. oktober 2010 udsendt Grønbogen ”Revisionspolitik: Læren af krisen”. Grønbogen er udsendt som debatoplæg om revisionsbranchen generelt. Grønbogen stille spørgsmål til udvalgte områder inden for revision.

Det er ikke første gang EU-Kommissionen har udsendt en grøn bog. EU-Kommissionen udsender løbende grøn bøger om udvalgte områder, der er blandt tidligere i 2010 udsendt en grøn bog om corporate governance i finansielle institutioner og aflønningspolitik. Der har ikke været udsendt en grøn bog om revisors rolle siden 1996.

---

¹⁴

http://www.dr.dk/DR2/Danskernes+akademi/Oekonomi_Ledelse/aarsager_til_den_finansielle_krise_i_2008.htm

¹⁵

http://www.dr.dk/DR2/Danskernes+akademi/Oekonomi_Ledelse/aarsager_til_den_finansielle_krise_i_2008.htm

¹⁶

http://www.dr.dk/DR2/Danskernes+akademi/Oekonomi_Ledelse/aarsager_til_den_finansielle_krise_i_2008.htm

¹⁷ Grønbogen side 3.

Grønbogen er udsendt i forlængelse af den finansielle krise, med udgangspunkt i EU-kommissionens erfaringer fra krisen. EU-kommissionen ønsker med grønningen at skabe debat om revisionsområdet og belyse behovet for eventuelle ændringer. (Koktvedgaard, 2011, s. 15).

Der behandles i Grønbogen 7 forskellige emner, hvor der stilles i alt 38 spørgsmål i tilknytning til disse emner. I forhold til denne afhandling er emnet "Revisors rolle", med undertitlen "Revisors Kommunikation med de berørte parter" relevant, i særdeleshed spørgsmål nr. 8 "Hvilke yderligere oplysninger bør der gives til de eksterne berørte parter, og hvordan?" er relevant i forhold til revisors erklæring.

Af Grønbogen fremgår det under overskriften "Better external communication" at:

"The auditor's responsibilities to communicate may be revisited in order to improve the overall communication process and hence raise the perception of the value added by an audit" (Grønbogen 2011: s. 8).

Det fremgår af Grønbogen, at der kan være et behov for at genoverveje revisors kommunikation til tredjemand, altså den uafhængige revisors erklæring. Dette kan ifølge EU-kommissionen være med til at øge værdien af den udførte revision, altså øge tilliden til de reviderede regnskaber.

5.2.1 Svar på høringsrunden.

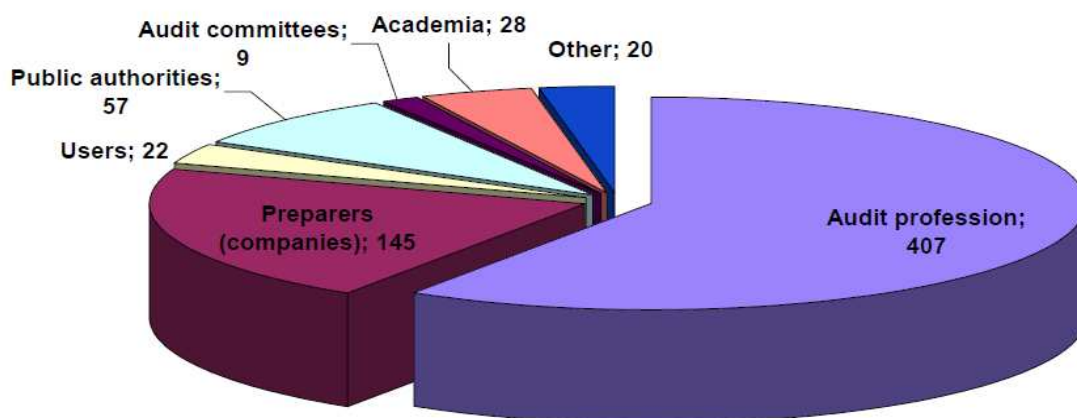
EU-kommissær Michel Barnier åbnede konferencen den 9. og 10. februar 2011 og indledte med følgende ord:

"Vi har netop afsluttet en høring om revision. Nogle har sagt, at den ikke har ramt rigtigt. Det mener jeg ikke. Der har været 700 svar – mere end 10.000 sider – og det alene er en fjer i hatten for os. Vi har også stillet de spørgsmål, som vi mener, er vigtige" (Koktvedgaard, 2011, s. 16).

Ovenstående citat bekræfter umiddelbart EU-Kommissionen i, at der er behov for ændringer i revisionsbranchen.

Som det kan ses af nedenstående figur har det ikke kun været revisorer der afgav høringssvar. Fordelingen er opsplittet på interessegrupper:

Kilde: EU-Kommissionen, Summary of responses, Green Paper, side 4. February 2011

EU-kommissionen har på baggrund af de indkomne høringsvar modtaget den 8. december 2010 til Grønbogen ”Revisionspolitik: Læren af krisen” udarbejdet en sammenfatning af høringsvarene. De indkomne høringsvar er i sammenfatningen præsenteret på baggrund af interessegrupper. Relevante svar vedrørende Grønbogens spørgsmål 8 ”Hvilke yderligere oplysninger bør der gives til de eksterne berørte parter, og hvordan?” vil blive præsenteret.

Der er generelt i høringsvarene identificeret en ”forventningskløft” mellem revisorer og regnskabsbruger. Dette kommer blandt andet udtryk i ”the Profession”s¹⁸ svar:

”The respondents generally confirmed that more information could be provided but many maintain that the expectation gap is unlikely to be closed.” (Summary of Responses 2011, s. 7).

Denne forventningskløft er på ingen måde et nyt fænomen. Forventningskløften har været forsøgt mindsket gennem flere år via afgivelse af flere oplysninger fra revisors side (Koktvedgaard 2012, s. 1).

Forventningskløften kan udtrykkes således:

”EU-kommissionen konkluderer, at der er en forventningskløft som relaterer sig til omfanget af revisionen og en manglende forståelse fra brugerne om revisors rolle.” (Koktvedgaard 2012, s. 1)

Det konkluderes yderligere at:

”herudover finder EU-kommissionen, at der generelt ikke er en tilfredsstillende kommunikation imellem revisor og bestyrelsen samt at revisionspåtegningen ikke opfylder brugernes behov. EU-kommissionen fremhæver, at mange stakeholdere i kølvandet på finanskrisen undrede sig over,

¹⁸ ”The Profession” – professional bodies and associations linked to the profession. **Invalid source specified.**

hvordan store finanshuse kunne gå konkurs kun få måneder efter at de havde fremlagt årsregnskaber med blanke revisionspåtegninger” (Koktvedgaard 2012, s. 1f)

Det er altså på baggrund af de indkomne høringssvar til Grønbogen konkluderet, at der er behov for, at revisor afgiver andre/flere oplysninger i den uafhængige revisors erklæring, end hvad der er oplyst i den nuværende erklæring.

Som forslag til typen af information, der ønskes fremhæves blandt andet af ”The profession”:

”The majority of respondents believe there is a need to better set out the role, purpose, scope and limitations of audits.” (Summary of Responses 2011, s. 7).

Investorerne fremhæver ønske om flere oplysninger i form af en udtalelse af virksomhedernes finansielle ”helbred”.

”Most investors believed that auditors should also provide comfort regarding the financial health of companies, but only within their current remit and without any extension of the auditors’ role. Specifically, investors underline the importance of the going concern assumption...” (Summary of Responses 2011, s. 8)

Der er således ikke tale om en udvidelse af revisors arbejde, men en præcision af, hvad der ligger bag revisors vurdering af for eksempel forsat drift.

Dette ønske om flere oplysninger vedrørende forsat drift underbygges yderligere af de indkomne svar fra de offentlige myndigheder:

”CESR, SEIOPS and CEBS ¹⁹do *not*²⁰ think that the role of the auditors should be extended to provide comfort on the financial health of companies... However, they support improving the communication of the auditors towards stakeholders on the issue: further discussion on improving the explanatory notes to the going concern assessment would be welcomed.” (Summary of Responses 2011, s. 9f).

Det fremhæves ligeledes at det er behov for at forklare den anvendte metodik bedre i den uafhængige revisors erklæring, som for eksempel at der ikke er tale om en fuldstændig revision men en sandsynliggørelse.

”On the audit report, the preparers seem to agree that their language should be revisited... The opinion should clearly state the responsibility of the auditors and the work performed.” (Summary of Responses 2011, s. 11)

---

¹⁹ Offentlige myndigheder i Europa.

²⁰ Kursiv fremhævet af forfatterne selv.

5.2.2 EU-Kommissionens reaktion på de indkomne høringsvar

Som konsekvens af diskussionen på baggrund af Grønbogen ”Revisionspolitik: Læren af krisen” har EU-kommissionen ultimo november 2011 fremsat sit forslag til reform af revisionsmarkedet under overskriften ”Tilliden til regnskaber skal genskabes: Europa-kommissionen vil forbedre kvaliteten, øge dynamikken og skabe større åbenhed på revisionsmarkedet” (Koktvedgaard, 2012, s. 1).

Forslaget forventes behandlet af EU-parlamentets juridiske udvalg i 2012 og forventes sent til afstemning i EU-parlamentet i 2013.²¹

Af det fremlagte forslag fremgår af artikel 22, stk. 2 punkt J forslaget om præsentation af revisors væsentlighedsniveau.

“lay out the details of the level of materiality applied to perform the statutory audit”

Forslaget ligger op til, at revisor skal præsentere de anvendte tærskelværdier for væsentlighed i den uafhængige revisors erklæring.

I forlængelse til forslaget skriver EU-kommissionen, at:

“The content of the audit report disclosed to the public is expanded so that it explains the methodology used... the level of materiality applied to perform the audit”²².

Der er ingen direkte forklaring på, hvorfor EU-kommissionen har valgt at fremsætte forslag om præsentation af revisors væsentlighedsniveauer i den uafhængige revisors erklæring. Forslaget er blevet kritiseret for ikke at indeholde en begrundelse for det fremlagte forslag.

“Som det fremgår, er der mange elementer, der ifølge forslaget skal indgå i erklæringen, men desværre er det sparsomt med konkretet begrundelser for og forklaringer på deelementerne.” (Koktvedgaard, 2012, s. 2)

I forhold til det konkrete forslag skriver Koktvedgaard, at:

“Endelig skal jeg pege på punkt ”j”, hvor det kræves, at ”revisor skal beskrive den væsentlighedstærskel, der er anvendt i den lovpligtige revision”. Dette må forstås således, at der skal angives et væsentlighedsniveau i kroner og øre, hvilket kan give brugerne en forkert opfattelse af hvad en revision går ud på.” (Koktvedgaard, 2012, s. 2).

---

²¹

<http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Politiske%20maerkesager/Fremtidens%20revisions politik/Tidslinie-baggrund-og-fakta>

²² Regulation of the european parlement and of the council – on specific requirements regarding statutory audit of public-interest entities” af 30. november 2011, side 7

Koktvedgaard stiler sig således kritisk overfor, om det fremsatte forslag vil være med til at reducere den omtalte forventningskløft. Tværtimod kan det ud fra Koktvedgaards citat tolkes, at forslaget vil forøge forventningskløften, hvilket er det direkte modsatte af den ønskede effekt med forslaget.

Foruden anførelse af væsentlighedsniveauet i ”kroner og øre” stilles der ligeledes spørgsmålstegn ved, om der bør oplyses om kvalitative forhold.

”Det må betyde, at der både skal redegøres for kvantitative faktorer og kvalitative faktorer ved fastlæggelsen ligesom væsentlighedsbeløbet skal anføres. Der skal dog næppe redegøres for overvejelser om væsentlighed ved udførelsen af revisionen af specifikke transaktioner, balanceposter og oplysninger.

De krævede oplysninger om væsentlighed kan selvfølgelig gives, idet de skal indgå som en del af dokumentationen for den kontinuerlige og iterative planlægning. Det er dog tvivlsomt, om de vil have informationsværdi for regnskabsbruger.” (Kiertzner & Johansen, 2012, s. 1).

Kiertzner & Johansen har en kritisk holdning til informationsværdien for regnskabsbruger ved præsentation af de kvantitative forhold i forbindelse med revisors fastsættelse af væsentlighedsniveauer. Det fremhæves, at de kvalitative forhold ikke nødvendigvis vil have nogen informationsværdi for regnskabsbruger. I forhold til den omtalte forventningskløft vil disse kvantitative forhold ikke være med til at formindske forventningskløften, jf. Kiertzner & Johansen.

5.2.3 Delkonklusion

EU-Kommissionen offentliggjorde den 13. oktober 2010 en grønbog om ”Revisionspolitik: Læren af krisen”. Grønbogen stiller 38 spørgsmål, om revisionsbranchen generelt, med det formål at skabe debat. I forhold til denne afhandling er især spørgsmål nr. 8 ”Hvilke yderligere oplysninger bør der gives til de eksterne berørte parter, og hvordan?” relevant.

EU-kommissionen har på baggrund af spørgsmålene i Grønbogen den 8. december 2010 medtaget høringssvar på de stillede spørgsmål.

I forhold til spørgsmål nr. 8 har de indkomne høringssvar givet udtryk for, at der er en forventningskløft mellem, hvad revisor forventes at udføre, og hvad revisor faktisk udfører af revisionshandlinger.

EU-kommissionen har konkluderet på baggrund af de indkomne høringssvar, at der er behov for ændring af den uafhængige revisors erklæring.

Det fremhæves, at der blandt regnskabsbrugerne er et ønske om, at revisor tydeligt forklarer den anvendte metodik, altså at der ikke er foretaget en fuldstændig revision, men en sandsynliggørelse af informationerne i de reviderede regnskaber. Flere af regnskabsbrugerne fremhæver ligeledes et ønske om, at revisor tydeliggør, hvad der ligger til grund for revisors vurdering af fortsat drift.

I november 2011 fremlagde EU-Kommissionen sine konkrete forslag til ændringer som følge af de erfaringer, der var draget ud fra Grønbogen og de indkomne svar på høringsrunden. I forhold til denne afhandling er EU-kommissionens forslag om præsentation af revisors væsentlighedsniveauer i den uafhængige revisors erklæring som nævnt i artikel 22, stk. 2 punkt j relevant.

6 Væsentlighed i overensstemmelse med ISA 320

Vi vil i dette kapitel foretage en analyse af, hvorvidt ISA 320's guidens af fastsættelse af væsentlighedsniveau er tilstrækkeligt beskrevet.

Vi vil foretage denne analyse med udgangspunkt i Mautz & Sharaf og David Flint.

6.1 Formålet med ISA 320

Det er åbenlyst, at formålet med ISA 320 isoleret set, er at gøre revisor i stand til at vurdere, hvad der anses for væsentlige fejlinformationer. Formålet med revisionsstandarden er dog mere omfangsrigt end dette jf. Flint. ISA 320 skal også være med til at sikre, at revisor overholder gældende lovgivning og derigennem skabe tillid til revisors hverv.

6.1.1 Overholdelse af gældende lovgivning

Som tidligere nævnt skal revisor jf. RL § 16, stk. 1, 2. pkt. "Udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader." Det fremgår eksplicit af revisorloven, at revisor skal udvise den "nøjagtighed og hurtighed" som opgaven tillader. Begreberne er i sig selv modsigende, idet "nøjagtighed" indikerer, at revisor skal opnå en tilpas høj grad af sikkerhed for de enkelte detaljer i regnskaberne. Modsatningsvis er revisor nødsaget til at reducere mængden af detaljer for at udføre revisionen med den "hurtighed" som opgavens beskaffenhed tillader. Set i forhold til ISA 320 er dette relevant, idet ISA 320 behandler, hvordan revisors fastsætter mængden af det arbejde revisor skal udføre i form af et væsentlighedsniveau.

Som beskrevet tidligere er der i enhver revision iboende begrænsninger, hvorfor revisor ikke kan forventes at opnå definitivt revisionsbevis, men kun sandsynliggørende revisionsbevis. Det kan ligeledes ikke forventes, at revisor opnår sikkerhed for samtlige transaktioner. Formålet med den udførte revision er, at reducere risici for væsentlige fejlinformationer til et acceptabelt lavt niveau. Regnskabet kan derfor indeholde uvæsentlige fejlinformationer. Revisor kan ved at fastsætte, hvad der udgør væsentlige fejlinformationer, vurdere hvilke grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger, forholde sig til graden af "nøjagtighed" i revisionen. Fejlinformationer, der er uvæsentlige, må i sagens natur være tilpas "nøjagtig" gengivet i regnskaberne, hvorfor revisor ikke skal anvende tid på disse grupper af transaktioner, balance poster og oplysninger og revisor kan derved udføre en hurtigere revision.

6.1.2 Tillid til revision som profession

Formålet med revisors erklæring er, at regnskabsbruger skal kunne tillægge tillid til det af ledelsen udarbejdet regnskab. For at regnskabsbruger kan have tillid til revisors erklæring, er det en forudsætning, at regnskabsbruger har tillid til det af revisor udførte arbejde. Denne tillid kan jf. Flint opnås ved, at revisor skal opfylde visse krav i sit arbejde. Disse krav til revisor skal fremgå af revisionsstandarderne.

Ved at anvende en fast standard, kan regnskabsbruger have tillid til, at revisionen er udført med den nødvendige kvalitet, der med rette kan forventes af revisor.

”The social objective of an audit can be achieved only if standards of accountability are established for each class of organization and each type of audit” (Flint 1988, s. 35).

Som beskrevet tidligere har tilliden til revisor været under pres som følge af den finansielle krise, hvorfor det er relevant at forholde sig til, om der er standarder, der kan underbygge tilliden til revisor.

6.1.3 Fastsættelse af væsentlighed i forhold til revisionsprocessen

I forbindelse med gennemgangen af revisionsprocessen blev behovet for fastsættelse af væsentlighed beskrevet. Som beskrevet kan det have stor betydning for den udførte revision, om væsentlighedsniveauet bliver sat højt eller lavt. Det kan dog være korrekt at fastsætte et højt væsentlighedsniveau i en situation og et lavt niveau i en anden situation.

Flint fremhæver, at ”the requirements of due care must depend on the circumstances of the case” (Flint 1988, s. 149). Hvad der er gældende for en revision er ikke nødvendigvis gældende i den næste revision, hvorfor der er behov for at tage hensyn hertil i revisionsstandarderne.

6.2 Fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed

Nu hvor formålet med fastsættelse af væsentlighedsniveauet i revisionsstandarderne er fastsat kan vi beskæftige os med, om ISA 320 i tilstrækkelig grad opfylder disse formål.

Det fremgår af ISA 320, afsnit 4, at ”Revisors fastsættelse af væsentlighed er et spørgsmål om faglig vurdering og påvirkes af revisors opfattelse af regnskabsbrugeres behov for finansielle oplysninger”.

Det er her væsentligt at fremhæve, at der er tale om en faglig vurdering, og denne vurdering skal foretages ud fra, hvad regnskabsbrugers behov er.

Revisor er derfor nødsaget til at opnå en forståelse for, hvad der er væsentligt for regnskabsbruger i regnskabet. Dette er selvsagt forskelligt fra bruger til bruger og regnskab til regnskab. Der er derfor behov for at foretage en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde.

6.2.1.1 Benchmark

Det fremgår af ISA 320, afsnit A3, at der er ved fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed ofte anvendes en procentsats af et valgt benchmark. Disse benchmarks er påvirket af:

- elementer i regnskabet
- om der er forhold, som brugerne af den pågældende virksomheds regnskab ofte fokuserer på

- virksomhedens art, hvor virksomheden befinder sig i sin livscyklus, og virksomhedens branche og økonomiske miljø
- ejerforhold i virksomheden og den måde, hvorpå den er finansieret, og
- de pågældende benchmarks relative volatilitet.

Som det fremgår af ovenstående er der mange forhold revisor skal tage stilling til ved vurdering af relevant benchmark. Dette er i overensstemmelse med det af Flint beskrevne behov for, at revisionsstandarderne skal finde anvendelse i forskellige situationer.

Er virksomhedens primære formål at generere et overskud til indehaver, der kan udbetales til eventuelle aktionærer, kan det være relevant at anlægge en væsentlighedsbetragtning ud fra årets resultat før skat. Er der derimod tale om en ikke-profitorienterede virksomhed, vil det ikke være relevant at anvende resultat før skat, idet dette ofte vil være tæt på kr. 0. I denne situation er det ikke relevant at anvende resultatet, idet dette, uanset hvilket procentsats der avendes, vil dette give et væsentlighedsniveau på kr. 0. Dette vil betyde, at alle fejlinformationer vil være væsentlige. Afledt heraf vil der blive affødt et behov for at gennemgå samtlige transaktioner i virksomheden med store omkostninger for virksomheden til følge.

Omkostningen ved at have dette meget lille væsentlighedsniveau står ikke mål med den samfundsmæssige værdi revisionen skaber. Revisionen vil derfor miste sin værdi, idet Flint har fremført postulatet om, at revisionen skal skabe en økonomisk eller samfundsmæssig værdi²³. Den omkostning, revisionen udgør, kan potentielt medføre at virksomheden ikke har de økonomiske ressourcer til at fortsætte. Set i forhold til agent/principal-teorien giver dette heller ikke mening, idet principalens formål med at engagere revisor er at sikre, at agenten overholder de indgået aftaler, og derigennem varetager principalens interesser som beskrevet tidligere. For at beskytte egne interesser er principalen interesseret i, at revisors honorar begrænses.

Ovenstående eksempel illustrer behovet for at have forskellige benchmarks at vurdere væsentlighed ud fra.

ISA 320 afsnit A4 nævner følgende eksempler på anvendelige benchmarks: Overskud før skat, nettoomsætning, bruttoresultat, samlede omkostninger, samlet egenkapital eller værdien af nettoaktier. Listen er som nævnt eksempler, hvorfor den ikke er udtømmende.

Andet relevant benchmark kunne for eksempel være EBITDA²⁴. EBITDA kan være et interessant benchmark for et datterselskab, idet ledelsen i visse tilfælde bliver målt herpå, og måske endda får bonus på baggrund af EBITDA. I dette tilfælde kunne væsentlighedsniveauet altså fastsættes på baggrund af en værdi, virksomheden fokuserer på.

²³ Postulat nr. 7: An audit produces an economic or social benefit

²⁴ EBITDA er: Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization

Valg af benchmark stiller altså krav til revisors forståelse af virksomhedens og regnskabsbrugers fokus. Med udgangspunkt i Mautz & Sharaf begreb "due audit care" må det kunne forventes af revisor, at han er i stand til at opnå den generelle forståelse for regnskabet, der er krævet i ovenstående, idet det tidligere er beskrevet, at bonus pater revisor vil opsøge den information, der er påkrævet for at opnå den nødvendige forståelse af regnskaberne.

Erindres Flints postulat nr. 5, "[and the process of measurement and comparison requires special skill and the exercise of judgment](#)", fremgår det ligeledes her, at der kan stilles krav til revisors faglige kompetencer, hvilket gør revisor i stand til at foretage vurdering af, hvilket benchmark, der er relevant i den givne situation.

På baggrund af ovenstående, må det konkluderes, at der er passende guidelines for revisors valg af benchmark i ISA 320. Valget må foretages på baggrund af virksomhedens specifikke forhold, hvorfor der er behov for, at der kan vælges forskellige benchmarks, hvilket er i overensstemmelse med David Flint:

["the requirements of due care must depend on the circumstances of the case"](#) (Flint 1988, s. 149)

Der er altså behov for, at revisor i sin vurdering af benchmark kan tage hensyn til virksomhedens specifikke forhold.

En eventuel velinformeret regnskabsbruger må på baggrund af ISA 320 ligeledes være i stand til at skabe en forståelse for revisors valg af benchmark. Det er dog ikke givet, at regnskabsbruger og revisor vil vælge samme benchmark, idet der er tale om en faglig vurdering, og der kan være fokuseret på forskelligt grundlag for valget af benchmark.

6.2.2 Fastsættelse af procentsats

Af ISA 320 afsnit A7 fremgår det, at "Fastsættelse af den procentsats, der skal anvendes på et valgt benchmark, indebærer, at der skal udøves faglig vurdering." I tilknytning hertil fremgår ydermere "Der er sammenhæng mellem procentsatsen og det valgte benchmark, idet den procentsats, der bruges på overskud før skat fra fortsættende aktiviteter, normalt er højere end den procentsats, der bruges på nettoomsætning".

Det fremgår af ovenstående, at den anvendte procentsats fastsættes ud fra revisors faglige vurdering. Der er ingen faste guidelines for fastsættelse af procentsatsen. Der er dog beskrevet en sammenhæng mellem den nominelle størrelse af det anvendte benchmark og den anvendte procentsats. Ud fra ovenstående citat fra ISA 320 må vores logiske sans byde os, at resultat før skat fra fortsættende aktiviteter er nominelt mindre end nettoomsætningen. Som følge af denne logik, skal der altså anvendes en lavere procentsats på nettoomsætningen end på resultat før skat fra fortsættende aktiviteter.

Der er som eksempel i ISA 320 nævnt 5 % for resultat før skat fra fortsættende aktiviteter og 1 % af nettoomsætningen som eksempler på procentsatser. Der er ingen guidelines for de øvrige

benchmarks, der er nævnt som eksempler i ISA'en. Der er således i høj grad op til revisors faglige vurdering at vurdere, hvilken procentsats der er relevant i forhold til de øvrige benchmarks. Det skal dog bemærkes, at de ovenstående procentsatser kun er nævnt som eksempler, hvorfor andre procentsatser kan være relevante for resultat før skat fra fortsættende aktiviteter og nettoomsætningen.

Fremhæver vi igen Flints postulat om, at revisionen skal udføres ved at holde årsrapporten op mod kendte kriterier og normer, er det ikke umiddelbart givet, hvilken procentsats der kan anvendes i ISA 320.

Som fremhævet tidligere hos Fint skal revisor have en tydelig referenceramme, "*auditors must have clear and specific terms of reference*". Dette vurderes ikke at være gældende for fastsættelse af procentsatsen for de forskellige benchmarks. Flint hævder, som beskrevet tidligere, at revisionsstandarderne bør være udarbejdet i overensstemmelse med, hvad der forventes af revisor set ud fra regnskabsbrugernes synspunkt. Dog skal det haves i mente, at revisionen har iboende begrænsninger, hvor revisor ikke kan erklære sig om, at regnskabet er "rigtigt", altså uden nogle former for fejlinformationer. Ved at udarbejde revisionsstandarderne på baggrund af forventningerne til revision, vil der i teorien ikke være uoverensstemmelser mellem forventningerne til revisor og det udførte arbejde. Det bemærkes dog, at opfyldelse af disse forventninger ikke altid er muligt at imødekomme grundet de beskrevne iboende begrænsninger. Set isoleret ud fra ISA 320, er der ingen identifikationer af, hvor revisor fastsætter væsentlighedsniveauet. Dette medfører teoretisk set, at revisors kan vælge at anvende årets resultat som benchmark, og da andet ikke er angivet i ISA 320, vælge at bruge f.eks. 50% heraf til brug for fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed med de konsekvenser dette måtte medføre for revisionen.

Den umiddelbare fordel ved ikke at definere anvendelige procentsatser er, at dette ikke tvinger revisor til at fastsætte et bestemt væsentlighedsniveau ud fra en given procentsats, men derimod har mulighed for at udøve et professionelt skøn over, hvad der er et passende niveau for væsentlighed for regnskabet som helhed.

Ulempen er, som indikeret i forrige afsnit, at revisor frit kan vælge en procentsats til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Revisor har derfor reelt mulighed for, at fastsætte væsentlighedsniveauet præcist som revisor vil. Det kan, i det ekstreme tilfælde, anvendes 100 % af balancesummen. I dette tænkte eksempel ville dette medføre, at der reelt ikke ville opnås nogen overbevisning om størstedelen af balancen, da de enkelte regnskabsposter i balancen selvsagt er mindre en 100 % af balancen.

Baseret på ovenstående ekstreme eksempel, og Flints fremhævelse af behovet for at have revisionsstandarder, der fremsætter tydelige krav til referencerammen, kan det konkluderes, at der bør indføres eksempler på anvendelige procentsatser i ISA 320. Dette vil give en velinformeret regnskabsbruger mulighed for, at vurdere hvilket væsentlighedsniveau revisor fastsætter for

regnskabet som helhed, og derigennem opnå en bedre forståelse for omfanget af den udførte revision.

6.2.3 Eksempler på procentsatser

Baseret på forfatterens egen erfaring, er det vores opfattelse, at der i de større revisionsfirmaer i Danmark er fastsat intervaller for anvendelige procentsatser for de relevante benchmarks.

FSR har i august 1996 udgivet ”Notat vedrørende væsentlighed”²⁵, hvor i der er nævnt eksempler på anvendelige intervaller. Der er angivet følgende eksempler (FSR 1996, s.8):

- ”Aktivmasse (1/2 - 1 %)
- Omsætning (1/2 - 1 %)
- Resultat før skat (5 – 10 %)
- Bruttofortjeneste før afskrivninger (eller måske bedre: resultat af ordinær drift) (2 – 4 %)
- Egenkapital (1 -2 %)”

Disse eksempler kan give en indikation af, hvad revisor vurderer er væsentligt for regnskabet som helhed.

Ved anvendelse af disse eksempler skal revisor stadig anlægge en faglig vurdering. Det skal understreges, at der ikke ”bare” kan foretages en mekanisk beregning, hvor der, for eksempel, altid anvendes 5 % af årets resultat før skat. Udviser årets resultat før skat kr. 0 vil dette ved den mekaniske beregning medføre, at væsentlighed for regnskabet som helhed vil være kr. 0. Dette er selvsagt et helt urimeligt niveau, idet selv afvigelse på få øre, i teorien vil være væsentlige, hvilket åbenlyst er uvæsentligt.

Tages der udgangspunkt i ovenstående eksempel, hvor årets resultat før skat udviser kr. 0, kan det være relevant at anvende omsætningen som benchmark. Dette vil, alt andet lige, give revisor mulighed for at fastsætte et mere passende niveau for væsentlighed for regnskabet som helhed. Idet der er tale om et interval (1/2 - 1 %) er der fortsat behov for at udøve en faglig vurdering.

Det bemærkes yderligere, at procentsatserne er faldende i takt med benchmarkets størrelse stiger, hvilket er i overensstemmelse med, hvad ISA 320 foreskriver.

Som beskrevet ovenfor, vurderes det formålstjenligt, at indføre intervaller af procentsatser for de enkelte benchmarks, for at give den velinformeret regnskabsbruger mulighed for at vurdere revisors vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed.

---

²⁵ Det bemærkes, at notatet efterfølgende er trukket tilbage af FSR.

Flint skriver yderligere om den generelle proces for udarbejdelse af revisionsstandarder, at (Flint 1988, s. 156):

”Auditing Standards and Guidelines approved by representative professional bodies should conform to current general practice... and should, accordingly, be valuable to auditors who need to be aware of the practices commonly adopted by others in the same or similar circumstances”.

Flint mener, at gældende standarder bør udarbejdes på baggrund af “best practice” i branchen, dog understreger Flint, at dette ikke bør foretages uden passende vurdering af denne ”best practice”.

Ud fra dette synspunkt, kunne det være en mulighed, at tage udgangspunkt i, hvad der blev anvendt, for eksempel i ”the big four”²⁶ til brug for vurdering af væsentlighedsniveauet, og bruge dette som udgangspunkt for, hvad der kunne anvendes i en fremtidig ISA 320. Passende forventningsafstemning hos regnskabsbruger bør dog foretages før implementering. Måtte en sådan undersøgelse vise, at der hos regnskabsbruger foretages en radikal anderledes vurdering af væsentlighedsniveauet, end hvad der er kutyme i branchen, bør de anvendte procentsatser i branchen genovervejes.

6.2.4 Alternativer til procentsatser

Der findes alternativer til ovenstående anvendelse af en fast procentsats, på baggrund af den nuværende formulering i ISA 320, afsnit A3 ”Fastsættelse af væsentlighed indebærer, at der udøves faglig vurdering”. Der er udelukkende tale om et forslag om anvendelse af en procentsats. Som alternativ til anvendelse af en fast procentsats kunne anvendes nedenstående model:

Figur 2: Eksempel på beregning af væsentlighed (Aasmund et al 2006: side 91)

Materiality Table						
Larger of Total Revenues or Total Assets						
Over	But not over	Preliminary Materiality is:	+	Factor	x	Excess Over
0	30.000	0	+	0,0593	x	0
30.000	100.000	1.780	+	0,0312	x	30.000
100.000	300.000	3.960	+	0,0215	x	100.000
300.000	1.000.000	8.260	+	0,0145	x	300.000
1.000.000	3.000.000	18.400	+	0,00995	x	1.000.000
3.000.000	10.000.000	38.300	+	0,00674	x	3.000.000
10.000.000	30.000.000	85.500	+	0,00461	x	10.000.000
30.000.000	100.000.000	178.000	+	0,00312	x	30.000.000
100.000.000	300.000.000	396.000	+	0,00215	x	100.000.000
300.000.000	1.000.000.000	826.000	+	0,00145	x	300.000.000
1.000.000.000	3.000.000.000	1.840.000	+	0,000995	x	1.000.000.000
3.000.000.000	10.000.000.000	3.830.000	+	0,000674	x	3.000.000.000
10.000.000.000	30.000.000.000	8.550.000	+	0,000461	x	10.000.000.000
30.000.000.000	100.000.000.000	17.800.000	+	0,000312	x	30.000.000.000
100.000.000.000	300.000.000.000	39.600.000	+	0,000215	x	100.000.000.000
300.000.000.000	...	82.600.000	+	0,000145	x	300.000.000.000

²⁶ PwC, KPMG, Ernst & Young og Deloitte

Ovenstående figur tager udgangspunkt i den nominelle største værdi af enten omsætning i alt eller aktiver i alt. Herefter tages der udgangspunkt i det interval, som det valgte benchmark passer ind i. For hvert interval er der fastsat et minimum for væsentlighedsniveauet. Den del af benchmarket, der overstiger startværdien af et interval ganges med en for intervallet givet faktor.

Beregningen kan illustreres ved nedenstående eksempler:

Eksempel 1: Omsætning DKK 20.000.000

Væsentlighedsniveau: $85.500 + ((20.000.000 - 10.000.000) \times 0,00461) = \text{kr. } 131.600$

Eksempel 2: Omsætning DKK 200.000.000

Væsentlighedsniveau: $396.000 + ((200.000.000 - 100.000.000) \times 0,00215) = \text{DKK } 611.000$

Det bemærkes ud fra ovenstående, at væsentlighedsniveauet ved en omsætning på 20 mio. kr. udgør kr. 131.600. Forøges omsætningen med faktor 10 til 200 mio. kr. udgør væsentlighedsniveauet kr. 611.000, væsentlighedsniveauet stigning er altså aftagende i forhold til stigningen i omsætning/aktiver i alt. Sagt på en anden måde ud fra ovenstående eksempler; når benchmark forøges med faktor 10 forøges væsentlighedsniveauet kun med en faktor på ca. 4.

Fordelene ved denne metode frem for anvendelse af procentsatser er, at der kun er to mulige benchmarks. Enten anvendes omsætningen eller alternativt anvendes aktiver i alt. Det er let for revisor og regnskabsbruger at vurdere, hvilket benchmark der skal anvendes, idet der anvendes det med den numeriske største værdi, hvilket er i overensstemmelse med den klare og tydelige referenceramme som Flint hentyder til som beskrevet tidligere i kapitlet. Ved anvendelse af denne mekaniske metode, har regnskabsbruger mulighed for at beregne det anvendte væsentlighedsniveau, og derved reducere forventningskløften.

Ydermere må det være en styrke for modellen, at der er tale om en konkret beregning, der relativt let kan udføres efterfølgende af regnskabsbruger, ud fra samme argumentation, der er anvendt ovenfor.

Styrkerne i modellen er paradoksalt nok også modellens svagheder. Der er tale om en mekanisk beregning, der ikke gør revisor i stand til at udøve en faglig vurdering. Husker vi tilbage på, at Flint gjorde opmærksom på, at to forskellige revisioner ikke nødvendigvis udføres under de samme omstændigheder og forudsætninger²⁷, hvorfor behovet for at udøve en faglig vurdering opstår.

Tager vi udgangspunkt i en ejerforening hvis formål er at varetage ejer af ejerlejlighedernes interesse, er disse typisk interesseret i et så lavt fællesbidrag som muligt. Fællesbidraget fastsættes ud fra omkostningerne, hvorfor dette kunne være et relevant benchmark. Omkostningerne er dog ikke en mulighed i ovenstående model. Alternativt kan aktiver i alt anvendes. Da ejerlejlighederne

---

²⁷ Flint ” the requirements of due care must depend on the circumstances of the case”

ikke ejes af foreningen, men af medlemmerne, vil balancesummen typisk kun have en begrænset størrelse, da ejerlejlighederne ikke indgår heri. Vender vi igen tilbage til, hvad regnskabsbruger har fokus på, vil anvendelse af aktiver ligeledes ikke være et hensigtsmæssigt benchmark. Eksemplet illustrerer behovet for at have mulighed for at vælge mellem flere benchmark.

Som tidligere beskrevet, er der tale om en mekanisk beregning, hvilket ikke giver mulighed for at udøve et fagligt skøn. Sammenholder vi ovenstående eksempel 1 og 2 med anvendelse af procentsatser får vi følgende resultat:

Figur 3: Eksempler på beregning af væsentlighedsniveau

	Omsætning	Beregnet væsentlighedsniveau	0,5%	1%
Eksempel 1:	20.000.000	131.600	100.000	200.000
Eksempel 2:	200.000.000	611.000	1.000.000	2.000.000

Det fremgår tydeligt af Figur 3: Eksempler på beregning af væsentlighedsniveau er der er stor forskel i væsentlighedsniveauerne. Tager vi udgangspunkt i eksempel 1 er der i den mekaniske beregning beregne et væsentlighedsniveau på ca. t.kr. 132, mod et interval mellem t.kr. 100 og 200. Det fremgår tydeligt af figuren, at revisor i langt højere grad har mulighed for at udøve en faglig vurdering ved anvendelse af procentsatserne. Det er muligt at vælge enten et lavere eller et højere væsentlighedsniveau ved anvendelse af procentsatserne.

Tager vi udgangspunkt i, at der er tale om en væsentlig fejl, såfremt regnskabsbruger havde disponeret anderledes, hvis han havde været i besiddelse af denne information, kan der være forhold, der gør, at regnskabsbruger vil agere anderledes, havde der været et fejl på t.kr. 100. Modsætningsvis kan der være forhold der gør, at regnskabsbruger først ændrer sine dispositioner ved en fejl på t.kr. 200, eller et helt tredje beløb. Der kan derfor ikke "sættes to streger under" et væsentlighedsniveau, hvorfor der er behov for den faglige vurdering. Dette gør, alt andet lige, anvendelse af procentsatserne bedre anvendelige til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed.

Sammenholder vi værdierne i eksempel to, kan det konstateres, at den mekaniske beregning fremkommer med et væsentlighedsniveau på t.kr. 611 mod et interval mellem 1 mio. kr. og 2 mio.kr. ved anvendelse af procentsatserne. I dette tilfælde er det beregnede interval ved anvendelse af procentsatser numerisk større end den mekaniske beregning. Dette kunne indikere, at der kan være et behov for at afvige fra de givne procentsatser. Dette må foretages ud fra en faglig vurdering i forhold til, hvad revisor vurderer, er rimeligt. Som beskrevet tidligere, kan der være kvalitative faktorer, der byder revisor at fastsætte væsentlighed for regnskabet som helhed lavere end det beregnede interval. På baggrund heraf må det konkluderes, at eventuelle procentintervaller ikke skal være definitive, idet der kan være forhold, der byder revisor at afvige herfra.

Det bemærkes dog, at der af ISA 200, afsnit 23 fremgår, at ”under usædvanlige omstændigheder kan revisor finde det nødvendigt at afvige fra et relevant krav i en ISA.”

Det er således under *usædvanlige* omstændigheder mulighed for at afvige fra standarden. Dette giver således revisor mulighed for at fravige et eventuelt fastsat procent-interval. Anvendelse af et procentinterval må dog konkluderes at være bedre anvendeligt, idet revisor i højere grad har mulighed for at udøve en faglig vurdering.

Det kan ligeledes overvejes, hvorvidt procentintervallerne skal have en nedre grænse. Intervallet kan selvsagt ikke have en negativ nedre grænse, da det ikke giver mening at have et negativt væsentlighedsniveau. Der kan dog forekomme tilfælde, hvor revisor vurderer, at tærsklen for væsentlige fejlinformationer er mindre end 0,5 % som anvendt ovenfor for omsætningen. Dette kan afhjælpes ved at indføre en øvre værdi for procentsatserne. Tager vi igen udgangspunkt i omsætningen, kunne intervallet formuleres som ”op til 1 %” af omsætningen. På denne måde har revisor endnu bedre mulighed for at udøve sin faglige vurdering.

Ulempen ved at anvende terminologien ”op til” kan være, at det vanskeliggør regnskabsbrugers forståelse for fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed. Det skal dog bemærkes, at et lavere væsentlighedsniveau, alt andet lige, giver en større overbevisning, da mindre beløb vil blive testet. Regnskabsbruger må forventes, at være mere interesseret i hvad revisors øvre grænse er frem for, hvad det minimum kan være. På baggrund heraf må det konkluderes, at regnskabsbruger ikke bliver dårligere stillet ved at anvende terminologien ”op til” og revisor får muligheden for at udøve de nødvendige faglige vurderinger.

Det er forfatterens holdning, at terminologien ”op til x %” for et givent benchmark er mere beskrivende end den nuværende ISA 320, afsnit A7, der foreskriver ”Fastsættelse af den procentsats, der skal anvendes på et valgt benchmark, indebærer, at der skal udøves faglig vurdering ...Alt efter omstændighederne kan en højere eller lavere procent dog også være passende”. Der er ikke eksplicit nævnt procentsatser for alle benchmarks, kun eksempler på få benchmarks, hvorfor det vurderes hensigtsmæssigt at angive procentsatser for flere udvalgte benchmarks. De angivne procentsatser kan være som følger:

- Aktivmasse: op til 1 %
- Omsætning: op til 1 %
- Resultat før skat: op til 10 %
- Bruttofortjeneste før afskrivninger: op til 4 %
- Egenkapital: op til 2 %

Det skal dog understreges, at der før indførelsen af ovenstående, bør foretages en undersøgelse af, om procentsatserne afviger væsentligt fra en velinformeret regnskabsbrugers forventning. Såfremt der er en væsentlig afvigelse mellem ovenstående og den velinformede regnskabsbruger, bør det overvejes, om procentsatserne skal ændres, således at de modsvarer regnskabsbrugers forventning.

For at revisor ikke altid anvender den øvre grænse, er der behov for guidens til, hvornår der bør anvendes for eksempel 1 % af årets resultat før skat og hvornår der skal anvendes 10 % af årets resultat før skat.

Da væsentlighed for regnskabet som helhed fastsættes ud fra regnskabsbrugere, bør dette være udgangspunktet ved fastsættelse af procentsatsen. Er der tale om for eksempel en børsnoteret virksomhed, vil der ofte være mange investorer. Er der derimod tale om et lille anpartsselskab kan det ofte forekomme, at der kun er en anpartshaver. Et tredje alternativ er et 100 % ejet datterselskab med et udenlandsk moderselskab.

Tages der udgangspunkt i tredje eksempel først er der tale om selskab, der er ejet af et udenlandsk moderselskab. Når et udenlandsk selskab vælger at etablere sig i for eksempel Danmark, må det antages, at der er tale om en professionel ledelse, der er bekendt med, at udarbejdelse af et regnskab har iboende begrænsninger. Dette taler for, at der kan anvendes en procentsats i den høje ende af skalaen, for eksempel 10 % af årets resultat før skat, idet der er en forståelse for processen ved udarbejdelse af regnskabet.

Er der modsætningsvis tale om et børsnoteret selskab, vil der typisk være mange aktionærer. Der kan forekomme aktionærer, der har en begrænset forståelse for, hvad det vil sige at udarbejde et regnskab, og som generelt har en mindre forståelse for sammenhængende i regnskabet. Som følge heraf må det forventes, at disse "små investorer" har et lavere væsentlighedsniveau end den professionelle ledelse i det udenlandske moderselskab som beskrevet ovenfor. Som følge heraf, må dette tale for, at der anvendes en lavere procentsats, for eksempel 5 %.

Sidste eksempel vedrører eneanpartshaveren. Der vil ofte være tale om en anpartshaver der i høj grad er involveret i den daglige ledelse. Disse selskaber vil ofte være af en mindre størrelse, hvilket gør, at anpartshaveren har en god forståelse for virksomhedens finansielle stilling. Dette taler for, at der anvendes at højere procentsats. Det bemærkes dog for denne type virksomheder, at ISA 320 i afsnit A8 fremhæver, at:

"Når en virksomheds overskud før skat fra fortsættende aktiviteter konsekvent er lavt, hvilket kan være tilfældet i en ejerledet virksomhed, hvor ejeren får størstedelen af overskuddet før skat i form af vederlag, kan det være mere relevant med et benchmark såsom overskud før vederlag og skat."

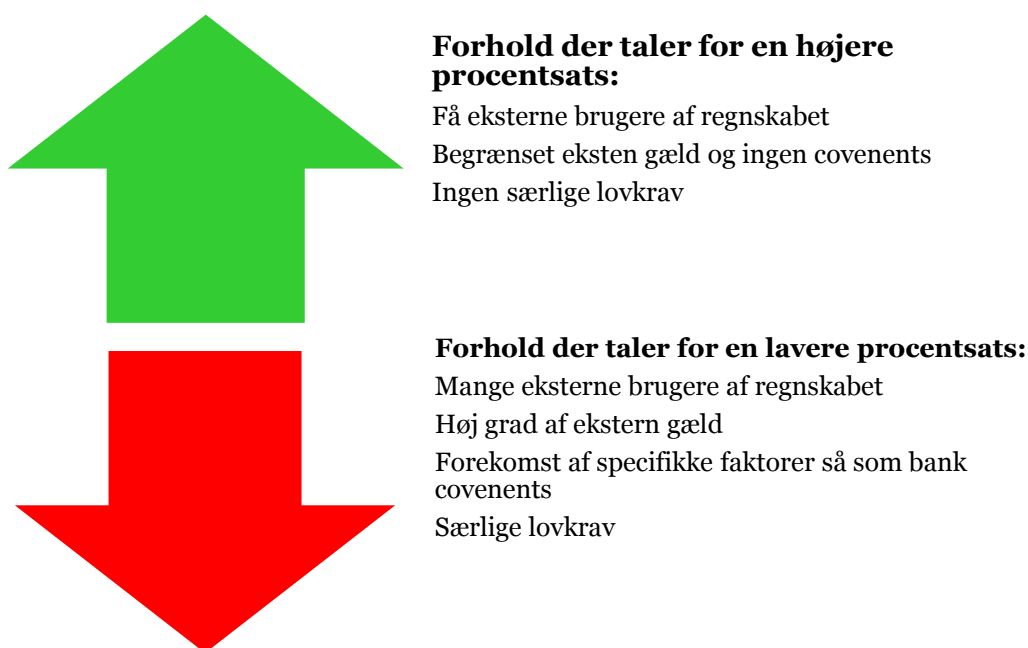
Ved revision af dette anpartsselskab kunne der for eksempel anvendes tæt på 10 procent af årets resultat før skat.

Der er taget udgangspunkt i virksomhedens indehavere, idet det er deres interesse revisor skal varetage, og som revisor adresserer den uafhængige erklæring til.

Ved fastsættelse af en passende procentsats vurderer revisor de i nedenstående figur nævnte forhold:

Figur 4 Faktorer der påvirker den valgte procentsats ved fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed.

Ved vurderingen af brugere af årsrapporten skal revisor i sin betragtning af væsentlighed for regnskabet som helhed forholde sig til brugerens informationsbehov. Er der tale om en professionel bruger, der agerer ud fra det regnskabsmæssige resultat, er dette et forhold, der trækker den anvendte procentsats ned, idet en relativ lille fejl kan få potentiel stor betydning i en værdiansættelsesmodel. Det skal dog iagttages, at en årsrapport ikke træder i stedet for udførelse af en eventuel "due diligence" undersøgelse (Steffensen et al, 2011: punkt 144).

Anvendes årsrapporten modsætningsvis kun til brug for opgørelse af den skattepligtige indkomst vil en større fejl have mindre indflydelse på, hvordan regnskabsbruger agerer, idet en årsrapport udarbejdet efter ÅRL ikke har til hensigt at opfylde de skattemæssige krav i mindstekravsbekendtgørelsen. Det er derfor afgørende at forholde sig til, hvad årsrapporten anvendes til af regnskabsbruger. Det bemærkes ligeledes, at regnskabsbruger kan forventes at have et grundlæggende kendskab til, hvordan et regnskab skal læses, og hvilke konklusioner, der kan drages på baggrund heraf. Regnskabsbruger kan dog ikke forudsættes at have ekspertviden (Steffensen et al, 2011: punkt 143). Det må på baggrund heraf konkluderes, at mange regnskabsbrugere af for eksempel et børsnoteret selskab vil trække procentsatsen ned, idet disse regnskaber kan anvendes ved køb og salg af de børsnoterede aktier, og en fejl i regnskabet vil kunne betyde, at investor vælger at købe/sælge/beholde akterne. Modsnævningsvis vil et regnskab, der

udgør en mindre del af et koncernregnskab og 100 % ejet af moderselskabet anvende en højere procentsats. Udarbejdes det eksterne regnskab hovedsagligt som følge af lovkrav, vil en relativ større fejl ikke have samme betydning for moderselskabets beslutning om køb/salg/behold af aktierne i datterselskabet. Denne liste er naturligvis ikke udtømmende idet alverdens situationer kan opstå, ovenstående giver dog en indikation af hvad der påvirker den valgte procentsats.

6.3 Fastsættelse af væsentlighed ved udførsel

På baggrund af det fastsatte niveau for væsentlighed for regnskabet som helhed, fastsættes væsentlighed ved udførsel. Væsentlighed ved udførsel fastsættes som et lavere beløb end væsentlighed for regnskabet som helhed for at reducere risiciene for, at regnskabet indeholder væsentlige ikke identificerede fejlinformationer til et passende lavt niveau. Grundet de iboende begrænsninger i revisions natur, er revisor villig til at acceptere en risiko for, at regnskabet indeholder væsentlige fejlinformationer. Denne risiko reduceres ved at have et lavere niveau for væsentlighed ved udførelse end væsentlighed for regnskabet som helhed. Der er altså lagt en buffer ind til ikke identificerede fejl.

Af ISA 320, afsnit A12 fremgår ”[Fastsættelse af væsentlighed ved udførelsen er ikke en simpel automatisk beregning og indebærer, at der skal udøves faglig vurdering](#)”.

Teoretisk set er det muligt for revisor at fastsætte et niveau for væsentlighed ved udførsel et sted mellem 0 og 100 % af det fastsatte niveau for væsentlighed for regnskabet som helhed. Disse yderpunkter vil dog næppe anvendes af bonus pate revisor, idet der ved anvendelse af 0 % vil fremkomme et væsentlighedsniveau ved udførsel på kr. 0. Som tidligere konkluderet, vil dette ikke være et anvendeligt niveau, da samtlige fejl i regnskabet vil være væsentlige, og det vil være umuligt, at reducere risici for væsentlige fejlinformationer til passende lavt niveau, da omfanget af revisionen ville medføre en omkostning for virksomheden, der ikke ville stå mål med værdien af revisionen, forudsat det overhovedet er muligt at reducere risiciene for væsentlig fejlinformation til et acceptabelt lavt niveau.

Ved anvendelse af 100 % af væsentlighed for regnskabet som helhed, tager revisor ikke hensyn til den iboende begrænsning i revisionen, idet der ved anvendelse af 100 % implicit antages, at der ikke eksisterer ikke konstaterede væsentlige fejlinformationer, hvilket revisor ikke har grundlag for at vurdere.

Ud fra forfatterens egne erfaringer, er der oplevet eksempler, hvor der mekanisk anvendes 60 % af væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette vurderes ikke at være i overensstemmelse med ISA 320, uanset om denne er tilstrækkelig på dette område eller ej. Ved at anvende et fast beløb til brug for vurdering af væsentlighed ved udførsel, tages der ikke højde for de for virksomheden specifikke risici. For virksomheder, hvor der generelt er en lav risici for væsentlige fejlinformationer, kunne det argumenteres, at der skulle anvendes et højere niveau end 60 %, for eksempel 65 % eller 75 %.

Er der modsætningsvis tale om en virksomhed, hvor der er en høj risici for at regnskabet indeholder væsentlige fejlinformationer, kan det argumenteres, at der kun skal anvendes 50 % af det fastsatte væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed.

Det kan således være forhold, der gør, at væsentlighed ved udførsel skal fastsættes ud fra en faglig vurdering på baggrund af virksomhedens risici for væsentlige fejlinformationer i regnskabet.

Tænker vi tilbage på Mautz & Sharaf kommentar om, at bonus pater revisor vil opsøge den viden der er nødvendig for at forudse risici, der kan være til skade for andre:

["The prudent practitioner will take steps to obtain any knowledge readily available which will enable him to foresee unreasonable risk or harm to others."](#) (Mautz & Sharaf 1961, s. 162)

Det må konstateres, at når bonus pater revisor søger vejledning om fastsættelse af væsentlighed ved udførslen, er guidens i ISA 320 meget begrænset. Det fremgår ikke af ISA 320 hvordan bonus pater revisor skal reducere væsentlighed for regnskabet som helhed for at sikre at mængden af samlede ikke-korrigerede fejlinformationer er reduceret til et acceptabelt lavt niveau.

På baggrund af forfatternes praktiske erfaring kunne for eksempel et interval på 50 – 75 % af det overordnede væsentlighedsniveau anvendes. Altså anvendes der 75 % af det overordnede væsentlighedsniveau, hvor der vurderes generelt at være en lav iboende risiko for væsentlige fejlinformationer. Modsætningsvis anvendes der 50 % af det overordnede væsentlighedsniveau, hvor der vurderes at være en højere risiko for væsentlige fejlinformationer.

Ovenstående understøttes yderligere af Gath og Lauritsen, der skriver:

["Væsentlighed ved udførelsen \(der er et eller flere beløb\) kan f.eks. fastsættes som op til 75 % af væsentlighed for regnskabet som helhed."](#) (Gath & Lauritsen 2010, s. 2).

Det bemærkes, i modsætning til ovenstående, at Gath & Lauritsen ikke fastsætter en nedre grænse, men blot konkluderer, at der kan anvendes op til 75 % væsentlighed for regnskabet som helhed.

Gath & Lauritsen fremhæver yderligere:

["Det er ikke hensigtsmæssigt at fastsætte rent mekanisk regler for fastsættelse af væsentlighedsniveauer og dermed omfanget af revisors arbejde"](#) (Gath & Lauritsen 2010, s.2).

Dette understøtter det tidligere fremførte argument om, at der ikke kan anvendes en fast sats til vurdering af væsentlighed ved udførsel. Ovenstående citat kan ligeledes være en forklaring på, hvorfor der ikke er indført et en fast procentsats, idet der i høj grad er behov for en faglig vurdering. Risikoen ved at indføre et interval i standarden på for eksempel 50 – 75 % er, at revisor vil udføre en mekanisk beregning, hvor der ikke bliver taget foretaget en konkret vurdering.

Tager vi igen udgangspunkt i Mautz & Sharafs bonus pater revisor, vil frygten om for den mekaniske beregning dog blive manet til jorden, idet regnskabsbruger kan forvente, at bonus pater revisor vil foretage de nødvendige faglige vurderinger på baggrund af den viden revisor er i besiddelse af på det givne tidspunkt.

6.3.1.1 Fastsættelse af behovet for reduktion af det overordnede væsentlighedsniveau

Som beskrevet tidligere er fastsættelsen af væsentlighed ved udførsel ikke en mekanisk beregning. Spørgsmålet er selvsagt, hvor meget det overordnede væsentlighedsniveau skal reduceres?

ISA 320, afsnit A12 beskriver forholdet således (uddrag): ”Hvis revisionen planlægges udelukkende med henblik på at opdage individuelt væsentlige fejlinformationer, overses det faktum, at den samlede mængde individuelt uvæsentlige fejlinformationer kan medføre, at regnskabet indeholder væsentlige fejlinformation, ligesom der ikke levnes plads til eventuelle uopdagede fejlinformationer...”

Af ovenstående fremgår det, at revisor ikke kan se bort fra alle fejl under det fastsatte niveau for væsentlighed for regnskabet som helhed. Som eksempel kan nævnes, en regnskabspost hvor der eksisterer to fejl. Hver af de individuelle fejl udgør i eksemplet 75 % af det overordnede væsentlighedsniveau. Disse fejl er ikke væsentlige hver for sig, men dog væsentlige når de akkumuleres. Der er altså en samlede fejl på 150 % af det samlede overordnede væsentlighedsniveau, hvilket er en væsentlig fejl. Revisor er altså nødsaget til at være opmærksom på alle fejl i regnskabet, med mindre de er åbenlyse uvæsentlige. Åbenlyse uvæsentlige fejl udgør typisk under 5 % af det overordnede væsentlighedsniveau jf. Gath & Lauritsen.

Set ud fra ovenstående, bør væsentlighed for regnskabet som helhed ikke reduceres til mindre end 5 %. En reduktion til 5 % af væsentlighed for regnskabet som helhed må dog siges at være et uhensigtsmæssigt niveau at arbejde med, idet det teoretisk vil være et udtryk for, at revisor skal sandsynliggøre, at et beløb svarende til regnskabsposten fratrukket 5 % af det overordnede væsentlighedsniveau er uden væsentlige fejlinformationer. Dette kan illustreres således:

Udgør væsentlighed for regnskabet som helhed for eksempel 100 kr. vil væsentlighed ved udførsel udgøre 5 kr. Forestiller vi os en tilfældig balancepost på kr. 500, skal revisor sandsynliggøre, at 495 kr. (500 kr. - 5 kr.) af balanceposten er uden væsentlig fejlinformation. Hvornår der er opnået egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis er afhængig af den iboende risiko og kontrolrisikoen.

Det vurderes uhensigtsmæssigt at anvende 5 % set i forhold til Mautz & Sharafs postulat nr. 4:

“The existence of satisfactory system of internal control eliminates the probability of irregularities”

Revisor kan altså som udgangspunkt gå ud fra, at det er implementeret foranstaltninger der sikrer, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation (det skal bemærkes, at forekomsten af fejlinformationer ikke er elimineret, men sandsynligheden er reduceret). Set ud fra dette synspunkt, vurderes 5 % af det overordnede væsentlighedsniveau som værende for lavt. Ved

anvendelse af 5 % vil omfanget af handlinger revisor skal udføre formentlig medføre en omkostning for virksomheden under revision, der ikke modsvarer af den samfundsmæssige gevinst. Er der ikke et fornuftigt forhold mellem den samfundsmæssige gevinst ved revisionen, og den omkostning revisionen medfører for virksomheden, mister revisionen sit formål. Dette fremgår tydeligt af David Fints 7. postulat:

[“An audit produces an economic or social benefit”](#)

Det er selvsagt, at jo større risikoen er for fejl, jo lavere skal niveauet for væsentlighed ved udførsel være. Har der traditionelt været få fejl, skal reduktionen af det overordnede væsentlighedsniveau være mindre, end hvis der historisk set har været mange fejl, idet mange fejl indikere at der er en højere risiko, end hvis der tidligere har været få fejl.

Reduktionen af væsentlighed for regnskabet som helhed ved fastsættelse af væsentlighed ved udførsel er et udtryk for mængden af fejlinformationer revisor ikke identificerer. Udgør reduktionen mere end 50 % af det overordnede væsentlighedsniveau, må dette tolkes som om, at en given regnskabspost indeholder fejlinformationer på mere end 50 % af niveauet for væsentlighed for regnskabet som helhed. I en sådan situation må revisor overveje, om det er muligt, at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. Det kan dog ikke udelukkes, at det er muligt at indhente egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis, hvorfor det ikke umiddelbart kan afvises, at væsentlighed for regnskabet skal reduceres med mere end 50 % for at få et passende niveau for væsentlighed ved udførsel. Det må derfor vurderes mere hensigtsmæssigt, at anbefale en reduktion op til x %.

Tager vi udgangspunkt i Gath & Lauritsen, der skriver, at der typisk anvendes op til 75 % af væsentlighed for regnskabet som helhed, kunne det indføres, at væsentlighed ved udførsel udgør op til 75 % af væsentlighed for regnskabet som helhed. Ligger vi til grund, at Gath & Lauritsen kommentar om anvendelse af 75 % er et udtryk for praksis i branchen, vil anvendelse af terminologien ”op til 75 %” være et udtryk for, at praksis i branchen bliver indskrevet i standarden, hvilket er i overensstemmelse med David Flint.

[”Auditing Standards and Guidelines approved by representative professional bodies should conform to general practice...”](#) (Flint 1988, s. 155f)

Det er ligeledes et udtryk for, at revisor har mulighed for at tilpasse væsentlighed ved udførslen til den enkelte revision, som David Flint ligeledes foreskriver.

[”the requirements of due care must depend on the circumstances of the case”](#) (Flint 1988, s. 149)

På baggrund af ovenstående må det anbefales, at der indføres en yderligere guidens i ISA 320 hvor der beskrives, at der kan anvendes op til 75 % af væsentlighed for regnskabet som helhed, som beskrevet ovenfor, idet det er svært gennemskueligt alene på baggrund af denne ISA at vurdere, hvordan væsentlighed ved udførsel skal vurderes.

6.3.2 Fastsættelse af væsentlighed for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger

Som beskrevet tidligere, kan revisor allokere væsentlighedsniveauet ud på forskellige grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger. Denne fordeling foretages som udgangspunkt ud fra specifikke forhold, der er relevant for regnskabet. Eksempler på sådanne forhold kunne for eksempel være krav om en given soliditet i en bank. Dette kunne medføre, at der kun kan accepteres en given afvigelse i egenkapitalen i forhold til balancesummen, hvorfor der kan være allokert et minde beløb hertil end for det øvrige regnskab.

Idet der er tale om specifikke brancheforhold og lovkrav der kan være omskiftelige, vurderes det ikke hensigtsmæssigt, at indarbejde specifikke benchmarks for denne allokering grundet mængden af ukendte faktorer. Der kan potentielt være specifikke forhold, der er unikke for hver revision og for hver regnskabspost, hvorfor listen potentielt kunne være uendelig lang.

Et typisk eksempel hvor der kan anvendes flere niveauer kan være et ejendomsselskab, hvis hovedaktivitet er besiddelse af investeringsejendomme. Et eksempel på sådan type af selskab er Corem Cph A/S.

I dette selskab kan det forventes, at ledelsen har fokus dels på indtjeningen og dels på værdiansættelsen af ejendommene. Af den anvendte regnskabspraksis fremgår det, at ejendommene værdiansættes ud fra en cash-flow model der er afhængig af selskabets pengestrømme (se Bilag 5 anvendt regnskabspraksis Corem Cph A/S). Det kan på baggrund heraf argumenteres for, at der bør anvendes et væsentlighedsniveau for Investeringsejendommene og værdireguleringen i driften (se, Bilag 2 og Bilag 3), og et andet, og mindre niveau, for de resterende poster.

Det kunne således argumenteres, da der er tale om investeringsejendomme vil regnskabsbrugere have fokus på aktiverne i alt, og som følge heraf kunne dette være et relevant benchmark for væsentlighed for regnskabet som helhed. Der kunne for eksempel anvendes 1 % af aktivsummen som væsentlighed, da der er tale om en virksomhed der er 100 % ejet af et børsnoteret selskab i Sverige. Dette ville medføre et væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed på ca. **t.kr. 2.345**. Det vurderes ikke relevant, at anvende årets resultat før skat, idet resultatet i høj grad er styret af reguleringen af værdiansættelsen af ejendommene. Derimod er huslejeindtægterne/nettoomsætningen stabil og danner grundlag for vurderingen af cash-flow vurderes dette som et relevant benchmark når væsentlighed for regnskabet som helhed skal allokere ud på enkelte grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger. I lighed med vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed, vurderes 1 % at være en passende procentsats, af samme årsager som beskrevet for væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette vil medføre, at væsentlighed for alle andre regnskabsposter end investeringsejendommene og værdireguleringen i driften vil udgøre ca. **t.kr. 162**.

Det skal dog understreges, at der ikke er tale om en mekanisk beregning, hvorfor revisor kan vurdere, at et passende væsentlighedsniveau for investeringsejendommene og værdireguleringen i driften kun er **t.kr. 2.000**. Der er, som fremhævet tidligere, ikke et ”rigtigt” resultat, men en faglig vurdering ud fra et professionelt skøn.

Ud fra Mautz & Sharafs beskrivelse af ”due audit care” kan det forventes, at revisor er bekendt med disse specifikke forhold. Ydermere ligger ISA 320 til grund for vurdering af væsentlighed, at regnskabsbruger ”har en rimelig viden om forretningsmæssige og økonomiske aktiviteter samt regnskabsvæsen...”. Det må altså forventes, at regnskabsbruger ligeledes er i besiddelse af disse specifikke forhold.

6.4 Delkonklusion

Der er i ovenstående fortaget en analyse af, hvorvidt ISA 320 ”Væsentlighed ved planlægning og udførelse af den revision” gør revisor i stand til at vurdere væsentlighed i forbindelse med udførelse af en revision.

Vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed er som udgangspunkt et spørgsmål om professionel vurdering. Til at foretage denne vurdering har revisor forskellige værktøjer til at hjælpe sig.

Vurdering af væsentlighed kan opdeles i flere tempi. Revisor fastsætter til at starte med et relevant benchmark til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Valget af benchmark er blandt andet påvirket af følgende forhold:

- Elementer i regnskabet
- om der er forhold, som brugerne af den pågældende virksomheds regnskab ofte fokuserer på
- virksomhedens art, hvor virksomheden befinder sig i sin livscyklus, og virksomhedens branche og økonomiske miljø
- ejerforhold i virksomheden og den måde, hvor på den er finansieret, og
- de pågældende benchmarks relative volatilitet.

Det er i ovenstående konkluderet, at beskrivelsen i ISA 320 er tilstrækkelig til brug for valg af benchmark i forbindelse med vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette er konkluderet med udgangspunkt i David Flint:

[”the requirements of due care must depend on the circumstances of the case”](#) (Flint 1988, s. 149)

Der er altså behov for, at revisors i sin vurdering af benchmark kan tage hensyn til virksomhedens specifikke forhold.

Det er derimod konkluderet, at processen for valg af procentsats ikke er tilstrækkelig beskrevet i vejledningen. Valg af procentsats er andet skridt i vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Der er kun i meget begrænset omfang givet forslag til anvendelse af procentsatser. Det er i ovenstående konkluderet, at der bør tilføjes konkrete eksempler på mulige procentsatser i ISA 320, for at hjælpe revisor til at fastsætte et passende væsentlighedsniveau og derigennem minimere forventningskløften. Dog skal det holdes for øje, at der er tale om en faglig vurdering.

Som eksempler på relevante procentsatser bør nedenstående anvendes til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed:

- Aktivmasse: op til 1 %
- Omsætning: op til 1 %
- Resultat før skat: op til 10 %
- Bruttofortjeneste før afskrivninger: op til 4 %
- Egenkapital: op til 2 %

Efter fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed, fastsætter revisor væsentlighed ved udførsel. Dette niveau fastsættes på baggrund af den vurderede iboende risiko. Den er i ovenstående anbefalet, at der anvendes en terminologi som ”op til 75 % “ af det fastsatte væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed. Det skal dog iagttages, at der er tale om en faglig vurdering, hvorfor der ikke skal foretages en mekanisk beregning.

ISA 320 giver yderligere mulighed for at fastsætte et individuelt væsentlighedsniveau for de enkelte regnskabsposter og oplysninger i regnskabet. Det er konkluderet, at der er afgivet tilstrækkelig guidens til fastsættelse af disse forskellige niveauer, idet der ofte vil være kvalitative forhold, der gør sig gældende.

7 Den uafhængige revisors erklæring jf. ISA 700

7.1 Formålet med den uafhængige revisors erklæring

Formålet med den uafhængige revisors erklæring er, at udtrykke en konklusion om, hvorvidt det af ledelsen aflagte regnskab er udarbejdet i overensstemmelse med den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Som tidligere beskrevet udformes denne erklæring på baggrund af ISA 700 "Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab". I overensstemmelse med ISA 700 er revisors mål:

- a) "at udforme en konklusion om regnskabet baseret på en vurdering af de konklusioner, der er draget fra det opnåede revisionsbevis, og
- b) at udtrykke denne konklusion klart i en skriftlig erklæring, der også beskriver grundlaget for konklusionen."

ISA 700 opstiller et eksempel på revisors erklæring på regnskabet uden forbehold eller supplerende oplysninger. Som fremhævet af David Flint er det overordnede formål med den uafhængige revisors erklæring at tillægge troværdighed til det reviderede regnskab. Dette har revisor kun mulighed for at gøre overfor tredjemand via revisors erklæring på regnskabet. Som illustreret i Agent/principal-teorien, og Flints postulat nr. 1 om trepartsforholdet (agent, principal og revisor), opstår behovet for revisionen, idet den ene part (agenten) har flere informationer, som ikke altid kan videregives til den anden part (principalen), hvorfor behovet for revision opstår.

Som forklaret af Mautz & Sharaf er udfordringen for revisor, at revisor er i besiddelse af informationer om regnskabet, der kan være væsentlige for revisors konklusion, men skadelig for virksomheden, såfremt de bliver oplyst. Disse forhold gør, at revisors skal overveje meget nøje, hvad der står i revisors erklæring.

Det er dog på baggrund af EU-Kommissionens forslag klart, at der er behov for yderligere oplysninger i revisors erklæring, end der afgives efter den nuværende standard. Vi vil i det efterfølgende gennemgå elementerne i ISA 700's erklæring med henblik på at identificere muligheder for forbedring.

Det bemærkes dog, at behovet for flere oplysninger ikke er et nyt fænomen. Dette kan illustreres ved Mautz & Sharafs forslag til en erklæring:

"We have examined with due audit care the data found in (name of statement or statements) and find that they present fairly (the purpose of the statement)." (Mautz & Sharaf 1961, s. 245)

For at vurdere den nuværende erklæring vil vi i det efterfølgende gennemgå de forskellige elementer i den uafhængige revisors erklæring. ISA 700 afsnit 20-42 inddeler erklæringen i følgende elementer:

- Titel og adressat
- indledende afsnit
- ledelsens ansvar for regnskabet
- revisors ansvar
- revisors konklusion
- andre erklæringsforpligtelser.
- revisors underskrift og revisors adresse.

David Flint opstiller nedenstående forhold som erklæringen som udgangspunkt bør indeholde:

1. "Identification
  - a. Of the parties addressed;
  - b. Of the organization to which the opinion or report refers;
  - c. Of the accounts, statements or other matters to which the opinion or report refers.
2. Terms of reference.
3. Scope of examination.
4. Dating of the opinion or report.
5. Signature and designation of the auditor." (Flint 1988, s. 121)

7.2 Titel og adressat

Revisors erklæring skal have en titel og skal adresseres til rette vedkommende. Af ISA 700, afsnit A15 fremgår forslaget "Den uafhængige revisors erklæring" som titel på erklæringen. Denne titel indikerer tydeligt, at der er tale om en uafhængig revisor, hvilket er en nødvendig forudsætning for at revisors erklæring styrker tilliden til det reviderede regnskab. Jf. David Flint postulat nr. 3²⁸ er revisors uafhængighed helt essentielt for at revisor kan tilføre det reviderede regnskab tillid. Titlen "Den uafhængige revisors erklæring" vurderes derfor hensigtsmæssig.

---

²⁸ Essential distinguishing characteristics of audit are the independence of its status and its freedom from investigatory and reporting constraints

Herefter skal revisor adressere erklæringen til rette vedkommende. Dette er helt i overensstemmelse med, hvad David Flint skriver (punkt 1, a). Flint fremhæver yderligere, at formålet med at adressere erklæringen til rette vedkommende gør regnskabsbruger i stand til at forstå, i hvilken sammenhæng erklæringen er udarbejdet. Ofte er erklæringen adresseret til aktionærer eller den øverste ledelse i virksomheden for eksempel generalforsamlingen (ISA 700, afsnit A15).

Det giver, efter forfatterens mening, ikke yderligere værdi for regnskabsbruger at ændre i disse forhold, idet det tydeligt fremgår hvem erklæring er skrevet til.

7.3 Indledende afsnit

Det indledende afsnit kan ifølge standarden udformes således:

”Vi har revideret koncernregnskabet og årsregnskabet for Selskab ABC for regnskabsåret 1. januar – 31. december 201x, der omfatter anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse, pengestrømsopgørelse og noter for såvel koncernen som selskabet. Koncernregnskabet og årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven.”

Det fremgår af ovenstående tydeligt, hvilket selskab, der er revideret, samt hvilke dele af regnskabet, der er revideret, for eksempel balance og resultatopgørelse, som eksplicit er nævnt. Det fremgår ligeledes tydeligt, hvilken begrebsramme, der er anvendt, idet der direkte nævnes ”årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven”.

Dette opfylder efter forfatterens mening til fulde Flints punkt ”[Information of the accounts, statements or other matters to which the opinion or report refers](#)”.

Det må lægges til grund for ovenstående formulering i det indledende afsnit, at regnskabsbruger som minimum har en grundlæggende forståelse for begreberne, der er anvendt så som: balancen, resultatopgørelse, pengestrømsopgørelse. Har regnskabsbrugere ikke denne forståelse for et regnskab, vil regnskabsbrugere som udgangspunkt også kun have en meget begrænset forståelse for regnskabet og afledt heraf vil revisors erklæring kun i meget begrænset grad tilføre tillid til regnskabet, idet regnskabsbrugere ikke vil forstå betydningen af ændringer i regnskabet.

Som Flint beskriver, må ”[less knowledgeable user](#)” lægge tillid til, at regnskabsbrugere med en bedre forståelse for regnskabet vil reagere, såfremt for eksempel den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme ikke var hensigtsmæssig. Afledt heraf må det vurderes, at det er tilstrækkeligt blot at henvise til den relevante regnskabsmæssige begrebsramme uden uddybende kommentar hertil. Skulle der være et behov for at give en begrundelse for den anvendte begrebsramme, må dette ansvar pålægges ledelsen i virksomheden, der aflægger regnskabet, idet det er ledelsen og ikke revisor, der aflægger regnskabet. Revisors opgave i denne henseende er, at forholde sig til, hvorvidt der er anvendt en passende regnskabsmæssig begrebsramme. Er der ikke anvendt en passende begrebsramme, er revisor forpligtet til at agere.

På baggrund af ovenstående er alle Flints punkter vedrørende indledningen overholdt. Set i forhold til ønsket om flere oplysninger i revisors erklæring for at reducere forventningskløften, som fremhævet i Grønbogen, vurderes der ikke at være behov for ændringer i det indledende afsnit.

7.4 Ledelsens ansvar for regnskabet

Ledelsens ansvar for regnskabet er formuleret således:

Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Af ovenstående fremgår det eksplicit, at det er ledelsen, der har ansvaret for at udarbejde regnskabet ved formuleringen ”Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab”. Det fremgår ligeledes, at det er ledelsens ansvar at regnskabet skal udvise et retvisende billede i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme ved formuleringen ”der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven”. Det fremgår dog derimod ikke tydeligt, hvad begrebet ”retvisende billede” betyder.

Tager vi udgangspunkt i årsregnskabsloven, er det retvisende billede behandlet i ÅRL § 12. Heraf fremgår det blandt andet:

”§ 12. For at årsregnskabet og koncernregnskabet kan givet et retvisende billede... skal reglerne i stk. 2 og 3 opfyldes.”

”Stk. 2. Årsrapporten skal udarbejdes således, at den støtter regnskabsbruger i deres økonomiske beslutninger... De omhandlede beslutninger vedrører

- 1) placering af regnskabsbrugerens egne ressourcer,
- 2) ledelsens forvaltning af virksomhedens ressourcer og
- 3) fordeling af virksomhedens ressourcer.

Stk. 3. Årsrapporten skal udarbejdes således, at den oplyser om forhold, der normalt er relevante for regnskabsbrugerne, jf. stk. 2. Oplysningerne skal desuden være pålidelige i forhold til, hvad regnskabsbrugerne normalt forventer.”

Ovenstående kan summeres op til, at regnskabet er uden væsentlige fejl og mangler. Tænker vi tilbage på, hvordan vi har defineret væsentlig fejlinformation jf. ISA 320, er tale om en vurdering af, hvilke fejlinformationer, eller udeladelse heraf, der ville ændre den måde regnskabsbruger agerer på. Dette kan overføres direkte til ÅRL § 12, stk. 2, nr. 1 ”Placering af regnskabsbrugerens egne ressourcer”. Ville regnskabsbruger for eksempel placere sine ressourcer i den givne

virksomhed (altså købe, sælge eller beholde aktier/anparter), hvis denne person havde været i besiddelse af en given information? Dette fører os direkte tilbage til diskussionen om "hvad er væsentlige fejlinformationer"? Afledt af dette spørgsmål er vi nødt til at spørge os selv om, hvad er risiciene for væsentlige fejlinformationer, altså den iboende risiko og kontrolrisikoen? Og skal disse forhold beskrives i revisors erklæring? Disse spørgsmål vil blive diskuteret i nedenstående afsnit.

7.4.1 Iboende risiko og kontrolrisiko

Som beskrevet tidligere, er der en iboende risiko for at regnskabet indeholder fejlinformationer. Disse fejlinformationer kan være både tilsigtede eller utilsigtede. Ledelsen kan reducere risiciene for, at årsrapporten indeholder væsentlige fejlinformationer. Det fremgår af den uafhængige revisors erklæring, at

"Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl."

Af erklæringen fremgår det altså eksplicit, at det er ledelsens ansvar at implementere og udføre de kontroller, som ledelsen anser for nødvendige for at være i stand til at aflægge et retvisende regnskab, altså et regnskab uden væsentlige fejl og mangler.

Det fremgår ikke, hvad ledelsen anser for væsentlige fejlinformationer, eller hvordan ledelsen vurderer disse. Denne information er dog ikke relevant i forhold til revisors erklæring, da disse informationer vurderes mere relevant i ledelseserklæringen på årsrapporten, hvor ledelsen erklærer hvorvidt årsregnskabet, efter deres vurdering, udviser et retvisende billede. Det virker fejlplaceret, at ledelsen afgiver oplysninger i revisors erklæring, da dette kan drage tvivl om revisors uafhængighed, da ledelsen derigennem ville være medforfatter på den uafhængige revisors erklæring.

Det må desforuden forventes af ledelsen, at de er interesseret i at rette alle identificerede fejl, hvorfor det ikke anbefales, at ledelsens væsentlighedsniveau oplyses.

Herefter står spørgsmålet tilbage, om der skal oplyses yderligere om ledelsens ansvar i forhold til ledelsens ansvar i forhold til at føre tilsyn med disse kontroller?

Det er ledelsens ansvar at vurdere, hvornår der er tilstrækkelige kontroller. Det er ikke revisors ansvar at vurdere dette efter gældende dansk lov. Efter indførelse af Sarbanes-Oxley²⁹ i USA skal revisor afgive en erklæring om, hvorvidt ledelsen har implementeret effektive interne kontroller (Aasmund et Al 2006, s. 214). Idet der er tale om internationale standarder, skal standarden ligeledes være anvendelig i USA, hvilket kunne tale for, at det blev fremhævet, at det er ledelsens ansvar, at der er implementeret passende kontroller til at sikre, at regnskabet er uden væsentlig fejlinformation.

---

²⁹ Sarbanes Oxley blev vedtaget den 30. juli 2002 i USA

Sammenholdes dette med Mautz & Sharafs første af de tre grundlæggende punkter til revisors erklæring:

4. Recognize that even professional readers may have difficulty in distinguishing niceties of expression which the auditor relies on to absolve himself of certain legal responsibilities

Citatet henviser til, at der er begrænsninger i forhold til, hvad revisor kan udtale sig om i revisors erklæring som følge af juridiske forhold. Set i forhold til, at revisor kan basere dele af sin revision på ledelsen kontroller, kan det være relevant at specificere, at ledelsen har ansvaret for, at kontrollerne er tilstrækkelige til, at ledelsen kan aflægge et regnskab, der er uden væsentlige fejlinformationer. Revisor tester ikke alle virksomhedens kontroller, idet ikke alle kontroller er relevante for regnskabsaflæggelsen. Selv hvis kontrollerne ikke er effektive, er dette ikke ensbetydende med, at der skal tages et forbehold, eller gives supplerende oplysninger i revisors erklæring. Det fremgår af Grønbogen, at der opstået en forventningskløft mellem revisor og regnskabsbruger. For at reducere denne kløft bør det præciseres i revisors erklæring, at det er ledens ansvar, at føre tilsyn med de kontroller som ledelsen anser for nødvendige. På baggrund heraf kan det anbefales, at det tilføjes til ledelsens ansvar, at ledelsen har ansvaret for at føre tilsyn med de interne kontroller.

På baggrund heraf kan ledelsens ansvar formuleres således:

"Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven **herunder sikre, at et koncernregnskab og et årsregnskab ikke indeholder væsentlige fejlinformationer.** Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. **Ledelsen har ligeledes ansvaret for, at føre tilsyn med den interne kontrol."**

7.5 Revisors ansvar

Revisors ansvar for den udførte revision er formuleret således:

Revisors ansvar

Vores ansvar er at udtrykke en konklusion om koncernregnskabet og årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning. Dette kræver, at vi overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, om koncernregnskabet og årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter udførelse af revisionshandlinger for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i koncernregnskabet og årsregnskabet. De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige, samt en vurdering af den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Som det fremgår af ovenstående er der på nuværende erklæring allerede stort fokus på revisors ansvar i revisors erklæring.

7.5.1 Formålet med den udførte revision

Som tidligere beskrevet siger Mautz & Sharaf, at revisors erklæring ikke må være vildledende:

”That is, he must take steps to protect those who read his report from being misled either on the extent of his examination or the nature of this opinion.” (Mautz & Sharaf 1961, s. 243)

Det fremgår af de første linjer i erklæringen, at revisors ansvar er, ”at udtrykke en konklusion om koncernregnskabet og årsregnskabet på grundlag af vores revision”. Det fremgår ikke, at der er tale om en konklusion om, hvorvidt koncernregnskabet og årsregnskabet udviser et retvisende billede. Det fremgår ikke tydeligt af erklæringen, hvad præcist det er i koncernregnskabet og årsregnskabet, der drages en konklusion om. Er der tale om en konklusion af længden, eller højden af koncernregnskabet og årsregnskabet? De nævnte eksempler er naturligvis ekstreme tilfælde, som næppe er i overensstemmelse med regnskabsbrugers forventning om den udførte revision, og er udelukkende fremført for at illustrere, at det ikke fremgår tydeligt, hvad det er, revisor drager en konklusion om. Da revisor skal formulere sin erklæring på en klar og tydelig måde, må det anbefales, at det fremgår af erklæringen, at revisor udtrykker en konklusion om hvorvidt koncernregnskabet og årsregnskabet udviser et retvisende billede.

Vi har tidligere i kapitlet behandlet, hvad det vil sige, at årsrapporten udviser et retvisende billede. I overensstemmelse med ÅRL er der tale om et regnskab der er uden væsentlige fejl eller mangler. Er der derimod tale om IFRS, udviser årsregnskabet et retvisende billede såfremt IFRS standarderne er overholdt. Det bemærkes, at årsrapporten i denne sammenhæng pr. definition, udviser et retvisende billede, såfremt alle IFRS standarder er overholdt (Elling 2008: s. 194). I forlængelse heraf bemærkes det, at vi i forbindelse med behandlingen af Grønbogen konstaterede, at EU-

kommissionen har givet udtryk for, at regnskabsbruger skal gøres opmærksom på, at regnskabet kan indeholde væsentlige fejl.

Ifølge ISA 200 afsnit 5 fremgår det:

”ISA’er kræver som grundlag for revisors konklusion, at revisor opnår høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om fejlinformationerne skyldes besvigelser eller fejl. Høj grad af sikkerhed opnås, når revisor har opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at reducere revisionsrisikoen... til et acceptabelt lavt niveau.”

Der er altså ikke tale om absolut revisionsbevis, men en begrundet overbevisning. Dette bør komme til udtryk i erklæringen.

For at imødesee EU-kommissionens ønsker bør det overvejes, om revisors erklæring ville være mere informativ, såfremt det fremgik, at formålet med den udførte revision er, at opnå høj grad af sikkerhed for at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om disse skyldes fejl eller besvigelser, frem for at drage en konklusion om det retvisende billede.

Det fremgår af den nuværende erklæring, at:

”Dette kræver, at vi overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, om koncernregnskabet og årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation.”

For at tydeliggøre formålet med den udførte revision, kunne erklæringen for eksempel formuleres således:

”Formålet med den udførte revision er, at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede. Dette omfatter en vurdering af den anvendte begrebsramme og om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser.”

Ved at fremhæve, at formålet med den udførte revision er, **”at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed”** giver revisor ikke udtryk for, at der er opnået absolut overbevisning for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer.

Det fremgår af ISA 700 afsnit 30, at det skal fremgå af revisors erklæring, at revisionen er udført i overensstemmelse med de Internationale Standarder om Revision, hvilket ikke fremgår af ovenstående.

Af den nuværende erklæring fremgår det, at en revision udført i overensstemmelse med ISA’erne kræver, at der opnås høj grad af overbevisning om regnskabet er uden væsentlige fejlinformationer. Det fremgår af forfatterens forslag, at der opnås en ”høj grad af sikkerhed”. Det fremgår dog ikke, at

der fortsat er en risiko for væsentlig fejlinformation som fremhævet i Grønbogen. Det bør derfor oplyses, at en revision udført i overensstemmelse med de Internationale Standarder om Revision ikke eliminerer risikoen for, at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformationer som følge af revisionens iboende begrænsninger.

Af ISA 200 afsnit 5 fremgår blandt andet:

”Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger”.

Ved at tilføje dette til ovenstående afsnit udarbejdet af forfatterne, vil det eksplicit fremgå, at regnskabet kan indeholde fejl. Formålet med den udførte revision kunne formuleres således:

”Formålet med den udførte revision er, at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede. Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger. Revision omfatter en vurdering af den anvendte begrebsramme og om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning der kræver, at vi overholder etiske krav.”

Ved at anvende ovenstående formulering om formålet med revisionen vurderes Mautz & Sharaf krav til revisors erklæring at være formuleret klart og tydeligt:

3. “Express the auditor’s judgment in straightforward terms”

7.5.2 Den udførte revision

”En revision omfatter udførelse af revisionshandling for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i koncernregnskabet og årsregnskabet.” Ovenstående uddrag af revisors erklæring om revisors ansvar, er beskrivelsen af, hvad en revisor laver. Beskrivelsen er skåret ”helt ind til benet”. Beskrivelsen er så kortfattet, at den reelt ikke kan stå alene, da regnskabsbruger, efter forfatterernes opfattelse, ikke får nogen informationer om, hvad revisors reelt har udført af arbejde.

”De valgte revisionshandling afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.” Erklæringen behandler her den iboende risiko fra revisionsrisikomodellen. Som beskrevet under Grønbogen, er det opstået et ønske om en erklæring, der er lettere at forstå for regnskabsbruger samt en tydeliggørelse af risiciene for, at den reviderede årsrapport kan indeholde væsentlige fejl. Det kan være svært for regnskabsbruger at forstå, hvordan revisors foretager ovenstående vurdering, og hvad denne vurdering er et udtryk for. Det er ved gennemgang

af revisionsprocessen forklaret, at revisors vurderer risici for væsentlige fejlinformationer i regnskabet³⁰.

Revisor vurderer i planlægningsvæsen, og løbende gennem den iterative proces, risici for væsentlige fejlinformationer i regnskabet med det formål, at udføre revisionshandlinger, der reducerer risici for væsentlige fejlinformationer til et acceptabelt lavt niveau, uanset om disse fejlinformationer skyldes fejl eller besvigelser.

Denne proces kan være særdeles omfattende afhængig af blandt andet virksomhedens størrelse og branche. Komplexiteten i vurdering af disse risici kan illustreres ved at se på omfanget af ISA 315 "Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser", idet denne standard har et omfang, der langt overstiger de fleste andre standarder. Det vurderes derfor ikke formålstjenligt for revisor at gengive en detaljeret gennemgang i revisors erklæring af denne proces ud fra synspunktet om, at store mængder af information i sig selv kan være mere forvirrende end afklarende jf. Mautz & Sharaf. Vi må derfor starte med at fastslå, hvad formålet er med at videregive informationen. I dette tilfælde er det at give regnskabsbruger et indblik i, hvad der danner grundlag for den udførte revision.

Se vi på hvad formålet med ISA 315 er, fremgår det af afsnit 3 at:

"Revisors mål er at identificere og vurdere risiciene for væsentlig fejlinformation på både regnskabsniveau og revisionsmålsniveau, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, gennem en forståelse af virksomhedens forhold og dens omgivelser, herunder dens interne kontrol, for derved at skabe et grundlag for at udforme og implementere reaktion på de vurderede risici for væsentlig fejlinformation".

Ovenstående er medtaget for at fremhæve, hvilken vurdering, der påvirker revisors revisionshandlinger. Formålsafsnittet indeholder dog udtryk, som i deres natur kræver et indgående kendskab til revision for at være i stand til at vurdere påvirkningen på den udførte revision. Det kan ikke forventes, at regnskabsbruger har kendskab til revisionsmålene. Afsnittet kan derfor ikke indføres direkte i revisors erklæring. Det kan dog danne grundlag for udformning af et afsnit, der beskriver den i erklæringen nævnte vurdering. Afsnittet kunne formuleres således:

"De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlige fejlinformationer i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Denne vurdering er foretaget gennem en forståelse af virksomhedens forhold og dens omgivelser, herunder dens interne kontrol, for derved at skabe et grundlag for at udforme og implementere reaktion på de vurderede risici for væsentlig fejlinformation og reducere risiciene til et acceptabelt lavt niveau".

---

³⁰ Jf. ISA 200, afsnit 13 (n), at risici for væsentlige fejlinformationer produktet af den iboende risiko og kontrol risikoen.

Det fremgår af ovenstående, at revisor har foretaget en vurdering af den konkrete virksomheds omgivelser og forhold, hvilket vurderes at give regnskabsbruger en bedre forståelse for, hvilken vurdering der er foretaget, og hvilken betydning denne vurdering har for revisionen. Ved at tilføje **"... til et acceptabelt lavt niveau"** fremgår det, at regnskabet kan indeholde væsentlige fejlinformationer, der er altså ikke absolut sikkerhed, men en sandsynliggørelse af, at regnskabet er uden væsentlige fejlinformationer.

Ved anvendelse af ovenstående formulering i revisors erklæring, vil det fremgå mere tydeligt, at der er tale om de af ledelsen implementerede kontroller ved implementering af afsnittet **"...herunder dens interne kontrol"**. På baggrund heraf vurderes nedenstående afsnit, at give en bedre forståelse end tidligere:

"Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrol".

Kombineres det foreslåede afsnit med ovenstående, vil det fremgå, at de udformede revisionshandlinger er udført med henblik for at reducere risikoen for væsentlig fejlinformation til et acceptabelt lavt niveau i overensstemmelse med ISA 200, afsnit 5.

I den nuværende erklæring efterfølges revisors erklæring af nedenstående formulering:

En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige, samt en vurdering af den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.

Som beskrevet i Grønbogen, ønsker EU-kommissionen at revisor i højere grad skal vurdere substans frem for formalia. I denne sammenhæng tolkes dette som om, at revisor skal vurdere, om den anvendte begrebsramme udviser et retvisende billede. Da EU-kommissionen har taget udgangspunkt i større virksomheder må det forventes, at der er tale om et regnskab aflagt efter IFRS³¹. Som beskrevet tidligere i kapitlet, udviser regnskabet pr. definition et retvisende billede såfremt alle IFRS standarder er overholdt. Der er altså ikke den samme generalklausul i IFRS, som der er i ÅRL § 11. Som følge heraf vurderes problematikken om substans frem for formalia, at være et spørgsmål om, hvorvidt IFRS er retvisende, og ikke forhold, der skal påvirke revisors erklæring.

Set i lyset heraf vurderes det fortsat relevant, at oplyse, at revisors har taget stilling til den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Tager vi udgangspunkt i en lille personlig ejet virksomhed, det kun udarbejder et årsregnskab til brug for udarbejdelse af selvangivelsen, vil det være unødvendigt omkostningsfuldt at aflægge årsrapporten efter IFRS, når det, efter gældende danske regler, er muligt at aflægge regnskabet

---

³¹ IFRS (International Financial Reporting Standards)

efter årsregnskabslovens klasse A. Det kan ligeledes være mere retvisende, idet der ikke er de samme skemakrav som er gældende efter IFRS³², og der derfor vil være mulighed for at foretage tilpasninger der forbedre overskueligheden for regnskabsbruger.

Set ud fra ovenstående er det således fortsat relevant at skrive, at revisor har taget stilling til den anvendte regnskabsmæssige begrebsramme, hvorfor nedenstående afsnit bør bibeholdes i revisors erklæring:

”En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige, samt en vurdering af den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.”

7.5.2.1 Going concern

Det er ligeledes noteret i Grønbogen, at regnskabsbruger har svært ved at forstå, at en virksomhed, der har aflagt en årsrapport med en ”blank” påtegning, kort efter regnskabsafleggelsen kan få økonomiske problemer.

Et aktuelt eksempel på at de anvendte forudsætninger ved udarbejdelse af årsrapporten efterfølgende viser er sig ikke at være til stede er Vestjyske Bank. Der er i årsrapporten for 2011 afgivet en erklæring af den uafhængige revisor uden forbehold, men med supplerende oplysninger.

Det fremgår af den officielle pressemeddelelse af den 25. september 2012, at der er foretaget en ekstraordinær nedskrivning på udlån på t.kr. 600 og afledt heraf en nedskrivning på goodwill på t.kr. 208. Dette medfører et forventet underskud for hele 2012 på t.kr. 787, en egenkapital på t.kr. 1.586 og en balance sum ved udgangen af 2012 på t.kr. 33.334

Med udgangspunkt i de foreslåede procentsatser, vil det være tale om væsentlige fejl i årsrapporten, næsten uanset hvilket benchmark der er anvendt.

Af pressemeddelelsen fremgår det, at nedskrivningen er foretaget på baggrund af blandt andet:

”Forværret indtjeningsevne inden for visse grene af landbrugserhvervet... Mange erhvervsejendomme rammes af lange perioder med tomgang i udlejningen... at banken har foretaget en mere dybtgående og konservativ fortolkning af Finanstilsynets nye retningslinjer for nedskrivning”.

Ovenstående forhold har ikke nødvendigvis været gældende på tidspunktet for udarbejdelse af årsrapporten, i særdeleshed ikke **”mere dybtgående og konservativ fortolkning af Finanstilsynets nye retningslinjer for nedskrivning”.**

I forlængelse heraf, kunne det være relevant, at komme med yderligere oplysninger om forudsætningen for going concern i revisors erklæring.

---

³² Det bemærkes dog, at der for regnskabskasse B-D i ÅRS er strengere skema krav end i IFRS.

Af årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 4 fremgår det som en grundlæggende forudsætning for udarbejdelse af en årsrapport efter årsregnskabsloven, at regnskabet skal udarbejdes under forudsætning af going concern. Det fremgår ikke eksplicit af den nuværende erklæring, at revisor har taget stilling til going concern forudsætningen. Revisor er dog forpligtet til at foretage en vurdering af virksomhedens evne til at aflægge årsregnskabet under going concern forudsætningen, da en brist af denne forudsætning kan have en væsentlig indvirkning på regnskabet som helhed.

Jf. ISA 570, Fortsat drift (going concern) er revisors ansvar defineret således i afsnit 6:

”Revisor ansvar er et opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at den daglige ledelses anvendelse af forudsætningen om fortsat drift ved udarbejdelsen og aflæggelsen af regnskabet er passende, samt at konkludere, hvorvidt virksomhedens evne til at fortsætte driften er forbundet med væsentlig usikkerhed. Dette ansvar gælder, selv om den regnskabsmæssige begrebsramme, der er anvendt ved udarbejdelsen af regnskabet, ikke omfatter et udtrykkeligt krav til den daglige ledelse om at foretage en specifik vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften.”

Det fremgår yderligere af afsnit 13 i ISA 570, at vurderingen af den daglige ledelses vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften som minimum skal dække en periode på 12 måneder fra balancedagen. Dette vil i praksis ofte betyde frem til udløbet af det igangværende regnskabsår.

Af ovenstående fremgår det, at det er ledelsen, der skal vurdere, om regnskabet kan udarbejdes under forudsætning af going concern. Det er revisors ansvar, at vurdere om ledelsens forudsætninger for vurdering af going concern er passende eller forbundet med væsentlige usikkerheder.

Såfremt der skal tilføjes et afsnit om ”going concern” kan det på baggrund af ovenstående være hensigtsmæssigt at opdele dette afsnit i ”Ledelsens ansvar”, og ”Revisors ansvar”.

7.5.2.2 *Ledelsens ansvar*

Det fremgår af ISA 570 afsnit 5, at:

”Den daglige ledelses vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften omfatter en vurdering på et bestemt tidspunkt af fremtidige og i sagens natur usikre udfald af begivenheder eller forhold...”

- Enhver vurdering om fremtiden er baseret på oplysninger, der er til rådighed på det tidspunkt, vurderingen foretages. Efterfølgende begivenheder kan resultere i udfald, der ikke er konsistent med vurderinger, som var rimelige på tidspunkt, de blev foretaget. ”.

Det er altså tale om en vurdering foretaget af ledelsen om virksomhedens evne til at fortsætte driften på et givent tidspunkt. Disse vurderinger kan være rimelige ved aflæggelse af regnskabet, men der kan opstå (uforudsigelige) begivenheder der gør, at forudsætningerne ikke holder.

Usikkerheden af going concern vurderingen bør komme til udtryk i erklæringen således, at regnskabsbruger ikke tolker den foretagende vurdering som en garanti for fortsat drift.

Som beskrevet ovenfor bør vurderingen som minimum dække en periode på op til 12 måneder efter statusdagen. Af hensyn til regnskabsbrugers forståelse af omfanget af going concern vurderingen, bør dette fremgå af erklæringen.

Ledelsens ansvar i forhold til going concern kunne formuleres således i revisors erklæring:

”Ledelsen har ligeledes ansvar for at vurdere virksomhedens evne til at aflægge et koncernregnskab og et årsregnskab under forudsætning om fortsat drift. Ledelsens vurdering bør som minimum dække en periode på 12 måneder fra 31. december 201x. Ledelsens vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften er foretaget på baggrund af de informationer, der var til rådighed på tidspunktet for den udførte vurdering.”

Ovenstående afsnit skal tilføjes til det tidligere formulerede afsnit om ”Ledelsens ansvar”. Ud fra ovenstående fremgår det, at det er ledelsen, der foretager vurderingen af going concern forudsætningen, samt at denne er baseret på de forudsætninger, der var til rådighed ved den udførte vurdering. Regnskabsbruger er således informeret om, at der efterfølgende kan indtræffe begivenheder, der kan medføre, at going concern forudsætningen ikke længere er gældende.

7.5.2.3 Revisors ansvar

Som fremhævet ovenfor skal revisor opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at ledelsens forudsætninger for vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften er ikke er forbundet med væsentlige usikkerheder. Det er i sagens natur umuligt for revisor at indhente revisionsbevis for fremtidige hændelser. Som følge heraf kan revisor kun vurdere de af ledelsen anvendte forudsætninger og eventuelle usikkerheder forbundet hermed. Det bør altså fremgå af revisors erklæring, at der er tale om en vurdering af ledelsens anvendte forudsætninger for going concern. Revisors ansvar kan formuleres således:

”En revision omfatter en vurdering af de af ledelsen anvendte forudsætninger for virksomhedens evne til at fortsætte driften. Vurderingen af forudsætningerne er foretaget, på baggrund af de informationer der var tilgængelige på tidspunktet for vores vurdering.”

Ovenstående afsnit bør tilføjes til afsnittet om ”Revisors ansvar”.

Vender vi tilbage til eksemplet med Vestjyske Bank, vil regnskabsbruger nu have mulighed for at forstå, hvorfor nedskrivningen på udlån ikke kom til udtryk i årsrapporten for 2011, idet der på tidspunktet for pressemeddelelsen var flere oplysninger tilgængelige end på tidspunktet for afgivelsen af den uafhængige revisors erklæring på årsrapporten.

Eksemplet illustrer ikke nødvendigvis, en bank der ikke kan fortsætte driften, det er dog et godt eksempel på, hvordan de anvendte forudsætninger kan bryde i takt med, at virksomheden opnår yderligere informationer, der kan påvirke virksomheden.

7.5.2.4 Afsluttende punkter under revisors ansvar

Af den nuværende erklæring fremgår nedenstående to punkter:

”Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.”

Det er flere steder i ISA’erne beskrevet, at revisor skal opnå ”egnet og tilstrækkeligt” revisionsbevis. Dette fremgår blandt andet af ISA 200, afsnit 5, at revisor reducerer revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau ved at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Ligeledes fremgår det af ISA 700, at revisors skal anføre, hvorvidt der er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Herudover bekræfter det for læser af erklæringen, at revisor har indhentet den revisionsdokumentation, som revisor har vurderet var nødvendig. Forholdet bør derfor forblive i erklæringen.

Jf. erklæringsbekendtgørelsen § 5, stk. 3 fremgår det at:

”Er påtegningen uden forbehold, skal revisor tydeligt og fremhævet angive: ”Revisionen har ikke givet anledning til forbehold””.

Dette gør, at regnskabsbruger ikke kan være i tvivl om revisionen har givet anledning til forbehold. Dette vurderes i overensstemmelse med Mautz & Sharaf vurdering om, at konklusionen skal udtrykkes på en klar og tydelig måde³³.

7.6 Revisors konklusion

Revisors konklusion er i sin nuværende form formuleret således:

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 201x samt af resultatet af koncernens og selskabets aktiviteter samt pengestrømme for regnskabsåret 1. januar – 31. december 201x i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

For at vurdere om konklusionen er udtrykt på en passende klar og tydelig måde, og i øvrigt er afstemt med ønskerne fra Grønbogen, er det relevant at vende tilbage til det formulerede forslag til formål med revisionen:

---

³³ ”In straightforward terms”

”Formålet med den udførte revision er, at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede. Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger. Revision omfatter en vurdering af den anvendte begrebsramme og om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning der kræver, at vi overholder etiske krav

Set i forhold til ovenstående forslag, opfylder konklusionen formålet, nemlig at **”...udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede”**. Herudover fremgår det eksplicit, hvilke elementer, der er omfattet af konklusionen. Dette er relevant i forhold til for eksempel ledelsesberetningen og supplerende beretninger, der ikke er omfattet af revisionspligten, jf. ÅRL § 135, stk. 5, 2. pkt.

Den nuværende konklusion vurderes derfor hensigtsmæssig. Konklusionen udtrykker på en let forståelig måde, at regnskabet giver et retvisende billede af virksomheden i overensstemmelse med den anvendte relevante begrebsramme.

7.7 Andre erklæringsforpligtelser

Som beskrevet ovenfor omfatter revisionen ikke ledelsesberetningen. Revisor skal dog, jf. ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., afgive en udtalelse om ledelsesberetningen. Efter gældende standarder er udtalelse om ledelsesberetningen formuleret således:

”Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har i henhold til årsregnskabsloven gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den udførte revision af koncernregnskabet og årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet.”

Af ovenstående fremgår det tydeligt, at revisor kun har gennemlæst ledelsesberetningen. Dette er yderligere suppleret med, at der ikke er foretaget yderligere handlinger i tillæg hertil. I ISA 320, afsnit 4 (a) er der opstillet en forudsætning om at regnskabsbruger har:

”...vilje til at læse oplysningerne i regnskabet med rimelig omhu”.

Ud frem denne betragtning vurderes der ikke behov for yderligere oplysninger i tilknytning til **”Udtalelse om ledelsesberetningen”**.

7.8 Delkonklusion

Med udgangspunkt i de fremhævede forhold i Grønbogen kan revisors erklæring formuleres således:

Den uafhængige revisors erklæring

Vi har revideret koncernregnskabet og årsregnskabet for Selskab ABC for regnskabsåret 1. januar – 31. december 201x, der omfatter anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse, pengestrømsopgørelse og noter for såvel koncernen som selskabet. Koncernregnskabet og årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven.

Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven **herunder sikre, at et koncernregnskab og et årsregnskab ikke indeholder væsentlige fejlinformationer.** Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. **Ledelsen har ligeledes ansvaret for, at føre tilsyn med den interne kontrol.**

Ledelsen har ligeledes ansvar for at vurdere virksomhedens evne til at aflægge et koncernregnskab og et årsregnskab under forudsætning om fortsat drift. Ledelsens vurdering bør som minimum dække en periode på 12 måneder fra 31. december 201x. Ledelsens vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften er foretaget på baggrund af de informationer, der var til rådighed på tidspunktet for den udførte vurdering.

Revisors ansvar

Formålet med den udførte revision er, at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede. Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger. Revision omfatter en vurdering af den anvendte begrebsramme og om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning der kræver, at vi overholder etiske krav.

De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlige fejlinformationer i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. **Denne vurdering er foretaget gennem en forståelse af virksomhedens forhold og dens omgivelser, herunder dens interne kontrol, for derved at skabe et grundlag for at udforme og implementere reaktion på de vurderede risici for væsentlig fejlinformation og reducere risiciene til et acceptabelt lavt niveau.** Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for

virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige, samt en vurdering af den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.

En revision omfatter en vurdering af de af ledelsen anvendte forudsætninger for virksomhedens evne til at fortsætte driften. Vurderingen af forudsætningerne er foretaget, på baggrund af de informationer der var tilgængelige på tidspunktet for vores vurdering.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 201x samt af resultatet af koncernens og selskabets aktiviteter samt pengestrømme for regnskabsåret 1. januar – 31. december 201x i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har i henhold til årsregnskabsloven gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den udførte revision af koncernregnskabet og årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet.

Ovenstående erklæring er efter forfatterens opfattelse med til, at tillægge yderligere tillid til regnskabet, idet regnskabsbruger opnår en bedre forståelse for, hvilket arbejde der er udført af revisor. Det er tilført forhold til erklæringen der gør, at regnskabsbruger ikke får en opfattelse af, at der er opnået fuld overbevisning om det reviderede regnskab. Erklæringen giver således ikke indtryk af, at der er opnået en større overbevisning, er det den udførte revision faktisk dokumenter, idet det fremgår, at formålet med en revision er at opnå en høj grad af overbevisning.

Det er kommet til udtryk i Grønbogen, at regnskabsbruger har svært ved at forstå, at en virksomhed, der er fået en "blank påtegning" kort efter kan få økonomiske problemer. Ved at eksplicit tilføje afsnit om "going concern" fremgår det nu tydeligt, at virksomhederne ikke er garanteret fortsat drift blot fordi, der er afgivet en erklæring på regnskabet uden forbehold.

Ovenstående erklæring vurderes, at være i overensstemmelse med de forhold, der er opsat af David Flint, omhandlende: identification, terms of reference, scope of examination, dating of the opinion or report og signature and designation of the auditor.

8 Præsentation af oplysning om væsentlighedsniveauer i revisors erklæring

8.1 Hvad udspringer forslaget af?

Som fremhævet ved gennemgangen af Grønbogen, har EU-kommissionen fremsat forslag om præsentation af revisors væsentlighedsniveau i den uafhængige revisors erklæring. Af EU-kommissionens forslag artikel 22, stk. 2 nr. j fremgår at revisors erklæring bør:

”Lay out the details of the level of materiality applied to perform the statutory audit;”

Det fremgår indledningsvis af forslaget, at der ønskes flere oplysninger i revisors erklæring, det fremgår blandt andet at:

”The content of the audit report disclosed to the public is expanded so that it explains the methodology used... the levels of materiality applied to perform the audit...”³⁴

Der er altså et ønske om, at revisors skal afgive flere oplysninger i erklæringen på det reviderede regnskab. I ovenstående citat fremhæves et ønske om bedre forklaring af den anvendte metodik med mere, og hvilket væsentlighedsniveau der er anvendt i revisionen.

Ovenstående udspringer af et ønske om at formindske forventningskløften mellem brugerne af revisors erklæring og revisor. Regnskabsbruger skal have en bedre forståelse for, hvad revisor rent faktisk foretager sig, frem for, hvad regnskabsbruger tror revisor foretager. Det er således tanken, at ovenstående forhold skal være med til at give regnskabsbrugen en forståelse af omfanget af revisionen. Dette fremgår af nedenstående citat:

”There is an expectation gap between what stakeholders expect of an audit and what auditors actually do”³⁵.

Der vil specifikt i det efterfølgende blive diskuteret værdien af oplysning af væsentlighedsniveauet i den uafhængige revisors erklæring.

8.2 Værdien af oplysning om væsentlighedsniveauer for regnskabsbruger

Formålet med at vise væsentlighedsniveauet i den uafhængige revisors erklæring er, at give regnskabsbruger en bedre forståelse for omfanget af revisors arbejder, for derigennem at tydeliggøre overfor regnskabsbruger, at revisionen ikke er fuldstændig. Spørgsmålet er derfor:

---

³⁴ ”Regulation of the european parlement and of the council – on specific requirements regarding statutory audit of public-interest entities” af 30. november 2011, s. 7.

³⁵ ”Regulation of the european parlement and of the council – on specific requirements regarding statutory audit of public-interest entities” af 30. november 2011, s. 3.

”Giver oplysningen af væsentlighedsniveauet regnskabsbrugere en bedre forståelse af omfanget af en revision?”

For at svare på dette spørgsmål, er det relevant at fastlægge præcis, hvad der skal oplyses i erklæringen. Skal revisor oplyse beløbsgrænsen for klart ubetydelige forhold? Eller væsentlig ved udførsel? Eller væsentlighed for regnskabet som helhed?

For at besvare hvad der giver regnskabsbrugeren den bedste forståelse for revisionen vil alle tre forhold blive diskuteret nedenfor.

8.2.1 Klart ubetydelige forhold

Klart ubetydelige forhold, er forhold, der hverken enkeltvis eller samlet er væsentlige. Det er altså tale om beløb, som må forventes at have ingen eller meget lille interesse hos regnskabsbruger. Det vurderes ikke at give regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision, at oplyse revisors niveau for klar ubetydelige forhold, idet beløbene i sig selv er uvæsentlige. Denne vurdering er foretaget ud fra, at oplysningerne ikke nødvendigvis bliver mere informative bare fordi der er flere oplysninger som fremhævet af Mautz & Sharaf:

”Disclosure does not necessarily improve with the provision of more information”. (Mautz & Sharaf 1961, s. 205)

Dette kan illustreres ved et eksempel. Tager vi udgangspunkt i en kendt dansk virksomhed som Toms Gruppen A/S, fremgår det af årsrapportens hoved- og nøgletal, at virksomheden har haft svingende resultat gennem de sidste 5 år. Det fremgår ligeledes af ledelsesberetningen, at der er fokus på virksomhedens omsætning. Som følge heraf vurderes det relevant at anvende omsætningen til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed.

Det er tidligere anbefalet, at der ved anvendelse af nettoomsætningen som benchmark kan anvendes op til 1 % af nettoomsætningen. Nettoomsætningen udgør jf. årsrapporten for 2011 1.396 mio. kr. Det medfører at der kan anvendes et væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed på op til ca. 14 mio. kr. Det fremgår af årsrapporten, at koncernen ejes 100 % af en fond. Der er derfor kun en kapitalejer. Der kan derfor anvendes et væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed tæt på 1 % af nettoomsætningen, som følge heraf kunne **13 mio. kr.** anvendes.

Tages der udgangspunkt i Gath og Lauritsen artikel hvoraf det fremgår, at der typisk anvendes 5 % af det af væsentlighed for regnskabet som helhed, vil dette medføre en tærskelværdi for klart ubetydelige fejl på **t.kr. 65.**

Sammenholdes de t.kr. 65 med hoved- og nøgletalsoversigten, ville denne information ikke give regnskabsbruger nogen værdi, idet hoved- og nøgletalsoversigten er opgjort i mio. kr., dog med en decimal. En fejl på t.kr. 65 vil derfor aldrig fremgå af hoved- og nøgletalsoversigten.

Tager vi udgangspunkt i årets resultat før skat på t.kr. 25.710³⁶ vil en ændring på t.kr. 65 svare til en fejl på ca. +/- 0,25 %. Dette vurderes ikke at give regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision.

8.2.2 Væsentlighed ved udførsel

Væsentlighed ved udførsel giver regnskabsbruger mere information end niveauet for klart ubetydelige forhold, idet det nu er muligt for regnskabsbruger i langt højere grad, at få et indblik i hvad revisor vurderer årsrapporten ud fra. I modsætning til væsentlighed for regnskabet som helhed, er væsentlighed ved udførsel påvirket af revisors risikovurdering. Som følge heraf er det relevant at iagttage Mautz & Sharaf concept om "Fair presentation", specifikt "Adequate disclosure".

3. "Scope of information to be disclosed

a. With respect to possible harmful results..."

Det er tidligere i afhandlingen konkluderet, at det er hensigtsmæssigt at indføre intervaller af procentsatser ved vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Det er ligeledes konkluderet, at det er hensigtsmæssigt at indføre yderligere guidelines ved vurdering af væsentlighed ved udførsel, altså et interval for, hvor meget det overordnede væsentlighedsniveau bør reduceres afhængig af de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer.

Forbedres ISA 320 som beskrevet tidligere, vil regnskabsbruger i højere grad være i stand til at vurdere risiciene for væsentlige fejlinformationer, idet regnskabsbruger vil have muligheden for at "regne baglæns" og som følge heraf, have mulighed for at få et indblik i revisors risikovurdering. Det skal dog iagttages, at fastsættelse af væsentlighed er et spørgsmål om faglig vurdering på baggrund af et professionelt skøn fra revisors side. Der er derfor ikke tale om en mekanisk beregning, og det er derfor ikke givet, at det regnskabsbruger regner sig frem til, er i overensstemmelse med revisors vurdering af risiciene for væsentlige fejlinformationer. Regnskabsbruger vil dog få en indikation af denne vurdering.

Denne vurdering kan på den ene side være med til at give et indblik omfanget af revisors arbejde, idet revisor alt andet lige skal opnå en højere grad af overbevisning jo højere risikoen på de enkelte revisionsmål er, jf. revisionsrisikomodellen.

På den anden side kan oplysning af væsentlighed ved udførsel være med til at indikere, at der er en høj risiko for væsentlig fejlinformation, såfremt der er foretaget en stor reduktion af det overordnede væsentlighedsniveau. Denne information er potentielt skadelig for virksomheden.

Er der for eksempel foretaget en reduktion af væsentlighed for regnskabet som helhed ved revisors vurdering af væsentlighed ved udførsel på 50 %, vil dette alt andet lige indikere, at der er en øget

---

³⁶ Bilag 6 Koncernresultat Toms Gruppen A/S

risiko for væsentlige fejlinformationer i regnskabet. Såfremt regnskabsbruger kan ”regne sig frem til” denne risikovurdering, vil det fremgå, at der ikke er tillid til regnskabet set fra revisors synspunkt. Set ud fra regnskabsbrugers synspunkt, kan denne risikovurdering få en utilsigtet negativ indvirkning på dels tilliden til regnskabet, og dels på tilliden til virksomheden som helhed.

Tager vi igen udgangspunkt i Toms Gruppen A/S’s årsrapport fra 2011 med et væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed på **13 mio. kr.**, vil væsentlighed ved udførsel opgør op til 75 % heraf jf. kapitlet om ISA 320, svarende til 9,75 mio. kr. I ovenstående var omtalt en reduktion op 50 %, hvilket vil medføre et væsentlighedsniveau ved udførsel på **6,5 mio. kr.**

Regnskabsbruger kan på baggrund heraf regne baglæns, idet det kan forventes, at der sandsynligvis ikke er anvendt mere end 75 % af væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette vil medføre, at væsentlighed ved udførsel skulle udgøre 8,67³⁷ mio. kr.. Regnskabsbruger vil hurtigt kunne konstatere, at årets resultat før skat ikke er det anvendte benchmark, idet der ville være anvendt en procentsats på ca. 34%³⁸. Det vil derfor være naturligt at drage konklusionen, at der er anvendt nettoomsætningen som benchmark. Såfremt der var anvendt 75 % af det overordnede væsentlighedsniveau, måtte dette betyde en anvendt procentsats på ca. 0,6 % af nettoomsætningen³⁹.

Da væsentlighed for regnskabet som helhed fastsættes ud fra en faglige vurdering på baggrund af revisors professionelt dømmekraft, kan der ikke sættes to streger under hverken 1 % eller 0,6 % som den rigtige procentsats. Det må dog antages i denne sammenhæng, at jo lavere procentsats der er anvendt, jo mere er væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed reduceret med.

Den beregnede procentsats på 0,6 % indikerer derfor, at der er foretaget en stor reduktion, idet 1 % af nettoomsætningen udgør ca. 14 mio. kr., hvorfor der maksimalt kunne være reduceret med 5,39 mio. kr., svarende til ca. 61 %⁴⁰

Den negative indvirkning på virksomheden som helhed er foretaget ud fra betragtning om, at såfremt regnskabsbruger ikke kan ligge tillid til regnskabet, hvorfor skulle regnskabsbruger så have tillid til virksomhedens øvrige aktiviteter. Modsætningsvis kan det argumenteres, at en større reduktion af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed medfører, at revisor alt andet lige skal udføre flere handlinger, og derigennem opnår en større sikkerhed for at regnskabet er retvisende. Dette vurderes ikke at være gældende, idet revisor altid skal reducere risikoen for væsentlige fejlinformationer til et acceptabelt lavt niveau. Jf. FSR’s notat fra 1996 ligger denne risiko på ca. 5 %, der er altså ca. 95 % chance for at det reviderede regnskab ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. Dette er uanset om der er foretaget en reduktion af det overordnede væsentlighedsniveau på 25 % eller 50 %. Risikoen på 5 % for at regnskabet indeholder væsentlige

---

³⁷ $(13,0 \times 0,50) / 75 \times 100 = 8,67$

³⁸ $8,67 / 25,71 \times 100 = 33,72 \%$

³⁹ $8,67 / 1.396 \times 100 = 0,62 \%$

⁴⁰ $1 - (5,39 / 1.396) \times 100 = 61,3 \%$

fejlinformationer skal naturligvis tages med et gran salt, idet det i sagens natur er svært vurdere, hvornår der er opnået 95 % sikkerhed for, at et regnskabsmæssigt skøn er rigtigt.

Tilliden til regnskabet kan som omtalt ovenfor blive svækket. Identificerer regnskabsbruger, at revisor har foretaget en risikovurdering, hvor der er foretaget en relativ stor reduktion af det overordnede væsentlighedsniveau, er der en risiko for, at regnskabsbruger fejlagtigt tolker dette som om, der er højere risici for væsentlige fejlinformationer i regnskabet. Fra teorien om revisionsrisikomodelen, fremgår det, at revisor reducerer denne forhøjede risici for væsentlige fejlinformationer ved at reducere opdagelsesrisikoen. Der foretages altså yderligere revisionshandling for at sikre, at der ikke er væsentlige fejlinformationer i regnskabet.

Har regnskabsbruger ikke denne forståelse for revisionsteorien, kan regnskabsbruger få en opfattelse af, at der er en forhøjet risiko for at regnskabet indeholder fejl, og som følge heraf miste tillid til regnskabet, hvilket er i direkte modstrid med formålet med en revision, idet der erindres fra ISA 200, at formålet med en revision er, at tilføre regnskabet tillid.

Denne fejlfortolkning af den udførte revision bør dog være elimineret af det øvrige indhold i revisors erklæring:

”Formålet med den udførte revision er, at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede. Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger. Revision omfatter en vurdering af den anvendte begrebsramme og om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning der kræver, at vi overholder etiske krav.”

Det fremgår netop, at der er opnået en høj grad af overbevisning om, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. På baggrund heraf burde regnskabsbruger netop opnå en forståelse af, at revisor har udført yderligere handlinger, som følge af den foretagne risikovurdering.

Oplysning af væsentlighed ved udførsel kombineret med ovenstående erklæringsforslag kan således give en indikation af omfanget af revisors arbejde, dog vurderes den potentielle negative indvirkning om virksomheden at overskygge dette. Som omtalt ovenfor, kan en høj risikovurdering have en negativ indvirkning på opfattelsen af virksomhedens image.

En anden risiko ved indirekte at give regnskabsbruger indblik i revisors risikovurdering er, at virksomheden, hvis regnskab revideres, kan forsøge at påvirke denne risikovurdering. Revisor kan altså risikere, at skulle retfærdiggøre risikovurdering overfor virksomheden. Ledelsen i virksomheden kan have en interesse i at påvirke revisor således, at der foretages så lille reduktion af det overordnede væsentlighedsniveau, da dette alt andet lige vil medføre, at der skal udføres færre revisionshandling og som følge heraf har ledelsen mulighed for at ligge yderligere pres på revisors

honorar. Dette kan afledt af presset på det fastsatte væsentlighedsniveau medføre, at der udføres en revision, hvor revisor ikke opnår en tilstrækkelig høj grad af overbevisning, som han ville, hvis niveauet for væsentlighed ved udførsel havde været fastsat i forhold til den reelle risikovurdering. Hertil skal tillægges, at en ændring i væsentlighedsniveauet kan få en påvirkning på revisors konklusion på det aflagte regnskab i form af et eventuelt manglende forbehold. Det kunne ske, at ledelsen pressende revisors væsentlighedsniveauet op, således at konstaterede fejlinformation gik fra at være væsentlige til ikke at være væsentlige.

8.2.2.1 *Forskellige niveauer.*

Der er ligeledes, jf. ISA 320, mulighed for at allokere dele af det overordnede væsentlighedsniveau ud på enkelte regnskabsposter. Dette giver potentielt revisor ansvaret for at skulle oplyse flere forskellige niveauer afhængig af regnskabsposten.

Dette vurderes ikke at være hensigtsmæssigt set ud fra synspunktet om, at flere oplysninger i sig selv ikke nødvendigvis giver en bedre information, som Mautz & Sharaf fremhæver. Herudover er det flere gange fremhævet, at revisors erklæring skal formuleres på en klar og tydelig måde, således at regnskabsbruger ikke er i tvivl om revisors konklusion:

”State clearly and unequivocally, and in a style befitting the profession, the nature of the examination performed to provide a basis for the auditor’s judgment” (Mautz & Sharaf 1961, s. 243).

Dette vurderes ikke at være tilfældet, såfremt der i erklæringen fremgår flere forskellige niveauer af væsentlighed. De forskellige niveauer kan skabe tvivl om, hvilket niveau revisor har anvendt i sin revision af hvilke regnskabsposter. Denne forvirring giver ikke regnskabsbruger et indtryk af omfanget af den udførte revision. Forvirringen skaber tværtimod en tvivl om, hvilket niveau revisor har anvendt, og afledt heraf opnår regnskabsbruger en potentiel mindre forståelse for omfanget af revisionen.

Tager vi igen udgangspunkt i Corem Cph A/S som nævnt i afsnit 6.3.2, hvor væsentlighed for regnskabet som helhed blev vurderet til **t.kr. 2.345** og for alle andre regnskabsposter end investeringsejendomme og værdiregulering i driften blev der allokert **t.kr. 162**. Det kan skabe forvirring hos regnskabsbruger, at der er anvendt forskellige væsentlighedsniveauer i revisionen. Det kan være svært for regnskabsbruger at forstå, hvorfor der kan accepteres en større fejl på investeringsejendommene, end der kan for eksempel på huslejeindtægten. Regnskabsbruger vil have lettere ved at forholde sig til, at revisors har opnået ”høj grad af sikkerhed for, at årsrapporten ikke indeholder væsentlige fejlinformationer”. Det vurderes i dette tilfælde i højere grad at være relevant for regnskabsbruger, at have tillid til processen, frem for at oplyse regnskabsbruger om revisors væsentlighedsniveauer.

Som følge af ovenstående forhold, må det derfor konkluderes, at det ikke er hensigtsmæssigt at oplyse om væsentlighedsniveauet ved udførsel i revisors erklæring, idet de potentielle fordele elimineres af det fremhævede ulemper, hvorfor det må frarådes.

8.2.3 Væsentlighed for regnskabet som helhed

Tredje mulighed er som fremhævet ovenfor, muligheden for at oplyse revisors vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Da der i sagens natur er tale om en faglig vurdering af revisor, kan det være svært for regnskabsbruger, at vurdere hvilket niveau revisor har anvendt. Da fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed er foretaget ud fra, hvad regnskabsbruger betragter som en væsentlig fejl, uanfægtet af de vurderede risici for væsentlige fejlinformationer, vil problemstillingen være en anden, end ved præsentation af væsentlighed ved udførsel.

Det kan argumenteres, at regnskabsbruger allerede på nuværende tidspunkt burde være bekendt med dette overordnede væsentlighedsniveau, idet revisor fastsætter dette niveau ud fra, hvad regnskabsbruger vurderer, er en væsentlig fejl. Set ud fra dette synspunkt tilfører det overordnede væsentlighedsniveau ingen yderligere værdi til regnskabsbrugers forståelse af revisionens omfang i forhold til den nuværende erklæring.

Oplysningen af væsentlighed for regnskabet som helhed kan dog være med til at tydeliggøre en eventuel forventningskløft. Det er netop fremhævet i hørings svarene til Grønbogen, at der er en forventningskløft, og denne forsøges mindsket ved at oplyse væsentlighedsniveauet. Ud fra dette synspunkt er der tre mulige senarier; revisor fastsætter væsentlighedsniveauet højere end regnskabsbruger; revisor fastsætter samme væsentlighedsniveau som regnskabsbruger og revisor fastsætter væsentlighedsniveauet lavere end regnskabsbruger.

Anden mulighed, revisor fastsætter samme væsentlighedsniveau som regnskabsbruger, vurderes dog ikke at være en reel mulighed, idet dette sammenfaldende væsentlighedsniveau i sagens natur modsiger hele formodningen om en forventningskløft. Set ud fra et teoretisk synspunkt burde dette være et billede af virkeligheden, da revisor skal fastsætte et væsentlighedsniveau i forhold til, hvad regnskabsbruger vurderer som værende en væsentlig fejl.

Det er tidligere fremhævet, at ISA 320 ligger til grund for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed, at regnskabsbruger:

- a) har en rimelig viden om forretningsmæssige og økonomiske aktiviteter samt regnskabsvæsen og vilje til at læse oplysningerne i regnskabet med rimelig omhu
- b) forstår, at regnskaber udarbejdes, aflægges og revideres ud fra niveauer af væsentlighed
- c) anerkender, at der er iboende usikkerheder ved måling af de beløb, som er baseret på anvendelse af skøn, vurdering og overvejelse af fremtidige begivenheder, og

- d) træffer rimelige økonomiske beslutninger på grundlag af oplysningerne i regnskabet. (ISA 320: afsnit 4).

Det fremgår af ovenstående, at det kan ligges til grund for vurderingen af væsentlighed for regnskabet som helhed, at regnskabsbruger har en forståelse for, hvad det vil sige at udarbejde et regnskab, herunder at regnskabsudarbejder kan vurdere, at mindre fejl er ubetydelige og derfor ikke rettes.

Det fremgår af punkt b, at regnskabet revideres ud fra niveauer af væsentlighed. Det fremgår dog ikke af forudsætningerne, at regnskabsbruger skal forstå betydningen af væsentlighedsniveauets indvirkning på planlægningen af revisionen, indvirkningen på udførelsen af revisionen og eller betydningen for konklusionen.

Spørgsmålet er altså, om regnskabsbruger kan gennemskue betydningen af væsentlighedsniveauets indvirkning gennem hele revisionen?

Det kan ikke forventes, at regnskabsbruger kan gennemskue den fulde indvirkning af væsentlighedsniveauets betydning for revisionen som helhed. Væsentlighedsniveauet kan give en indikation af, hvilke fejlinformationer revisor vurderer, har væsentlig betydning for regnskabet. Regnskabsbruger kan ikke forventes at have en mulighed for at vurdere omfanget af stikprøver, der foretages for at afdække et givet revisionsmål da dette både er afhængig af den vurderede iboende risiko, kontrolrisikoen og overbevisning fra andre revisionshandlinger som for eksempel substansanalytiske handlinger. Væsentlighed for regnskabet som helhed giver ingen indikation af, hvilke risici, der er for væsentlige fejlinformationer i regnskabet. Denne risikovurdering har i høj grad betydning for, hvor stor en del af en balance post der afdækkes under revisionen, og hvor mange stikprøver, der skal udføres for at opnå den ønskede overbevisning om, at regnskabsposten ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

Ud fra ovenstående argumenter kan værdien af præsentation af væsentlighedsniveauet i den uafhængige revisors erklæring kun have begrænset værdi for regnskabsbruger, idet der ingen indikation gives på revisors risikovurdering. Det er tidligere vurderet, at det kan have negative konsekvenser for virksomheden at oplyse om dette generelle risikoniveau. Hertil skal lægges, at det ikke kan forventes, at regnskabsbruger har den fulde forståelse for revisionsprocessen, da denne i sig selv kan være en kompliceret proces, der kan være påvirket af mange skøn fra revisors side.

Ser vi på Toms Gruppen A/S igen, hvor der blev fastsat et overordnede væsentlighedsniveau på **13 mio. kr.** er det ikke muligt for regnskabsbruger at vurdere, hvor stor en del af for eksempel omsætningen på 1.396 mio. kr. der er testet? Et overordnet væsentlighedsniveau på **13 mio. kr.** betyder ikke, at revisor har testet 1.383 mio. kr. af nettoomsætningen.

Der er ligeledes fremhævet af David Flint, at det for mange regnskabsbrugere i højere grad er tilliden til den udførte revision frem for en faktisk forståelse af revisionen, der styrker tilliden til det reviderede regnskab. Dette er formuleret således af David Flint:

”For a great number of less knowledgeable users their confidence and reassurance is derived from their *belief* in the effectiveness of the audit rather than from their understanding of the audit process itself” (Flint 1988, s. 119).

Som følge af ovenstående, vurderes det, at forslaget til en ny erklæring vil bibringe regnskabsbruger en bedre forståelse:

”Formålet med den udførte revision er, at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede. Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger. Revision omfatter en vurdering af den anvendte begrebsramme og om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning der kræver, at vi overholder etiske krav.”

Kombineres ovenstående med tilføjelse af de anbefalede procentsatser til ISA 320, vil regnskabsbruger have mulighed for, at undersøge, hvad der ligger til grund for revisors vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed, samt hvilke faktorer, der påvirker revisors fastsættelse af væsentlighed ved udførsel. Sammenholdes dette med fremhævelsen af, at revisor har opnået en høj grad af sikkerhed for, at regnskabet er uden væsentlige fejlinformationer, kan regnskabsbruger danne sig et billede af omfanget af revisionen. Dette forudsætter naturligvis, at regnskabsbruger er villig til at undersøge de anvendte Internationale Standarder om Revision. Er regnskabsbruger ikke villig til at foretage denne undersøgelse, er ovenstående i tidligere kapitel vurderet tilstrækkeligt til at forklare regnskabsbruger af årsrapporten, at der er en iboende risiko for, at regnskabet kan indeholde væsentlige fejlinformationer.

Ud fra ovenstående analyse af værdien af forskellige væsentlighedsniveauer må det konkluderes, at det ikke bibringer regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision, at oplyse væsentlighedsniveauet i den uafhængige revisors erklæring.

Regnskabsbruger opnår en bedre forståelse for revisionen, ved at ændre revisors erklæring således, at det fremgår, at der er opnået høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, frem for at oplyse, at regnskabet ikke indeholder fejl over en given tærskelværdi. Dette kan give regnskabsbruger et indtryk af, at regnskabet indeholder fejlinformationer under denne tærskelværdi.

Det kan på baggrund heraf ikke anbefales, at revisor ikke skal præsentere væsentlighed for regnskabet som helhed, væsentlighed ved udførsel eller grænsen for klart ubetydelige fejl i den uafhængige revisors erklæring.

8.3 Konsekvens for revisor

Forslaget udspringer som tidligere beskrevet, fra et ønske om, at gøre regnskabsbruger opmærksom på, at revision ikke er en fuldstændig gennemgang af alle transaktioner, som et forsøg på at mindske forventningskløften mellem regnskabsbruger og revisor. Ovenfor er diskuteret værdien for regnskabsbruger, og nedenfor vil mulige konsekvenser for revisor blive diskuteret.

Der er ovenfor behandlet den mulige negative effekt på revisor, såfremt væsentlighed ved udførsel præsenteres i revisors erklæring. Grundet den potentielle negative påvirkning for virksomheden blev det frarådet, at oplyse væsentlighed ved udførselen i revisors erklæring. Det samme kan ikke sige at være gældende for væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette skyldes, at væsentlighed for regnskabet som helhed er fastsat ud fra, hvad regnskabsbruger betragter som væsentlig fejlinformation, og ikke ud fra en risikovurdering.

Det er dog fremhævet tidligere, at væsentlighedsniveauerne påvirker mængden af udført arbejde. Det kan derfor argumenteres, at der kunne være et ønske fra ledelsens side om at reducere revisionshonoraret for den lovpligtige revision ved at presse revisor til at hæve væsentlighedsniveauet. Et højere væsentlighedsniveau vil alt andet lige medføre, at revisor skal udføre mindre arbejde. Når revisor skal udføre færre handlinger, skaber dette pres på revisors honorar, da revisors må antage, at skulle anvende færre timer på den pågældende revision. Dette vil alt andet lige presse væsentlighedsniveauet op. I denne situation kan det være hensigtsmæssigt med tilføjelse af procentsatser i ISA 320 til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed, idet revisor ud fra disse kan argumentere for, at der maksimalt kan anvendes en given procentsats ved vurdering af væsentlighedsniveauet, for eksempel maksimalt 5 % af årets resultat før skat.

Modsætningsvis kan indførelsen af procentsatserne have den modsatte virkning. Har revisor for eksempel anvendt 3 % af årets resultat før skat, kan ledelsen forsøge at presse revisor til at anvende 5 % for at øge væsentlighedsniveauet. Dette forudsætter naturligvis, at ledelsen er bekendt med revisors fastsatte væsentlighedsniveau.

Ser vi bort fra eventuelt pres på revisors fastsatte væsentlighedsniveau, kan der argumenteres for, at revisor generelt vil sænke væsentlighedsniveauet, for ikke at blive kritiseret for ikke at afdække en tilstrækkelig mængde af transaktioner og balanceposter.

På baggrund af Grønbogen må det konstateres, at der eksisterer en forventningskløft mellem regnskabsbruger og revisor. Som følge heraf kan det ikke tages for givet, at regnskabsbruger er bekendt med, at enhver revision er underlagt iboende begrænsninger, og som følge heraf ikke opnår fuldstændig sikkerhed for alle transaktioner og balanceposter i regnskaberne. Oplysning af væsentlighed for regnskabet som helhed kunne fejlagtigt blive tolket som et udtryk for, at revisor ikke udfører sit arbejde med tilstrækkelig høj sikkerhed i forhold til, hvad regnskabsbruger forventer. For at imødegå og tage proaktive sikringshandling mod en eventuel kritik, kunne man forestille sig, at revisor ville sænke væsentlighedsniveauet. Dette kunne have den effekt, at der i

revisors erklæring blev taget forbehold for fejlinformationer, som revisor normalt ikke ville anse for værende væsentlige.

Tager vi udgangspunkt i Flints "less knowledgeable users", kan der være regnskabsbrugere med begrænset eller ingen kendskab til regnskabsudarbejdelsesprocessen, der betragter en fejl på meget lille beløb som væsentligt. Med udgangspunkt i Toms Gruppen A/S kan det ikke udelukkes, at der er regnskabsbrugere der betragter en fejl på for eksempel t.kr. 200 som væsentlig. Sammenholdes dette med det i tidligere i opgaven fastsatte væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed på **13 mio. kr.**, er der her tale om en stor forventningskløft. I dette tilfælde tilfører det mere tillid til årsrapporten, at regnskabsbrugeren har tillid til processen frem for kendskab til revisors anvendte væsentlighedsniveauer.

På baggrund af ovenstående vurderes det ikke at tilføre øget tillid til hverken den udførte revision eller det reviderede regnskab at oplyse om revisors væsentlighedsniveau.

8.4 Delkonklusion

Det er i ovenstående diskuteret oplysning af revisors væsentlighedsniveau i den uafhængige revisors erklæring.

Det er behandlet, hvorvidt det giver regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision, at oplyse revisors væsentlighedsniveau.

Revisors grænse for klart ubetydelige fejl vurderes ikke at tilføre øget værdi til regnskabsbruger, idet disse fejl er af en sådan størrelse, at de hverken hver for sig eller tilsammen vurderes at være væsentlige og derfor ikke giver regnskabsbruger en bedre forståelse for omfanget af revisionen.

Væsentlighed ved udførsel giver i højere grad end grænsen for klart ubetydelige fejl en indikation af omfanget af revisionen. Der er dog identificeret en risiko for, at regnskabsbruger fortolker en høj iboende risiko for væsentlige fejlinformationer i regnskabet, som et udtryk for at der ikke kan tillægges tillid til virksomheden.

En høj risikovurdering og afledt heraf et lavere væsentlighedsniveau ved udførsel, kan tolkes som om der er en øget risiko for væsentlige fejlinformationer i regnskabet. Dette er selvsagt uheldigt, idet reduktionen af væsentlighed for regnskabet som helhed foretages for at imødegå den øgede risiko for væsentlige fejlinformationer. På baggrund heraf er det anbefalet ikke at oplyse væsentlighed ved udførsel i den uafhængige revisors erklæring.

Præsentation af væsentlighed for regnskabet som helhed er ligeledes behandlet. Væsentlighed for regnskabet som helhed vurderes ikke at give regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision eller omfanget af denne, da regnskabsbruger ikke har mulighed for at vurdere for eksempel mængden af stikprøver på nettoomsætningen eller nogen anden regnskabspost, ud fra væsentlighed for regnskabet som helhed. Arten, den tidsmæssige placer og omfanget af revisionen

kan ikke fastsættes på baggrund af væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette kræver indsigt i vurderingen af de iboende risici og de identificerede kontrolrisici.

Det er på baggrund heraf vurderet, at det vil tilføre mere tillid til den udførte revision og som følge heraf regnskabet, at foretage de i det foregående kapital anbefalet forbedringer til den uafhængige revisors erklæring, idet det i højere grad er tilliden til processen, frem for forståelsen af den udførte revision den skaber tillid til regnskabet.

9 *Konklusion*

Teoretisk baggrund

Der er indledningsvis fastslået, at formålet med en revision af en årsrapport er at tillægge tillid til det af ledelsen udarbejdede regnskab. Revisor gør dette ved at udtrykke en konklusion om, hvorvidt regnskabet udviser et retvisende billede i overensstemmelse med den anvendte relevante regnskabsmæssige begrebsramme.

Formålet med revisionen er illustreret ved hjælp af agent/principal-teorien. Agent/principal-teorien tager udgangspunkt i, at der er et modsætningsforhold mellem agenten og principalens viden. Agenten er i besiddelse af en større viden end principalen. Revisors rolle i forhold til agenten og principalen er, at sandsynliggøre, at de informationer, der videregives fra agenten til principalen, er rigtige.

Dette forhold kan overføres til revision af de eksterne årsrapporter, hvor den daglige ledelse (agenten) udarbejder en ekstern årsrapport. Generalforsamlingen, eller andet ledende organ, (principalen) har ikke det samme kendskab til virksomheden som den daglige ledelse. Som følge af dette misforhold mellem den daglige ledelses viden og generalforsamlingens viden, opstår der et behov for at få sandsynliggjort, at det eksterne regnskab er retvisende og er uden væsentlige fejlinformationer, således at generalforsamlingen kan agere på baggrund af det eksterne regnskab.

Revisor søger at sandsynliggøre informationerne i det eksterne regnskab ved at reducere risikoen for væsentlige fejlinformationer til et acceptabelt lavt niveau på baggrund af den såkaldte revisionsrisikomodel: $RR = IR \times KR \times OP$, jf. ISA 200.

Da den iboende risiko og kontrolrisikoen er givet fra virksomhedens side, skal revisor reducere opdagelsesrisikoen således, at revisionsrisikoen reduceres til et acceptabelt lavt niveau. For at revisor kan vurdere, hvorvidt risikoen for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, er reduceret til et acceptabelt lavt niveau, er revisor nødt til at vurdere, hvad væsentlige fejlinformationer er.

Væsentlighedsniveauet er revisors redskab til at kvantificere, hvornår der er tale om en væsentlig fejlinformation i regnskabet. Væsentlighedsniveauet anvendes, således at revisor kan udføre revisionen med den hurtighed og nøjagtighed materialet tillader, således at virksomheden ikke pålægges en urimelig stor omkostning ved at revisors skal revidere poster, som er uvæsentlige for regnskabet.

Revisors væsentlighedsniveauer

Til brug for vurdering af, hvad der udgør væsentlige fejlinformationer, skal revisor søge guidens i ISA nr. 320 "Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision". Vurdering af væsentlighed

for regnskabet som helhed er som udgangspunkt et spørgsmål om professionel vurdering. Til at foretage denne vurdering har revisor forskellige værktøjer til at hjælpe sig.

Vurdering af væsentlighed kan opdeles i flere tempi. Revisor fastsætter til at starte med et relevant benchmark til brug for vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Valget af benchmark er behandlet i afsnit 6.2.1.1.

Det er konkluderet, at beskrivelsen i ISA 320 er tilstrækkelig til brug for valg af benchmark i forbindelse med vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed, idet der fra regnskab til regnskab vil være stor forskel på, hvad der er det mest relevante benchmark.

Det er derimod konkluderet, at processen for valg af procentsats ikke er tilstrækkelig beskrevet i revisionsstandarden. Valg af procentsats er andet skridt i vurdering af væsentlighed for regnskabet som helhed. Der er kun i meget begrænset omfang givet forslag til anvendelse af procentsatser. Det er konkluderet, at der bør tilføjes konkrete eksempler på mulige procentsatser til ISA 320 for at hjælpe revisor til at fastsætte et passende væsentlighedsniveau og derigennem minimere forventningskløften. Der er i afsnit 6.2.3 fremhævet eksempler på procentsatser. Dog skal det holdes for øje, at der stadig er tale om en faglig vurdering.

Efter fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed fastsætter revisor væsentlighed ved udførsel. Dette niveau fastsættes på baggrund af den vurderede generelle risiko for væsentlige fejlinformationer. Det er i afsnit 6.3 anbefalet, at der anvendes en terminologi som ”op til 75 % “ af det fastsatte væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed. Det skal dog iagttages, at der er tale om en faglig vurdering, hvorfor der ikke skal foretages en mekanisk beregning.

ISA 320 giver yderligere mulighed for at fastsætte et individuelt væsentlighedsniveau for de enkelte regnskabsposter og oplysninger i regnskabet. Det er konkluderet, at der er afgivet tilstrækkelig guidens til fastsættelse af disse forskellige niveauer, idet der ofte vil være kvalitative forhold, der gør sig gældende.

Det fastsatte væsentlighedsniveau kan påvirke revisors endelige konklusion på det reviderede regnskab, afhængig af det vurderede væsentlighedsniveau og den identificerede fejlinformation.

Revisors erklæring

Det er gennem afhandlingen konkluderet, at der er behov for at forbedre revisors erklæring ⁴¹. Til vurdering af, hvilket behov der er for ændringer, tages der udgangspunkt EU-kommissionens Grøn bog ”Revisionspolitik: Læren af krisen”, som er et debatoplæg om revisorbranchen generelt.

---

⁴¹ Den uafhængige revisors erklæring er behandlet i ISA 700 ”Udformning af en konklusion og afgivelse af en erklæring om et regnskab”.

Grønbogen "Revisionspolitik: Læren af krisen" ligger op til diskussion om den nuværende revisionsbranche på baggrund af den finansielle krise.

På baggrund af de indkomne høringssvar fra diverse interessenter, såsom regnskabsbrugere, offentlige myndigheder, revisorer med flere er det konstateret, at der er opstået en forventningskløft mellem regnskabsbruger og revisorer i forhold til informationen i revisors erklæring.

Det er fremhævet, at der er et ønske om flere informationer i erklæringen. Det der ønskes præciseret i erklæringen er, at revisor kun opnår en høj grad af sikkerhed for at regnskabet er uden væsentlige fejlinformationer, og ikke en fuldstændig overbevisning. Det fremgår ligeledes af høringssvarene, at regnskabsbrugerne ikke nødvendigvis har den fulde forståelse for going concern forudsætningen, hvorfor dette ligeledes bør præciseres.

EU-kommissionen har på baggrund af de indkomne høringssvar stillet forslag om præsentation af revisors væsentlighedsniveauer i den uafhængige revisors erklæring.

Det er behandlet, hvorvidt det giver regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision at oplyse revisors væsentlighedsniveau i erklæringen.

Præsentation af revisors grænse for klart ubetydelige fejl vurderes ikke at tilføre øget værdi til regnskabsbruger, idet disse fejl er af en sådan størrelse, at de hverken hver for sig eller tilsammen vurderes at være væsentlige. Det er konkluderet, at oplysning af grænsen for klart ubetydelige fejlinformationer ikke giver regnskabsbruger en bedre forståelse for omfanget af revisionen, hvilket er underbygget af Mautz & Sharaf:

"Disclosure does not necessarily improve with the provision of more information". (Mautz & Sharaf 1961, s. 205).

Præsentation af væsentlighed ved udførsel giver i højere grad end grænsen for klart ubetydelige fejl en indikation af omfanget af revisionen. Der er dog identificeret en risiko for, at regnskabsbruger fortolker en høj generel risiko for væsentlige fejlinformationer i regnskabet, som et udtryk for en virksomhed, der ikke kan lægges tillid til.

En høj generel risikovurdering og afledt heraf et lavere væsentlighedsniveau ved udførsel, kan tolkes som om, der er en øget risiko for væsentlige fejlinformationer i regnskabet. Dette er selvsagt uheldigt, idet reduktionen af væsentlighed for regnskabet som helhed foretages for at imødegå den øgede risiko for væsentlige fejlinformationer. På baggrund heraf er det anbefalet ikke at oplyse væsentlighed ved udførsel i den uafhængige revisors erklæring, da det i afhandlingen er konkluderet, at dette kan have en skadelig indvirkning på virksomhedens forretning og mindske tilliden til revisionen som argumenteret i 8.2.2.

Præsentation af væsentlighed for regnskabet som helhed er ligeledes behandlet. Præsentation af væsentlighed for regnskabet som helhed vurderes ikke at give regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision eller omfanget af denne, på baggrund af de dragende konklusioner i 8.2.3.

Regnskabsbruger har ikke mulighed for, at vurdere mængden af stikprøver på nettoomsætningen eller nogen anden regnskabspost ud fra væsentlighed for regnskabet som helhed. Arten, den tidsmæssige placering og omfanget af revisionen kan ikke fastsættes på baggrund af væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette kræver indsigt i vurderingen af de iboende risici og de identificerede kontrolrisici.

Der er ligeledes fremhævet af David Flint, at det for mange regnskabsbrugere i højere grad er tilliden til den udførte revision fremfor en faktisk forståelse af revisionen, der styrker tilliden til det reviderede regnskab.

Det anbefales derfor, at væsentlighedsniveauet ikke oplyses direkte i den uafhængige revisors erklæringen, da den "less-knowable" regnskabsbruger vil blive mere forvirret end opnå en bedre forståelse for den udførte revision som konkluderet i 8.2.3.

Som alternativ til oplysning af revisors væsentlighedsniveauer vurderes det at give regnskabsbruger en bedre forståelse for den udførte revision, at implementere de i kapitel 7 anbefalede forbedringer, som fremgår af Bilag 8. Der er tilført forhold til erklæringen der gør, at regnskabsbruger ikke får en opfattelse af, at der er opnået fuld overbevisning, om det reviderede regnskab, herunder going concern forudsætningen. Det er i afsnit 7.5.2 konkluderet, at erklæringen i Bilag 8 ikke giver indtryk af, at der er opnået en større overbevisning, end den udførte revision faktisk dokumenter, idet det fremgår, at formålet med en revision er at opnå en høj grad af overbevisning som argumenteret i afsnit 7.5.2.

Erklæring i Bilag 8 vurderes, at være i overensstemmelse med de forhold, der er opsat af David Flint, omhandlende: identification, terms of reference, scope of examination, dating of the opinion or report og signature and designation of the auditor.

Forbedringen af ISA 320 som behandlet i afsnit 6.2 med en dybere beskrivelse af fastsættelsen af væsentlighedsniveauet vil gøre den mere kyndige regnskabsbruger i stand til at vurdere, hvad der ligger til grund for revisors vurdering af væsentlighed, da det er nødvendigt at have kendskab til ISA 320 for at forstå betydningen af væsentlighedsniveauerne for revisionen, idet der er tale om en kompliceret proces.

Disse ændringer til ISA 320 vil kombineret med den anbefalede erklæring i Bilag 8 i højere grad være med til at forbedre regnskabsbrugers forståelse for den udførte revision, end at oplyse revisors væsentlighedsniveauer i revisors erklæring.

10 Perspektivering

Det seneste aktuelle eksempel på svækkelse af tillid til revisor og forståelsen for revisors arbejde er det nylige bankkrak i Tønder Bank. Her nævnes det igen, at regnskabsbrugere har svært ved at forstå, at en virksomhed der har aflagt en årsrapport med en blank påtegning kort efter regnskabsaflæggelsen kan få økonomiske problemer.

Ovenstående eksempel underbygger konklusionen i denne afhandling. Forfatterne fremkommer blandt andet med et forslag som vil forstærke tilliden til revisor i form af en ny revisorerklæring, hvori der er tilføjet et afsnit om going concern. Denne tilføjelse gør netop regnskabsbruger opmærksom på, at virksomhederne ikke er garanteret fortsat drift blot fordi, der er afgivet en revisorerklæring på regnskabet uden forbehold.

Spørgeskemaundersøgelse

Konklusionen i denne afhandling er i høj grad baseret på et teoretisk grundlag med udgangspunkt i David Flint og Mautz & Sharaf. Som nævnt i metodeafsnittet er der ikke foretaget en spørgeskemaundersøgelse. Ikke desto mindre kunne det være interessant at høre, hvad regnskabsbrugernes holdning er til præsentation af revisors væsentlighedsniveauer i den uafhængige revisors erklæring.

Som nævnt flere gange i denne afhandling er der en forventningskløft mellem revisor og regnskabsbruger. Altså en forskel i forventningen til, hvad revisor udfører af arbejdshandlinger og omfanget af disse. Det fremgår af afhandlingens konklusion, at oplysningen af revisors væsentlighedsniveauer ikke forventes at forbedre regnskabsbrugers forståelse for den udførte revision, altså formindske forventningskløften.

Det ses med jævne mellemrum, at teori og praksis ikke altid hænger sammen. På baggrund heraf kunne det være interessant at undersøge, om denne teoretiske konklusion er i overensstemmelse med regnskabsbrugernes opfattelse.

Det kunne således være relevant at foretage en spørgeskemaundersøgelse, hvor der spørges til, hvor stor en del af aktiver og passiver samt resultatopgørelsen, der var direkte afdækket i kr. ved revisionen af et givent regnskab, uden at væsentlighedsniveauerne var oplyst. Ved at stille disse spørgsmål både til revisor og regnskabsbruger, er det hypotesen, at det være muligt at foretage en kvantificering af forventningskløften.

Herefter kunne de samme spørgsmål stilles til revisor og regnskabsbruger igen, dog med oplysning af revisors væsentlighedsniveauer. Dette ville igen give et kvantificerbart udtryk for forventningskløften.

Ved at sammenholde resultaterne af de to spørgeskemaundersøgelser ville hypotesen være, at det er muligt, at måle om regnskabsbruger havde opnået en bedre forståelse for omfanget af den udførte revision.

I forlængelse af denne spørgeskemaundersøgelse kunne det ligeledes være interessant at spørge til regnskabsbrugers forventning til revisors væsentlighedsniveauer sammenholdt med revisors faktiske væsentlighedsniveauer. Dette vurderes især at være interessant på baggrund af en empirisk undersøgelse foretaget i 1983 (Kemp et al, 1983, s. 40), hvor 62 autoriserede revisorer deltog, alle med mindst 4 års revisionserfaring. I undersøgelsen er der spurgt til revisions væsentlighedsniveau for et givet regnskab, hvor klienten er ny/gammel⁴², og hvor klienten udgør 1%/10% af revisionsfirmaets omsætning⁴³.

Revisors fastsættelse af væsentlighedsniveauet				
		Længde af engagement		Average
		<i>New Client</i>	<i>Old Client</i>	
Andel af revisions-firmaets samlede honorar for kundeporteføljen	1 %	\$ 1.147.500	\$ 1.145.000	\$ 1.146.250
	10 %	\$ 761.280	\$ 2.741.270	\$ 1.883.270
	<i>Average</i>	\$ 946.670	\$ 2.080.740	

Kemp et al (1983: side 40)

Det er interessant at bemærke, at fastsættelsen af revisors væsentlighedsniveau er påvirket meget af den relative andel af revisionsfirmaets omsætning. Ovenstående figur er næppe i overensstemmelse med regnskabsbrugers forventning til revisors fastsættelse af væsentlighedsniveau. Det bemærkes, at der ud fra en teoretisk betragtning burde være sammenfald mellem væsentlighedsniveauerne uanset honorarets størrelse og kendskabet til kunden, idet det der i Kemp et als undersøgelse er taget udgangspunkt i de samme finansielle data i alle tilfælde.

Revisors erklæring

Det er ligeledes værd at bemærke, at IAASB⁴⁴, der udsteder de ISA'erne, ligeledes har igangsat en vurdering af den nuværende erklæring (Koktvedgaard, 2012, s. 2).

Koktvedgaard anbefaler, at EU-kommissionen afventer IAASBs forslag til den nye påtegning før der tages endelig stilling til de fremsatte forslag om ændring af den uafhængige revisors påtegning (Koktvedgaard, 2012, s. 2).

⁴² Ved en gammel klient forstås en virksomhed, hvor revisor har foretaget revisionen de seneste fem år.

⁴³ Målt i USD.

⁴⁴ International Auditing and Assurance Standards Board

Det kunne på baggrund af IAASBs arbejde være interessant at undersøge, hvorvidt IAASB dels er enige i den i afhandlingen frembragte konklusion, samt hvorvidt IAASB er enige med EU-kommissionen i deres forslag.

Af IFACs hjemmeside fremgår det blandt andet, at der er behov for yderligere information i revisors erklæring og ”[Change, therefore, is essential](#)”.⁴⁵

Det er således interessant at høre, hvad verden udenfor EU mener, at den uafhængige revisors erklæring bør indeholde. IAASB har udgivet publikationen ”Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change”. Der er i denne publikation diskuteret muligheden for at give ”audit commentary” i revisors erklæring.⁴⁶ Disse ”audit commentary” kunne, jf. IAASBs publikation, indeholde informationer om væsentlige risikoområder i regnskabet, og redegøre for afdækningen af disse. Denne form for informationer er inspireret af den franske model, hvor der skal afgives ”justification of assessments”⁴⁷.

I forhold til denne afhandling kunne det være interessant at undersøge, om indførslen af ”justification of assessments” ville være med til at forbedre regnskabsbrugers forståelse af den udførte revision.

---

⁴⁵ <http://www.ifac.org/auditing-assurance/auditor-reporting-iaasbs-1-priority>

⁴⁶ <http://www.ifac.org/publications-resources/enhancing-value-auditor-reporting-exploring-options-change>

⁴⁷ IAASB, Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change

11 Litteraturliste

Bøger

Kjeld Chr. Bøg og Lars Kirtzner, "Professionsteknik for revisorer", 1. udgave 2007.

Aasmund Eilifsens, Willian F. Messier Jr. M.fl. "Auditing & assurance services, international edition", 2006

Kim Fücksel, Peter Gath, Lars Bo Langsted, Jens Skovby, "REVISOR, Regulering & Rapportering", 2. udgave 2009

David Flint, "Philosophy and Principles of Auditing, An Introduction", 1988.

Carsten W. Heilbuth, Carsten Tjagvad, "IT-revision", 4. udgave 2008.

R. K. Mautz and Hussein A. Sharaf, "The Philosophy Of Auditing", 1961.

Henrik Steffensen, Lykke Skødt, Jan-Christian Nielsen og Jan Fedders, "Årsrapporten – Kommentar til årsregnskabsloven", 6. udgave 2011, Karnov Group Denmark A/S.

Ib Andersen, "Den skinbarlige virkelighed" 4. udgave 2008, Samfundslitteratur.

Artikler

Marianne Bom, Revision og regnskabsvæsen nr. 1, 2012, "Revisorer skal give bolden op"

Peter Gath og Anders Stig Lauritsen, Revision og Regnskabsvæsen nr. 2, 2010, "Væsentlighed og fejlinformationer"

Kim K. Jepsen, 2009, Accounting, Auditing & Accountability Journal, side 175-200, "Strategies for dealing with standard-setting resistance".

Robert S. Kemp et al, 1983, side 38-44, "Journal of retail banking", "Bank credibility: The need to rotate",

Lars Kiertzner og Thomas Riise Johansen, Revision og Regnskabsvæsen, nr. 4, 2012, "Problemstillinger ved gennemførelse af ISA efter udkastene til EU regulering af revision".

Lars Kiertzner, Revision og Regnskabsvæsen, nr. 5, 2012, "forventninger om nye standarder m.v. i 2012-2".

Lisbeth Kjersgaard, Revision og Regnskabsvæsen, nr. 5, 2011, "Revisors rolle og koncentration på markedet for revisionsydelse".

Kristian Koktvedgaard, Revision og Regnskabsvæsen, nr. 5, 2011, "Audit policy for the single market – lessons from the crisis"

Kristian Koktvedgaard, Revision og Regnskabsvæsen, nr. 2, 2012, "EU-Kommissionens overskrift for forslagene: Reform of the audit market"

Morten S. Renge, Charlotte Jepsen, Revision og Regnskabsvæsen, nr. 11, 2011, "Kæmperegning på vej fra EU til danske virksomheder"

Kristian Koktvedgaard, Revision og Regnskabsvæsen, nr. 5, 2011, "DI's og BUSINESSEUROPE's reaktioner på grønbogen"

Morten S. Renge, Charlotte Jepsen, Revision og Regnskabsvæsen nr. 1, 2012, "Revisionsbranchen frem mod 2020 -udfordringer og muligheder"

Morten S. Renge, Charlotte Jepsen, Revision og Regnskabsvæsen nr. 3, 2012, "Perceptioner og paradokser".

Morten S. Renge, Charlotte Jepsen, Revision og Regnskabsvæsen nr. 9, 2012, "Flere revisorer hejser advarselsflaget".

Jens Røder, Revision og Regnskabsvæsen nr. 5, 2011, "Revisorbranchen under forandring (- hvad kan vi forvente fra EU efter krise og kritik?)".

Jens Røder, Revision og Regnskabsvæsen nr. 11, 2010, Grønbog om revisionsbranchen".

Internationale standarder om revision (ISA)

ISA	International begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed tilpasset dansk revisorlovgivning
ISA 200	Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med internationale standarder om revision
ISA 210	aftale om revisionsopgavers vilkår
ISA 220	Kvalitetsstyring ved revision af regnskaber
ISA 300	Planlægning af revision af regnskaber
ISA 315	Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser
ISA 320	Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision

ISA 330	Revisors reaktion på vurderede risici
ISA 450	Vurdering af fejlinformation konstateret under revisionen
ISA 570	Fortsat drift (going concern)
ISA 700	Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab
ISA 705	Modifikationer til konklusionen i den uafhængige revisors erklæring
ISA 706	Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen i den uafhængige revisors erklæring

Love

Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder nr. 468 af 17.06.2008 (revisorloven).

Bekendtgørelse nr. 668 af 26.6.2008 om godkendte revisors erklæringer (erklæringsbekendtgørelsen).

Årsregnskabsloven

Mindstekravsbekendtgørelsen

Andet

FSR, Notat vedrørende væsentlighed, august 1996

IAASB, Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change

Vestjyske Bank, Pressemeddelelse af den 26.9.2012 "Nedjustering af årsresultat og direktørskifte"

12 Bilag

Bilag 1 Revisionsmål

Revisionsmål:

Jf. ISA 315, afsnit A111 er der følgende revisionsmål for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger:

- a) revisionsmål for grupper af transaktioner og begivenheder for perioden, der revideres:
  - i. forekomst – transaktioner og begivenheder, der er blevet registreret, har fundet sted og angår virksomheden
  - ii. fuldstændighed – alle transaktioner og begivenheder, der skulle have været registreret, er blevet registreret
  - iii. nøjagtighed – beløb og andre data, der vedrører registrerede transaktioner og begivenheder, er blevet passende registreret
  - iv. periodeafgrænsning – transaktioner og begivenheder er blevet registreret i den korrekte regnskabsperiode
  - v. klassifikation – transaktioner og begivenheder er blevet registreret på de rigtige konti

- b) revisionsmål for balanceposter ultimo perioden:
  - i. tilstedeværelse – aktiver, gældsforpligtelser og kapitalinteresser eksisterer
  - ii. rettigheder og forpligtelser – virksomheden ejer eller kontrollerer rettighederne til aktiver, og gældsforpligtelserne er virksomhedens forpligtelser
  - iii. fuldstændighed – alle aktiver, gældsforpligtelser og kapitalinteresser, der skulle have været registreret, er blevet registreret
  - iv. værdiansættelse og fordeling – aktiver, gældsforpligtelser og kapitalinteresser er medtaget i regnskabet med passende beløb, og eventuelle afledte værdiansættelses- eller fordelingsjusteringer er registreret på passende vis

- c) revisionsmål for præsentation og oplysninger:
  - i. forekomst og rettigheder og forpligtelser – oplyste begivenheder, transaktioner og andre forhold har fundet sted og vedrører virksomheden
  - ii. fuldstændighed – alle oplysninger, der skulle have været medtaget i regnskabet, er medtaget
  - iii. klassifikation og forståelighed – finansiel information er præsenteret og beskrevet på passende vis, og oplysninger fremgår tydeligt
  - iv. nøjagtighed og værdiansættelse – finansiel og anden information bliver oplyst retvisende og med passende beløb.

Resultatopgørelse 1. januar - 31. december

	Note	2011 DKK	2010 DKK
Nettoomsætning		16.267.747	15.942.519
Værdireguleringer af investeringsejendomme og hermed forbundne finansielle forpligtelser		-3.314.511	-10.357.361
Andre eksterne omkostninger		-528.862	-569.623
Bruttoresultat		12.424.374	5.015.535
Finansielle indtægter	1	677.978	1.788.960
Finansielle omkostninger	2	-5.706.458	-6.028.694
Resultat før skat		7.395.894	775.801
Skat af årets resultat	3	-1.939.136	-299.738
Årets resultat		5.456.758	476.063

Resultatdisponering**Forslag til resultatdisponering**

Foreslået udbytte for regnskabsåret	0	0
Overført resultat	5.456.758	476.063
	5.456.758	476.063

---

⁴⁸ Årsrapporten for 2011 for Corem CPH A/S

Balance 31. december**Aktiver**

	<u>Note</u>	<u>2011</u> DKK	<u>2010</u> DKK
Investeringsejendomme		209.500.000	213.000.000
Materielle anlægsaktiver	4	209.500.000	213.000.000
Anlægsaktiver		209.500.000	213.000.000
Tilgodehavender hos tilknyttede virksomheder		24.264.235	16.086.257
Tilgodehavender		24.264.235	16.086.257
Likvide beholdninger		816.108	528.779
Omsætningsaktiver		25.080.343	16.615.036
Aktiver		234.580.343	229.615.036

---

⁴⁹ Årsrapporten for 2011 for Corem CPH A/S

Passiver

	Note	2011 DKK	2010 DKK
Aktiekapital		963.000	963.000
Overført resultat		16.618.075	11.161.317
Egenkapital	5	17.581.075	12.124.317
Hensættelse til udskudt skat		36.760.339	36.998.019
Hensatte forpligtelser		36.760.339	36.998.019
Gæld til realkreditinstitutter		158.220.390	158.462.663
Langfristede gældsforpligtelser	6	158.220.390	158.462.663
Leverandører af varer og tjenesteydelser		149.812	414.962
Gæld til tilknyttede virksomheder		19.356.902	19.119.792
Selskabsskat		2.176.816	2.180.483
Anden gæld		335.009	314.800
Kortfristede gældsforpligtelser		22.018.539	22.030.037
Gældsforpligtelser		180.238.929	180.492.700
Passiver		234.580.343	229.615.036
Eventualposter og øvrige økonomiske forpligtelser	7		
Nærtstående parter og ejerforhold	8		

---

⁵⁰ Årsrapporten for 2011 for Corem CPH A/S

Materielle anlægsaktiver

Investeringsejendomme måles ved første indregning til kostpris og efterfølgende til skønnet dagsværdi.

Kostpris omfatter anskaffelsesprisen og omkostninger direkte tilknyttet anskaffelsen indtil det tidspunkt, hvor aktivet er klar til at blive taget i brug.

Investeringsejendomme måles ejendom for ejendom til en skønnet dagsværdi. Målingen sker ved anvendelse af en afkastbaseret cash flow-model, hvor de fremtidige pengestrømme ved ejerskab af investeringsejendommene tilbagediskonteres. Afkaskravet (tilbagediskonteringsfaktoren) fastsættes ejendom for ejendom. Der er anvendt et afkastkrav i intervallet 7,25% til 7,75%.

Omkostninger, der tilfører en investeringsejendom nye eller forbedrede egenskaber i forhold til anskaffelsestidspunktet, og som derved forbedrer ejendommens fremtidige afkast, tillægges kostprisen som en forbedring. Omkostninger, der ikke tilfører en investeringsejendom nye eller forbedrede egenskaber, indregnes i resultatopgørelsen under andre eksterne omkostninger.

Investeringsejendomme har som øvrige materielle anlægsaktiver, bortset fra grunde, en begrænset levetid. Den værdiforringelse, der finder sted, efterhånden som en investeringsejendom forældes, afspejles i investeringsejendommens løbende måling til dagsværdi. Der foretages derfor ikke systematiske afskrivninger over investeringsejendommens levetid.

Værdiregulering indregnes i resultatopgørelsen under posten "værdiregulering af investeringsejendomme og hermed forbundne finansielle forpligtelser".

---

⁵¹ Årsrapporten for 2011 for Corem CPH A/S

Resultatopgørelse for 2011

1. januar - 31. december					t.kr.	
Morselskab					Koncern	
2010	2011	Note			2011	2010
1.174.276	1.251.319	1	Nettoomsætning		1.396.105	1.296.474
<u>-790.866</u>	<u>-863.626</u>	10	Produktionsomkostninger		<u>-937.411</u>	<u>-850.214</u>
383.410	387.693		Bruttoresultat		458.694	446.260
-260.365	-290.872	10	Salgs- og distributionsomkostninger		-359.282	-316.012
-62.238	-71.831	10	Administrationsomkostninger		-75.678	-66.008
0	5.574		Andre driftsindtægter		5.574	0
<u>-384</u>	<u>-192</u>		Andre driftsomkostninger		<u>-192</u>	<u>-384</u>
60.423	30.372		Resultat af primær drift		29.116	63.856
4.667	-742	12	Resultat af kapitalandele i tilknyttede virksomheder			
4.863	21.219	2	Finansielle indtægter		22.382	6.706
<u>-1.881</u>	<u>-25.139</u>	2	Finansielle omkostninger		<u>-25.788</u>	<u>-2.490</u>
68.072	25.710		Ordinært resultat før skat		25.710	68.072
<u>-16.271</u>	<u>-4.502</u>	3	Skat af ordinært resultat		<u>-4.502</u>	<u>-16.271</u>
<u>51.801</u>	<u>21.208</u>		Årets resultat		<u>21.208</u>	<u>51.801</u>
			Forslag til resultatdisponering:			
51.801	21.208		Årets resultat			
<u>0</u>	<u>0</u>		Foreslået udbytte			
<u>51.801</u>	<u>21.208</u>		Overført resultat			

vestjysk BANK

Resultat	2010	2011	Estimat 2012	Realiseret 1. halvår 2012	Estimat 2. halvår 2012
Mio. kr.					
Netto renteindtægter	817	846	900	442	458
Udbytte af aktier m.v.	3	3	5	5	0
Gebyr- og provisionsindtægter (netto)	233	236	258	136	122
Netto rente- og gebyrindtægter	1.053	1.085	1.163	583	580
Kursreguleringer	49	-25	20	14	6
Andre driftsindtægter	9	6	7	7	0
Bruttoindtjening	1.111	1.066	1.190	604	586
Driftsudgifter og - afskrivninger	693	640	703	353	350
Basisindtjening før nedskrivninger m.v.	418	426	487	251	236
Ordinære nedskrivninger på udlån og garantier	408	985	450	235	215
Resultat før ekstraordinære nedskrivninger	10	-559	37	16	21
Ekstraordinære nedskriv- ninger på udlån			600		600
Ekstraordinær nedskrivning på goodwill			208		208
Resultat før skat	10	-559	-771	16	-787
Balance ultimo	2010	2011	Estimat ultimo 2012	Realiseret 30.06.2012	Estimat ultimo 2012
Mio. kr.					
Udlån	23.468	21.716	20.920	22.983	20.920
Indlån	15.564	15.029	19.034	18.529	19.034
Egenkapital	2.171	1.733	*1.586	2.454	*1.586
Aktiver i alt	33.577	29.280	33.344	33.894	33.344
Kapitalgrundlag ultimo	2010	2011	Estimat ultimo 2012	Realiseret 30.06.2012	Estimat ultimo 2012
Mio. kr.					
Egentlig kernekapital efter fradrag	1.719	1.167	1.295	1.895	1.295
Hybrid kernekapital	1.477	1.175	768	1.071	768
Kernekapital	3.196	2.342	2.063	2.966	2.063
Supplerende kapital	615	852	1.448	1.242	1.448
Basiskapital	3.811	3.194	3.511	4.208	3.511

* Egenkapital efter forventet nedskrivning på 287 mio. kr. af andel af udskudt skatteaktiv.

Den uafhængige revisors erklæring

Vi har revideret koncernregnskabet og årsregnskabet for Selskab ABC for regnskabsåret 1. januar – 31. december 201x, der omfatter anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse, pengestrømsopgørelse og noter for såvel koncernen som selskabet. Koncernregnskabet og årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven.

Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven **herunder sikre, at et koncernregnskab og et årsregnskab ikke indeholder væsentlige fejlinformationer.** Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. **Ledelsen har ligeledes ansvaret for, at føre tilsyn med den interne kontrol.**

Ledelsen har ligeledes ansvar for at vurdere virksomhedens evne til at aflægge et koncernregnskab og et årsregnskab under forudsætning om fortsat drift. Ledelsens vurdering bør som minimum dække en periode på 12 måneder fra 31. december 201x. Ledelsens vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften er foretaget på baggrund af de informationer, der var til rådighed på tidspunktet for den udførte vurdering.

Revisors ansvar

Formålet med den udførte revision er, at udtrykke en konklusion med høj grad af sikkerhed om koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede. Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger. Revision omfatter en vurdering af den anvendte begrebsramme og om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed ikke indeholder væsentlige fejlinformationer, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning der kræver, at vi overholder etiske krav.

De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlige fejlinformationer i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. **Denne vurdering er foretaget gennem en forståelse af virksomhedens forhold og dens omgivelser, herunder dens interne kontrol, for derved at skabe et grundlag for at udforme og implementere reaktion på de vurderede risici for væsentlig fejlinformation og reducere risiciene til et acceptabelt**

lavt niveau. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige, samt en vurdering af den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.

En revision omfatter en vurdering af de af ledelsen anvendte forudsætninger for virksomhedens evne til at fortsætte driften. Vurderingen af forudsætningerne er foretaget, på baggrund af de informationer der var tilgængelige på tidspunktet for vores vurdering.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 201x samt af resultatet af koncernens og selskabets aktiviteter samt pengestrømme for regnskabsåret 1. januar – 31. december 201x i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har i henhold til årsregnskabsloven gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den udførte revision af koncernregnskabet og årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet.